

**STRATEGIA
ROZWOJU
GMINY
ŁYSZKOWICE
NA LATA
2022 - 2030**

Spis treści

1.	Wstęp.....	4
2.	Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią	5
2.1.	Podstawowe dane dotyczące obszaru	5
2.1.1.	Położenie	5
2.1.2.	Powierzchnia	11
2.1.3.	Ludność	13
2.1.4.	Środowisko przyrodnicze.....	14
2.1.5.	Rys historyczny.....	28
2.1.6.	Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne	30
2.2.	Zagospodarowanie przestrzenne	34
2.2.1.	Infrastruktura techniczna	39
2.2.2.	Własność nieruchomości.....	47
2.2.3.	Stan obiektów dziedzictwa kulturowego	48
2.2.4.	Uwarunkowania ochrony środowiska	50
2.3.	Sfera społeczna	51
2.3.1.	Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze.....	51
2.3.2.	Warunki i jakość życia mieszkańców.....	63
2.3.3.	Oświata i edukacja.....	69
2.3.4.	Opieka zdrowotna.....	71
2.3.5.	Określenie grup społecznych wymagających wsparcia	72
2.3.6.	Rynek pracy	77
2.4.	Sfera gospodarcza	85
2.4.1.	Gospodarka	85
2.4.2.	Turystyka	101
2.5.	Wyniki badań ankietowych	102
2.6.	Analiza SWOT	106
2.7.	Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie	109
3.	Trendy rozwojowe.....	111
4.	Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy	113
5.....	Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie	115
6.	Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym	117
7.	Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych.....	122
8.	Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	124
9.	Oczekiwane rezultaty planowanych działań	125
10.	Źródła finansowania	127

11. System wdrażania Strategii	127
12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii	129
12.1. System monitorowania	129
12.2. Sposób oceny	130
13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030	132
Spis tabel	137
Spis map	139
Spis wykresów	139
Spis rysunków	139
Spis fotografii	139

1. Wstęp

Strategia rozwoju Gminy Łyszkowice jest formalnym dokumentem, który określa strategiczne kierunki rozwoju gminy na lata 2022 - 2030. Jest ona komplementarna z innymi regulacjami planistyczno-strategicznymi, obowiązującymi w gminie w województwie łódzkim. Dokument będzie nadrzędny względem dokumentów sektorowych dotyczących obszaru Gminy Łyszkowice, jednocześnie będzie spójny z dokumentami wyższego rzędu - *Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030*, a także *Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030*. Strategia będzie wyznaczała ramy dla planów i programów powstających w gminie podczas jej obowiązywania. *Strategia Rozwoju Gminy Łyszkowice na lata 2022 - 2030* została opracowana na podstawie aktualnych dokumentów planistycznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnionych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji było spotkanie konsultacyjne. Podstawowym dokumentem prawnym określającym zadania gminy, na którym opierano się podczas przygotowywania Strategii, jest ustawa z dnia 15 lipca 2020 r o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw oraz ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym. Ponadto, w trakcie prac nad Strategią przeanalizowano poniższe akty prawne pod kątem powiązania z celami i kierunkami rozwoju opisanymi w Strategii:

- ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- ustawę z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami,
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska,
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawę z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym,
- ustawę z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji,
- ustawę z dnia 20 lipca 2017 r. – Prawo wodne (dokumenty planistyczne, o których mowa w art. 315 pkt 1 – 3, tj.:
 - plany gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy,
 - plany zarządzania ryzykiem powodziowym,
 - plan przeciwdziałania skutkom suszy.

Prace nad Strategią rozpoczęto w kwietniu 2022 roku, kiedy to Rada Gminy Łyszkowice podjęła decyzję o przystąpieniu do opracowywania dokumentu. Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, którą pogłębiano podczas warsztatów strategicznych oraz badania ankietowego. Na tej podstawie wyznaczono obszary problemowe, z których wynikają cele strategiczne. Te z kolei zostały podzielone na cele operacyjne, a dla nich

wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Powstały w ten sposób projekt dokumentu strategicznego udostępniono mieszkańcom z prośbą o zapoznanie się i przekazanie uwag. Ostateczny dokument uwzględni opinie mieszkańców gminy.

Prace nad strategią Gminy Łyszkowice toczyły się z uwzględnieniem następujących zasad:

- zasada koncentracji na realnych siłach Gminy Łyszkowice – strategia powinna zmierzać do wszechstronnego wykorzystania unikalnych zasobów lokalnych, w szczególności historycznych, przyrodniczych, a także kapitału ludzkiego oraz cennych odmienności. Dlatego zawartość celów strategicznych to przede wszystkim pomysły na wykorzystanie atutów lokalnych, na które zarówno Urząd Gminy w Łyszkowicach, jak i sami mieszkańcy mają największy wpływ;
- zasada koncentracji na zagadnieniach najistotniejszych dla przyszłości – przyjęto, że każdy potencjalny cel strategiczny powinien być rozpatrywany w kontekście jego doniosłości dla przyszłości gminy. Dokonano zatem selekcji i wyodrębniono cele o najwyższym priorytecie;
- zasada koncentracji tematycznej – *Strategia Rozwoju Gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2030* będzie koncentrowała się na niewielu, ale najważniejszych zagadnieniach z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego. Ta swojego rodzaju wybiórczość zapobiega stworzeniu dokumentu, który będzie obejmował wszystkie cele, a faktyczna realizacja następuje tylko w niewielu przypadkach.

Realizacja zadań określonych w Strategii przypada na okres programowania Unii Europejskiej i zawiera się w latach 2022 – 2027. Rezultaty i oddziaływania niektórych zadań, szczególnie tych rozpoczętych w latach 2018 – 2027 obejmą także następny okres programowania.

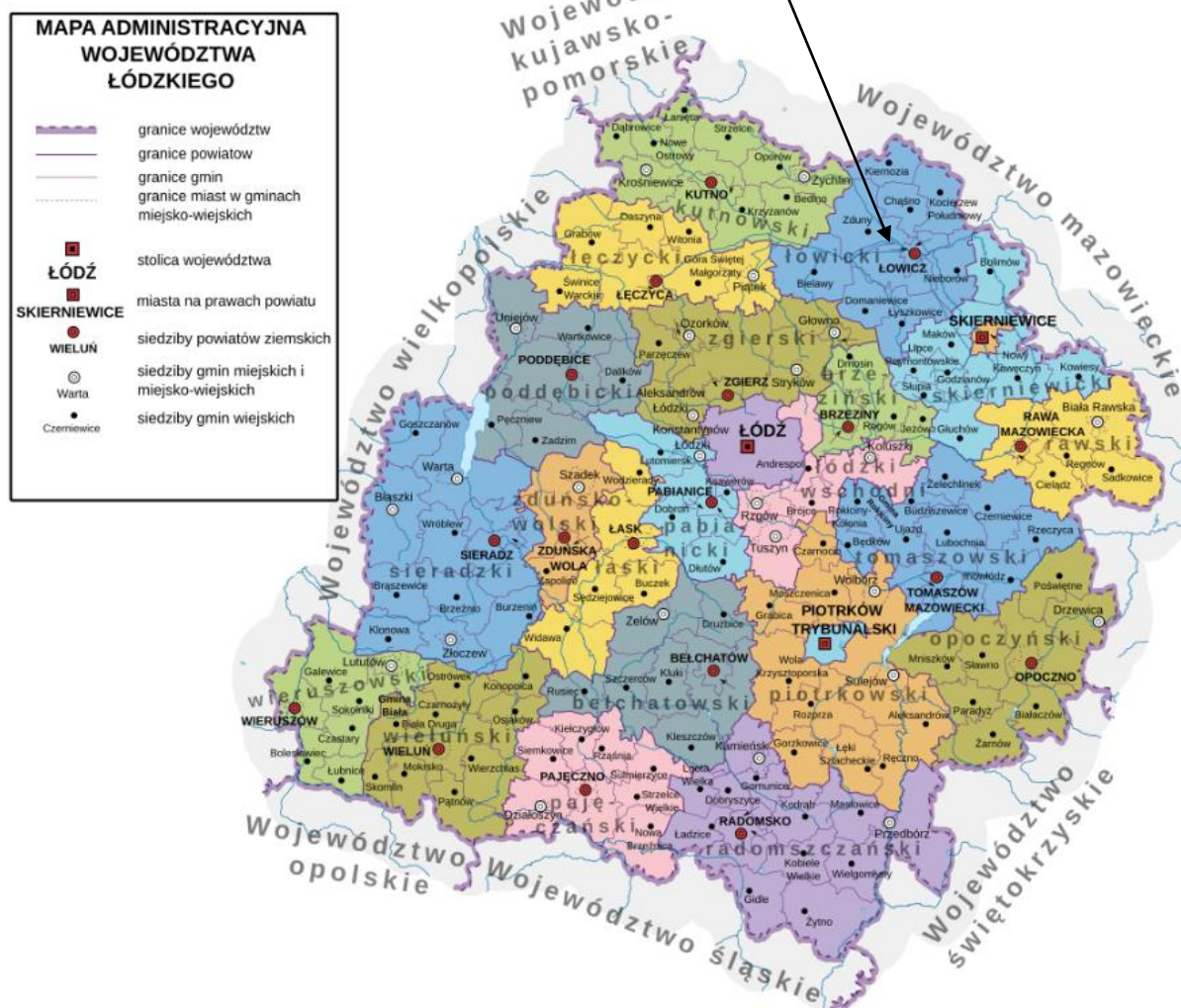
2. Aktualna sytuacja społeczno – gospodarcza na obszarze objętym Strategią

2.1. Podstawowe dane dotyczące obszaru

2.1.1. Położenie

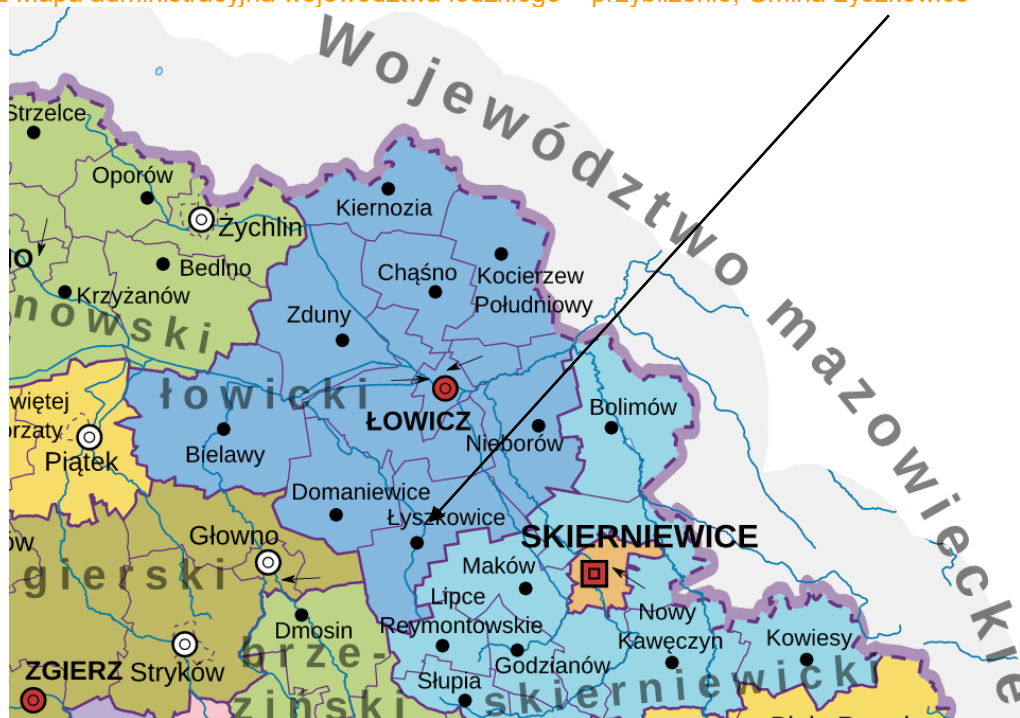
Gmina Łyszkowice położona jest w granicach administracyjnych powiatu łowickiego, w województwie łódzkim. Gmina położona jest w południowej części powiatu, na południe od miasta Łowicz.

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego, powiat łowicki

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

Mapa 2 Mapa administracyjna województwa łódzkiego – przybliżenie, Gmina Łyszkowice

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_%C5%82%C3%B3dzkie

Gmina Łyszkowice sąsiaduje z następującymi jednostkami samorządu terytorialnego:

- od strony północnej z gminami Nieborów i Łowicz (powiat łowicki);
- od strony zachodniej z gminami Domaniewice (powiat łowicki) i Głowno (powiat zgierski);
- od strony południowej z gminą Lipce Reymontowskie (powiat skierniewicki);
- od strony południowo-zachodniej z gminą Dmosin (powiat brzeziński);
- od strony wschodniej z gminą Skierniewice (powiat skierniewicki);
- od strony południowo-wschodniej z gminą Maków (powiat skierniewicki).

Odległość miejscowości Łyszkowice od wybranych ośrodków miejskich wynosi:

- Łowicz – 16 km;
- Skierniewice – 23 km;
- Brzeziny – 25 km;
- Rawa Mazowiecka – 44 km;
- Sochaczew – 45 km;
- Łódź – 46 km;
- Kutno – 60 km;
- Warszawa – 87 km.

Kierując się położeniem gminy, w analizach porównawczych w kolejnych rozdziałach strategii uwzględniono ww. gminy ościenne oraz pozostałe gminy powiatu łowickiego. Tam gdzie było to zasadne – w celu ukazania skali zjawiska - dane statystyczne dotyczące gminy Łyszkowice porównano również do danych na poziomie powiatów łowickiego oraz województwa łódzkiego. Gminy

wybrane do analiz porównawczych zostały wytypowane zarówno ze względu na podobieństwo do gminy Łyszkowice (podobne uwarunkowania rozwoju), jak i ze względu na bliskie położenie w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

Miarą spójności terytorialnej jest między innymi dostępność komunikacyjna obszaru gminy. Podstawowym elementem systemu transportowego gminy jest układ drogowy, który zapewnia zarówno powiązania zewnętrzne w skali regionu i kraju, jak i powiązania wewnętrzne gminnej sieci osadniczej.

Na sieć drogową w gminie Łyszkowice składają się:

- Autostrada A2, Autostrada Wolności - biegnąca w śladzie trasy europejskiej E30, położona równoleżnikowo, przecina centralne obszary kraju, w gminie Łyszkowice przebiega od północnego-wschodu na południowy zachód; na obszarze gminy znajduje się węzeł Łowicz (dawniej Łyszkowice);

Fotografia 1 Węzeł Łowicz na autostradzie A2

Źródło: Fotografia własna

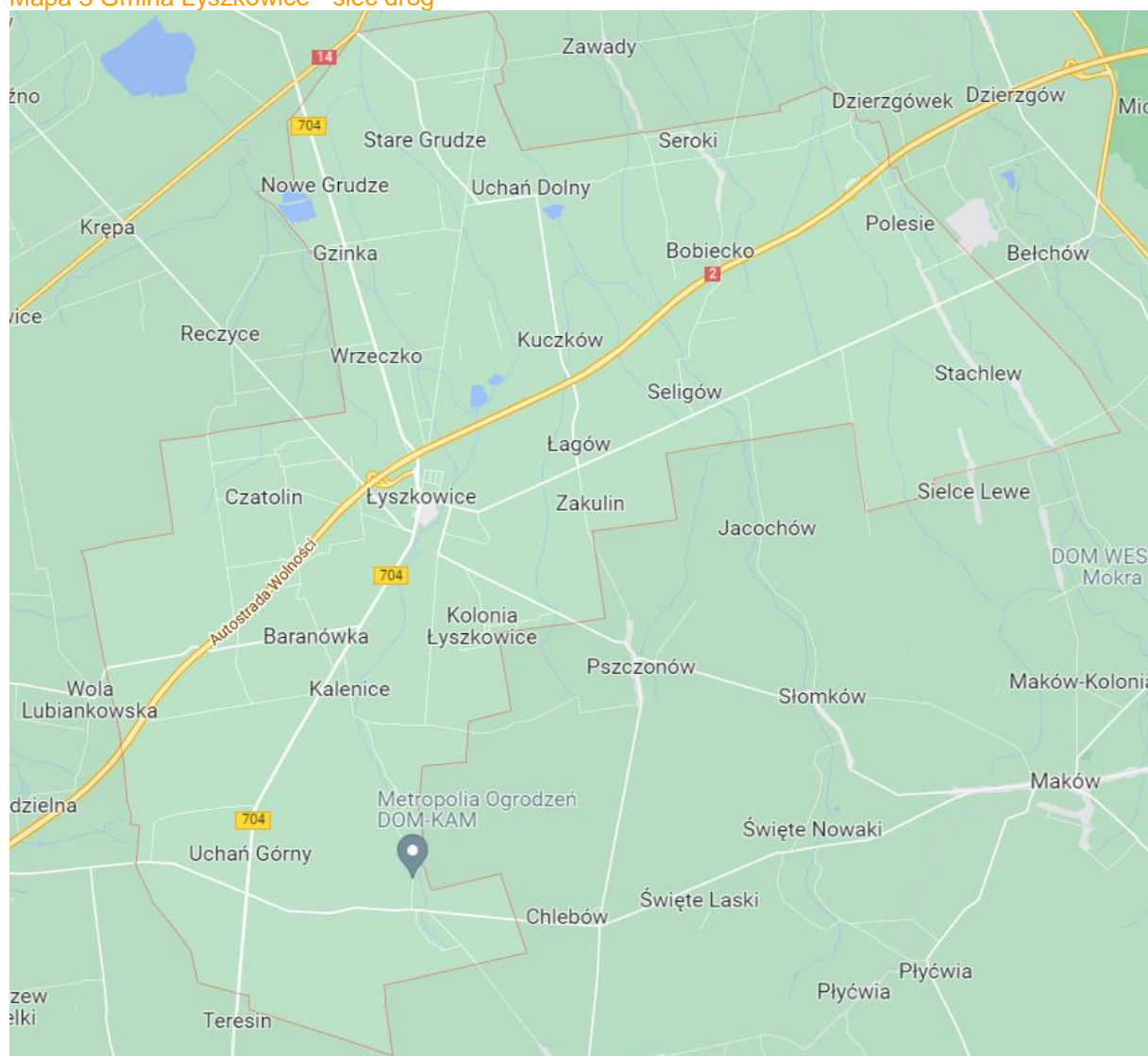
- Droga wojewódzka nr 704, przecinająca Gminę w kierunku północ – południe, prowadząca na północ do graniczącej z Gminą drogi krajowej nr 14 oraz na południe do Kołacina i Brzezin. Do drogi wojewódzkiej włączone są drogi powiatowe rozchodzące się promieniście w 6 kierunkach (Bełchów, Jacochów, Pszczonów, Chlebów, Zawady, Chruślin).

Przez teren gminy przebiegają również drogi gminne oraz drogi wewnętrzne.

Obszar gminy przecina także linia kolejowa jednotorowa, zelektryfikowana Łódź – Łowicz z przystankiem na terenie wsi Stare Grudze, przebiegając kolizyjnie (klasyczne przejazdy kolejowe niestrzeżone) z drogami: wojewódzką, powiatową i wewnętrznymi.

Ponadto gmina Łyszkowice leży w pobliżu dwóch międzynarodowych lotnisk – warszawskiego Okęcia oraz łódzkiego Lublinka. W przyszłości będzie położona nieopodal obszaru Centralnego Portu Komunikacyjnego.

Mapa 3 Gmina Łyszkowice - sieć dróg

Źródło: www.google.pl/maps/place/Łyszkowice

Gmina Łyszkowice znajduje się w sferze oddziaływania miast: Łowicz i Skierniewice oraz Brzeziny. Gmina jest położona blisko miasta wojewódzkiego i jest z nim bardzo dobrze skomunikowana. Atrakcyjność inwestycyjna poszczególnych gmin zmienia się z czasem i jest wypadkową oddziaływania na rynek wielu czynników lokalnych, począwszy od obiektywnych, geograficznych, a skończywszy na jakości zarządzania lokalnego i wizerunku danego ośrodka.

Z ośrodków wielkomiejskich promieniują nie tylko czynniki pozytywne (koniunktura i atrakcyjność inwestycyjna), ale także negatywne.

Powyższe uwagi należy interpretować następująco:

- wpływ dużych ośrodków miejskich (Łódź) przeważnie skutkuje „zapożyczeniem” ich wizerunku, a w przyszłości może „oddalić” mieszkańców od dorobku kulturalnego gminy,
- następują migracje, głównie ludzi młodych do większych aglomeracji,
- z sąsiednich ośrodków będą napływać:
 - o klienci usług świadczonych przez podmioty z terenu gminy (w tym – usług obsługi biznesu),
 - o nabywcy nieruchomości mieszkalnych na tym terenie,
 - o zewnętrzni usługodawcy na rzecz mieszkańców i podmiotów lokalnych.

Od sytuacji w pobliskich miastach zależy więc w istotnym stopniu koniunktura lokalna. Siła nabywcza i aktywność inwestycyjna podmiotów z tych ośrodków kształtuje w znacznym stopniu koniunkturę lokalną w gminie wiejskiej Łyszkowice.

Przez teren gminy przebiega również linia kolejowa Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej relacji Łowicz – Łódź z przystankiem na terenie wsi Stare Grudze.

Mapa 4 Mapa gminy Łyszkowice

Źródło: Urząd Gminy Łyszkowice

2.1.2. Powierzchnia

Gmina Łyszkowice obejmuje swym zasięgiem 20 wsi, które tworzą 21 sołectw. Różnią się one między sobą zarówno pod względem powierzchni, jak i liczbą ludności. Najliczniej zamieszkane są miejscowości: Łyszkowice, Stachlew, Polesie i Czatolin.

Tabela 1 Sołectwa oraz miejscowości zlokalizowane w gminie Łyszkowice

Lp.	Sołectwa	Wsie
1.	Bobiecko	Bobiecko
2.	Bobrowa	Bobrowa
3.	Czatolin	Czatolin
4.	Gzinka	Gzinka
5.	Kalenice	Kalenice
6.	Kolonia Łyszkowice I	Łyszkowice-Kolonia
7.	Kolonia Łyszkowice II	Łyszkowice-Kolonia
8.	Kuczków	Kuczków
9.	Łagów	Łagów
10.	Łyszkowice	Łyszkowice
11.	Nowe Grudze	Nowe Grudze
12.	Polesie	Polesie
13.	Seligów	Seligów
14.	Seroki	Seroki
15.	Stachlew	Stachlew
16.	Stare Grudze	Stare Grudze
17.	Trzcianka	Trzcianka
18.	Uchań Dolny	Uchań Dolny
19.	Uchań Górny	Uchań Górny
20.	Wrzeczko	Wrzeczko
21.	Zakulin	Zakulin

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

Całkowita powierzchnia gminy Łyszkowice wynosi 10 730 ha, co stanowi około 10,39% powierzchni powiatu łowickiego. Gmina jest gminą wiejską o charakterze rolniczo-przemysłowym, co potwierdza struktura użytkowania gruntów. W powierzchni gminy dominują użytki rolne zajmując 7915 ha, czyli 73,77% całkowitej powierzchni. Znaczny udział mają również grunty leśne, stanowiąc 20,22% powierzchni. Grunty zabudowane i zurbanizowane to 5,62% powierzchni, niewielki odsetek (poniżej 1%) zajmują kolejno: nieużytki (0,15%), grunty pod wodami (0,38%) oraz użytki ekologiczne (0,01%).

Warto zauważyć, iż większość użytków rolnych, a jednocześnie 54,47% powierzchni gminy zajmują grunty orne, za nimi plasują się zaś lasy obejmujące 20,22% powierzchni, następnie: pastwiska trwałe (7,06%), łąki trwałe (5,00%), drogi (4,35%), grunty rolne zabudowane (2,69%), sady (1,78%), grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych (1,09%). Tereny mieszkaniowe zajmują zaledwie 0,54%, inne tereny zabudowane (0,29%), zaś tereny przemysłowe jedynie 0,13% całkowitej powierzchni gminy Łyszkowice.

Tabela 2 Zbiorcze zestawienie danych dotyczących gruntów, stan na dzień 1 stycznia 2020 roku (powierzchnia geodezyjna)

Rodzaj gruntów	Gmina ogółem [ha]	udział % w powierzchni gminy ogółem
Użytki rolne	7915	73,77%
grunty orne	5845	54,47%
sady	191	1,78%
łąki trwałe	536	5,00%
pastwiska trwałe	758	7,06%

Rodzaj gruntów	Gmina ogółem [ha]	udział % w powierzchni gminy ogółem
grunty rolne zabudowane	289	2,69%
grunty pod stawami	121	1,13%
grunty pod rowami	42	0,39%
grunty zadrzewione i zakrzewione na użytkach rolnych	117	1,09%
Nieuzytki	16	0,15%
Grunty leśne	2170	20,22%
Lasy	2170	20,22%
grunty zadrzewione i zakrzewione	0	0,00%
Grunty zabudowane i zurbanizowane	603	5,62%
tereny mieszkaniowe	58	0,54%
tereny przemysłowe	14	0,13%
inne tereny zabudowane	31	0,29%
zurbanizowane tereny niezabudowane lub w trakcie zabudowy	1	0,00%
tereny rekreacji i wypoczynku	3	0,03%
użytki kopalne	11	0,10%
drogi	467	4,35%
tereny kolejowe	13	0,12%
inne tereny komunikacyjne	5	0,00%
grunty przeznaczone pod budowę dróg publicznych lub linii kolejowych	0	0,00%
Grunty pod wodami	41	0,38%
morskimi wewnętrznymi	0	0,00%
powierzchniowymi płynącymi	22	0,21%
powierzchniowymi stojącymi	19	0,18%
Użytki ekologiczne	1	0,01%
Tereny różne	0	0,00%
Razem	10730	100,00%

Źródło: geoportal województwa łódzkiego, <https://mapy.lodzkie.pl/mapa/struktura-wladania-gruntow-w-województwie-lodzkiem/>

2.1.3. Ludność

Na dzień 31 grudnia 2020 roku gminę Łyszkowice zamieszkiwało 6 631 osób. Zarejestrowano więcej kobiet niż mężczyzn, różnica wyniosła 219 osób. Liczba osób zamieszkujących gminę Łyszkowice w porównaniu z rokiem 2011 zmniejszyła się o 172 osoby. W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym obejmując 61,1% społeczeństwa, niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym osiagający 20,3% społeczeństwa i stopniowy spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym osiagający pułap 18,8%.

2.1.4. Środowisko przyrodnicze

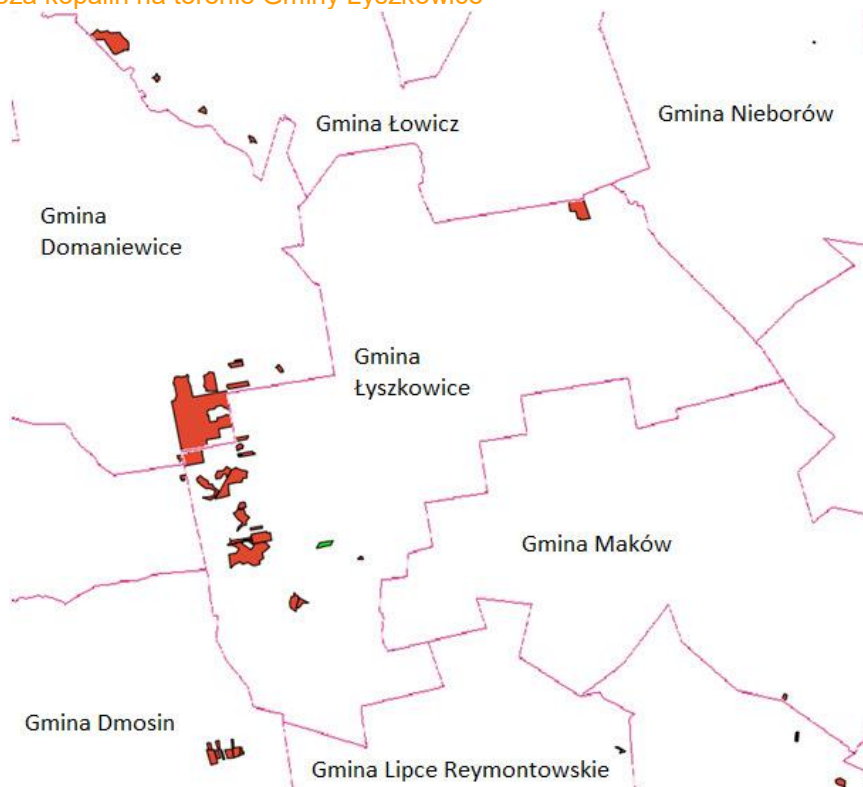
RZEŻBA TERENU

Pod względem hipsometrycznym i geomorfologicznym rzeźba terenu gminy Łyszkowice jest słabo urozmaicona. Najwyższy punkt terenu wynosi 193,6 m n.p.m. i leży na południowym skraju gminy, natomiast najniższy jest na północnych jej krańcach i wynosi 97,0 m n.p.m. Przeważająca część terenu gminy leży w granicach jednostki geomorfologicznej wyróżnionej jako Równina Łowicko-Błońska. Jej rzeźba terenu jest słabo urozmaicona. Tworzą ją piaszczyste pokrywy aluwialne i stożki napływowe, stanowiące sedyment Wzniesień Łódzkich, jak też płyty równinnej, gliniastej moreny dennej. Ta ostatnia forma zachowała się w obszarach bezpośrednio przylegających do falistej wysoczyzny morenowej Wzniesień Łódzkich do wysokości (w przybliżeniu istniejących) północnych granic administracyjnych wsi Łyszkowice i Zakulin. Dalej na północ od tego obszaru rozpościera się teren równin aluwialnych. Spadki wysokości w obrębie całej Równiny Łowicko-Błońskiej nie przekraczają 0,5%. Wyraźne jest stałe nachylenie terenu na północ. W południowych i południowo-zachodnich obszarach gminy układ warstw wysokościowych wskazuje na przebieg w tym miejscu formy krawędziowej obszaru wysoczyzny zwanej Wysoczyzną Łódzką, fragment Wzniesień Łódzkich. Jest to falista morena denna, ukształtowana przez lądolód stadiału Pilicy, zlodowacenia Warty w okresie neoplejstocenu. W morfologii tego obszaru wyróżnia się liczne, wypukłe formy glaciofluwialne, uformowane głównie na osi południowy wschód na północny zachód. Mają cechy kemów, ozów, moreny martwego lodu. Szczególne miejsca zajmują wzniesienia Wału Domaniewickiego, który ciągnie się od Uchania Górnego do Krępy (Gm. Domaniewice). Wzgórza te uznawane są za najdalej wysunięty na północny-wschód fragment Wzniesień Łódzkich. Na obszarze gminy Łyszkowice możemy również wyróżnić elementy denudacyjnej rzeźby peryglacialnej w strefie krawędziowej wysoczyzny. Są to wcięcia erozyjne w formie niecek i wąwozów.

BUDOWA GEOLOGICZNA I ZASOBY NATURALNE

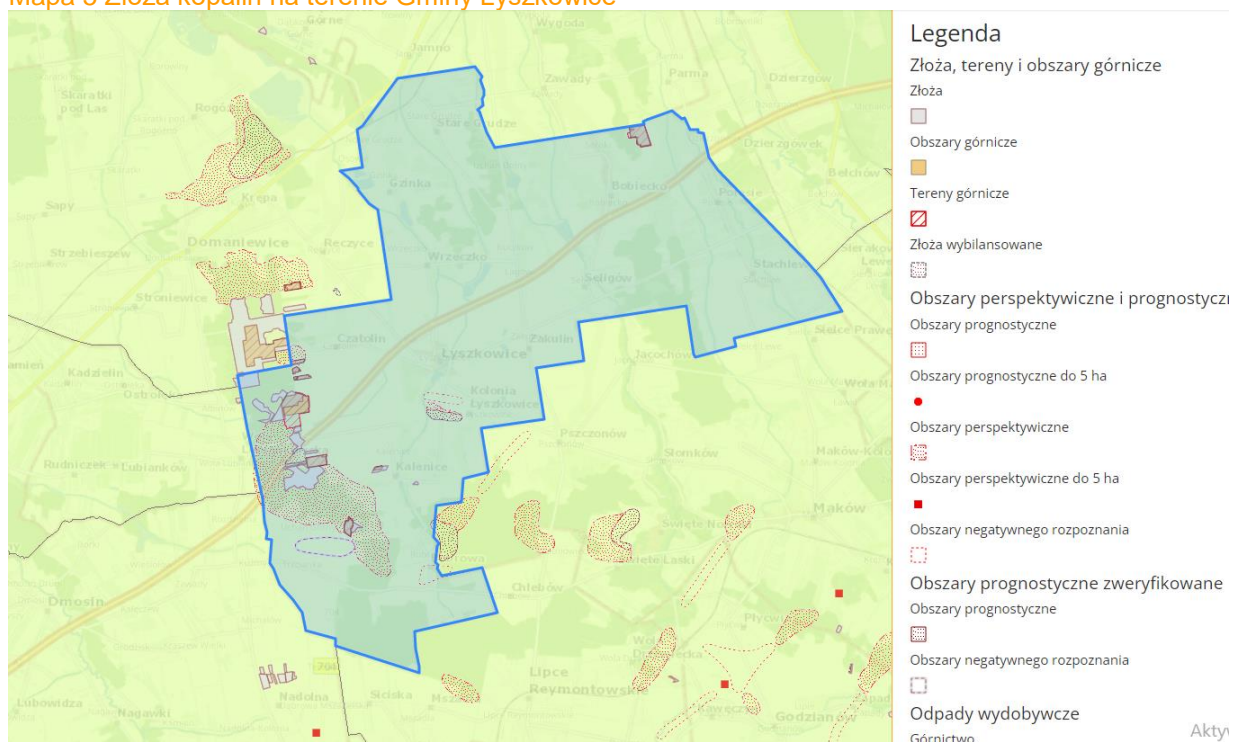
Zgodnie z mapą mezoregionów fizycznogeograficznych gmina Łyszkowice położona jest na Równinie Łowicko-Błońskiej, a także w południowym jej krańcu w mezoregionie Wzniesień Łódzkich. Na terenie gminy występują złoża kopalin, przede wszystkim kruszyw naturalnych (żwirów i piasków). Największa ich część występuje w zachodniej części gminy. Występowanie kruszyw naturalnych zobrazowane zostało na poniższej mapie. Oprócz kruszyw naturalnych, oznaczonych kolorem brązowym, na terenie gminy występują surowce ilaste ceramiki budowlanej, oznaczone kolorem zielonym.

Rysunek 1 Złoże kopalin na terenie Gminy Łyszkowice

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łyszkowice na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Mapa 5 Złoże kopalin na terenie Gminy Łyszkowice

Źródło: https://geolog.pgi.gov.pl/#url=https://bazadata.pgi.gov.pl/app/geolog_conf/midas.json

Akty

Tabela 3 Złoże kopalin na terenie Gminy Łyszkowice

Lp.	Nazwa złoża	Rodzaj kopaliny	Powierzchnia [m ²]
1	Czatolin	Kruszywa naturalne	2184729 (większość obszaru na terenie Gminy Domaniewice)
2	Kalenice	Kruszywa naturalne	776919
3	Kalenice	Kruszywa naturalne	35808
4	Kalenice	Surowce ilaste ceramiki budowlanej	43130
5	Pszczonówka	Kruszywa naturalne	7935
6	Czatolin II	Kruszywa naturalne	21668
7	Kalenice II	Kruszywa naturalne	274842
8	Kalenice 5	Kruszywa naturalne	125129
9	Kalenice 6	Kruszywa naturalne	19562
10	Seroki	Kruszywa naturalne	189468
11	Uchań	Kruszywa naturalne	68612
12	Czatolin III	Kruszywa naturalne	5370
13	Czatolin III	Kruszywa naturalne	29203
14	Kalenice VII	Kruszywa naturalne	13376
15	Czatolin IV	Kruszywa naturalne	30397

Źródło: Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łyszkowice na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

GLEBY¹

Najkorzystniejsze warunki glebowe ma centralna część gminy, zaś przeważający odsetek użytków rolnych dobrej klasy III, mają wsie Zakulin i Łyszkowice. Grunty dobrej jakości stanowią 19,5% powierzchni użytków rolnych, średniej jakości, czyli klasy IV, IVa, IVb - 39%. Warunki glebowe na terenie gminy są zatem zróżnicowane przestrzennie, w odróżnieniu od innych obszarów powiatu łowickiego. Źródłem tego zróżnicowania jest zmienność rodzaju podłoża mineralnego i charakteru stosunków wodnych. Gleby hydromorficzne o większej, zwartej powierzchni występują jedynie w rejonie odcinka ujściowego rzeki Ruczaj, w obrębie obniżenia wykorzystywanego przez tę rzekę oraz w sąsiednim obniżeniu, stanowiącym obszar źródłiskowy cieku bez nazwy. Te gleby organiczne są tutaj reprezentowane głównie przez gleby murszowe i glejowe wytworzone na torfowiskach niskich. Gleby te stanowią użytki zielone bagienne i pobagienne. Na pozostałym obszarze gminy Łyszkowice królują gleby mineralne. Biorąc pod uwagę klasyfikację rodzajową, gleby zalegające obszar rejonu, zostały prawie w całości wytworzone z glin zwałowych lekkich, piasków słabogliniastych i gliniastych leżących na glinach, a także piaskach luźnych i żwirach. Dominującymi typami genetycznymi gleb są gleby rdzawe oraz gleby brunatne wylugowane i gleby płowe. Na południowozachodnich krańcach gminy oraz w jej części środkowej (w obszarze ograniczonym Wałem Domaniewickim na północ od Kalenic-Pszczonówki, po Czatolin-Starą Wieś, dalej nieco na północ od Łyszkowic po południowe obszary Kuczkowa), występują gleby dobrej jakości zaliczane głównie do IV, a nawet III klasy bonitacji gleby. Pod względem przydatności rolniczej, większą część obszaru omawianego zaliczyć można do kompleksu żytniego bardzo dobrego. W paśmie obejmującym grunty północnego Czatalina, południowych obszarów wsi Wrzeczeko i Łągów występują gleby typu czarne i szare ziemie, wykształcone na glinach zwałowych lekkich i piaskach leżących na glinach. Gleby te są okresowo

¹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

podtapiane, ale pomimo to ich przydatność rolnicza jest dosyć wysoka – duża ich część zalicza się do kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego. W dolinie rzeki Uchanki natomiast występują również szare ziemie, ale wykształcone z piasków słabogliniastych i gliniastych, do tego okresowo silnie zawilgocone. Gleby rdzawe i bielcowe wytworzone z piasków słabogliniastych i gliniastych, występują niemal powszechnie w północnej części gminy. Klasy bonitacyjne przedmiotowych gruntów ustalone zostały na V i VI, rzadko IVb i tworzą kompleksy rolniczej przydatności typu żytńi słaby i żytńio-łubinowy. W obrębie Wału Domaniewickiego na podłożu piaszczysto-żwirowym powstały również gleby rdzawe, zaliczane do kompleksu żytńio-łubinowego. Podobną przydatnością charakteryzują się też większe obszary gruntów wsi Bobrowa. Rodzaj szaty roślinnej związany jest z uprawą przyległych terenów rolnych w układach ekologicznych i w zespołach typowo rolniczych.

Udział procentowy gleb poszczególnych klas bonitacyjnych w gminie Łyszkowice przedstawia się następująco:

- III klasa gruntów – 17%
- IV klasa gruntów – 25,6%
- V klasa gruntów – 37,3%
- VI klasa gruntów – 18,2 %
- VIz klasa gruntów - 1,8 %

Jeśli według IUNiG w Puławach ocena bonitacji gleb dla obszaru byłego województwa wynosi dla gruntów ornyc – 45,6 punktów, a użytków zielonych - 37,1, to taka sama ocena dla gminy Łyszkowice wynosi odpowiednio 40,1 i 35,3. Są to wskaźniki sytuujące gminę na ostatniej pozycji wśród gmin powiatu łowickiego.

WODY PODZIEMNE I POWIERZCHNIOWE²

Wody powierzchniowe

Głównymi rzekami na obszarze gminy są dopływy rzek: Bzury - Bobrówka z Baranówką, Zwierzyniec z Ruczajem oraz Uchanka oraz Zielkówka (dopływ rzeki Zwierzyniec). Na terenie gminy występują sztuczne zbiorniki wód stojących (stawy rybackie) o niewielkich powierzchniach. Rzeka Bobrówka jest prawobrzeżnym dopływem Bzury. Rzeka płynie z kierunku południowego na północno-zachodni, jej obszar źródłkowy leży w Bobrowej w gminie Łyszkowice. Cała długość cieką wynosi 38 km, a odcinek rzeki przepływający przez teren gminy Łyszkowice jest odcinkiem górnym ze źródłami na obszarze wsi Bobrowa. Dolinę rzeki na odcinku jej przebiegu przez obszar gminy, charakteryzuje spadek - rzędu 0,9 promila. Koryto rzeki na odcinku od Łyszkowic do granicy z wsią Reczyce jest w całości uregulowane. W części północnej (Bobrowa, Kalenice) o sporej krętości z licznymi zakrzaczeniami, zadrzewieniami oraz stawami przepływowymi. Rzeka zasila w swoim górnym i środkowym biegu stawy rybackie (część położona na terenie gminy Łyszkowice). Rzeka Zwierzyniec przepływa po wschodnim fragmencie gminy na obszarach wsi Stachlew i Polesie. Rzeka Uchanka przepływa w centralnej części gminy z kierunku południowego na północny.

² Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

Wody podziemne

Południowo zachodnia część gminy położona jest na terenie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych (GZWP) 403 Zbiornik międzymorenowy Brzeziny - Lipce Reymontowskie oraz GZWP 404 Zbiornik Koluszki - Tomaszów, a część północno-wschodnia na terenie GZWP 2151 Subniecka Warszawska oraz GZWP 215 Subniecka Warszawska (część centralna).

Niemal cały obszar gminy położony jest według podziału hydroregionalnego Polski (PIG Warszawa 1991) w regionie hydrogeologicznym - kujawsko-mazowieckim, stanowiącym część południowo-wschodnią makroregionu zachodniego Niżu Polskiego. Region kujawsko-mazowiecki obejmuje w swych granicach Wał Kujawski Antyklinorium Środkowopolskiego, jako główny element strukturalny budowy geologicznej. W obrębie regionu występują trzy piętra wodonośne:

- piętro wodonośne jury,
- piętro wodonośne trzeciorzędu,
- piętro wodonośne czwartorzędu.

Oddzielone są piętrami izolacyjnymi: górnourajskim i górnomiocieńsko - plioceńskim. Piętro wodonośne jury ma, obok piętra czwartorzędowego, największe znaczenie użytkowe. Występuje na przeważającej części regionu. Piętro to tworzą spękane i kawerniste utwory węglanowe - najczęściej wapień oksfordu. Wydajność poziomu zależy od stopnia zaangażowania tektonicznego i związanej z tym szczelinowatości utworów i waha się pomiędzy 200 a 20 m³/h. Poziomy wodonośne w piętrze jurajskim występują w części Wału Kujawskiego przeważnie w strefie głębokości 50 - 100 m ppt. Strefa występowania poziomów użytkowych uzależniona jest od głębokości występowania drożnych szczelin oraz od głębokości pojawienia się wód zmineralizowanych. W skali regionalnej jest to miąższość znaczna (300 – 700 m), lecz lokalnie może być mniejsza. Piętro wodonośne trzeciorzędu występuje niemal w całym regionie kujawsko-mazowieckim i jest reprezentowane przez utwory oligocenu i miocenu. Powoduje to występowanie najczęściej dwóch poziomów wodonośnych, przy czym dominujący, szerzej rozprzestrzeniony jest poziom mioceński, zaś poziom oligoceński jest fragmentaryczny. Poziomy wodonośne piętra trzeciorzędowego występują najczęściej w strefie 50 - 100 m ppt. Cechują się one wydajnością poniżej 30 m³/h, miąższością warstwy wodonośnej od kilku do niespełna 20 m oraz średnią jakością wód o charakterystycznej podwyższonej barwie, będącej wynikiem obecności substancji organicznej w postaci pyłu węgla brunatnego, typowej dla utworów miocenu.

Na północno-wschodnich krańcach gminy wyznacza się granicę innego regionu hydrogeologicznego południowomazowieckiego, który stanowi południowo-zachodnią część makroregionu wschodniego Niżu Polskiego. Region południowomazowiecki obejmuje w swych granicach Nieckę Mazowiecką jako główny element strukturalny budowy geologicznej. Południowomazowiecki region hydrogeologiczny charakteryzuje się występowaniem trzech pięter wodonośnych o zasięgu regionalnym:

- piętra wodonośnego kredy górnej - paleocenu,
- piętra wodonośnego oligoceńsko - mioceńskiego,
- piętra wodonośnego czwartorzędu.

Pierwsze z nich tworzy właściwie jeden zespół wodonośny o wodach mieszanych porowoszczelinowych, bez wyraźnego podziału na poziomy wodonośne. W opisywanym rejonie piętro to nie ma znaczenia użytkowego. Z kolei piętro trzeciorzędowe ma dwa różniące się bardzo poziomy wodonośne: oligoceński i mioceński, które pozostają jednak w łączności hydraulicznej. Dominuje mioceński poziom wodonośny o dużym znaczeniu użytkowym. Występuje na zmiennej głębokości i ma zmienne parametry hydrogeologiczne. Ze względu na powszechne występowanie, piętro wodonośne czwartorzędu jest głównym piętrem użytkowym na obszarze gminy (zarówno w granicach regionu kujawsko-mazowieckiego, jak i regionu południowomazowieckiego). W jego obrębie występują z reguły dwa lub trzy poziomy wodonośne:

- poziom nadmorenowy, tworzący wody gruntowe, a występujący na terenie gminy w piaskach wodnolodowcowych zlodowacenia Warty oraz fluwialnych piaskach holocenijskich - w stropie serii glin morenowych. Charakteryzuje się bardzo zmienną miąższością oraz zasilaniem infiltracyjnym; w obrębie dolin rzecznych wody te mają ścisłe więzi hydrauliczne z wodami powierzchniowymi;
- poziom śródmorenowy, definiowany jako drugi poziom wodonośny czwartorzędu, charakteryzujący się ciągłą, miąższą warstwą wodonośną tworzoną przez interglacialną serię piaszczysto-żwirową, zwierciadłem naporowym i wybitnymi walorami użytkowymi; jest to pierwszy poziom użytkowy czwartorzędu. Z tego poziomu czerpana jest woda w studniach komunalnych w Stachlewie (o głębokości 29 -36 m.);
- poziom podmorenowy, występujący w piaskach i żwirach zlodowaceń południowopolskich, nieciągły i bez znaczenia użytkowego.

Występowanie pierwszego poziomu wodonośnego na obszarze gminy jest zmienne i zróżnicowane. Daje się tu wyróżnić dwa główne obszary, dla których granicą jest fizjograficzna granica pomiędzy Wzniesieniami Łódzkimi a Równiną Łowicko – Błońską. Są to obszary:

- „południowo-zachodni”, gdzie I poziom wodonośny cechuje się płytką strefą wodonośną i najczęściej jest zredukowany do sączeń w stropie glin zwałowych warciańskich. Zalega przy tym dosyć płytko, lecz jednak zdecydowanie poniżej 1,0 m ppt. Kierunek spływu wód tego poziomu jest zdeterminowany ukształtowaniem stropu utworów słaboprzepuszczalnych – w kierunku północnym;
- „północny” - zdecydowanie bardziej zróżnicowany, gdzie często I poziom wodonośny występuje w strefie 1,0 m. ppt. i cechuje się miąższą strefą wodonośną.

Północne rubieże obszaru gminy stanowią południowo-wschodni fragment tzw. doliny kopalnej Chruślina, w obrębie której I czwartorzędowy poziom wodonośny osiąga szczególnie duże miąższości. Strefa wodonośna wykazuje tam walory wybitnego poziomu użytkowego. Granice zasięgu tego ważnego zbiornika wód podziemnych (doliny wieku eemskiego) przebiegają głównie w terenach gminy Domaniewice, Łowicz, w mniejszym zakresie - gminy Bielawy i Zduny. W obrębie dolin rzecznych i zagłębień bezodpływowych I poziom wodonośny, w szczególności w obszarze „północnym”, znajduje się w kontakcie hydraulicznym z wodami powierzchniowymi.

Zgodnie z Aktualizacją Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły na lata 2016-2021 (aPGW), którego obowiązywanie zostało wydłużone, zgodnie z art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 listopada 2021 r. o zmianie ustawy o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 2368), gmina Łyszkowice, położona na obszarze Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie znajduje się w zasięgu zlewni następujących jednolitych części wód:

1) Jednolite Części Wód Powierzchniowych (JCWP):

- PLRW200017272345 (Mroga od źródeł do Mrożycy bez Mrożycy),
- PLRW200017272529 (Bobrówka),
- PLRW200017272549 (Uchanka),
- PLRW200017272569 (Zwierzyniec),
- PLRW2000192725899 (Skierniewka od dopł. spod Dębowej Góry do ujścia),

2) Jednolite Części Wód Podziemnych (JCWPd):

- PLGW200063.

Działania wg aPGW przypisane do kompetencji poszczególnych podmiotów, które mogą być istotne przy opracowywaniu strategii rozwoju gminy to:

a) działania do realizowania przez gminę:

- kontrola postępowania w zakresie gromadzenia ścieków przez użytkowników prywatnych i przedsiębiorców oraz oczyszczania ścieków przez użytkowników prywatnych z częstotliwością co najmniej raz na 3 lata;
- weryfikacja Programu ochrony środowiska dla gminy;

b) działania do realizowania przez właścicieli nieruchomości:

- budowa nowych zbiorników bezodpływowych oraz remont istniejących;
- regularny wywóz nieczystości płynnych;
- budowa indywidualnych systemów oczyszczania ścieków;

c) działania do realizowania przez właścicieli/użytkowników obiektów:

- coroczne raportowanie pomiarów ilości eksploatowanych wód podziemnych przez właściciela/użytkownika ujęcia.

KLIMAT³

Teren gminy Łyszkowice, jak cały obszar województwa łódzkiego, zaliczany jest do klimatu nizin środkowopolskich. Region ten charakteryzuje, w stosunku do innych regionów Polski, duża częstotliwość występowania dni z pogodą bardzo ciepłą, pochmurną bez opadów a małą częstotliwość dni z pogodą umiarkowanie ciepłą, dni z opadem i dużym zachmurzeniem. Klimat ten kształtują ścierające się masy powietrza kontynentalnego i oceanicznego. Średnia roczna temperatura powietrza

³ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

to 7 - 7,5⁰C. Suma rocznych opadów to 500 - 550 mm. Okres wegetacyjny wynosi od 200 do 210 dni. Warunki klimatyczne panujące na obszarze gminy określa się jako względnie korzystne w zakresie potrzeb gospodarczych.

Walory klimatyczne:

- warunki solarne wyróżniające się wysokim usłonecznieniem (z roczną sumą całkowitego promieniowania słonecznego - 86,3 kcal/cm², ze wskaźnikiem usłonecznienia względnego średnio w roku - 37%);
- stosunkowo duża ilość dni pogodnych (miesięcznie 6,6);
- stosunkowo małe zachmurzenie;
- warunki termiczne charakteryzujące się wysokim wskaźnikiem termicznym (23C), stosunkowo długim okresem bezmroźnym w roku (231 dni);
- warunki wegetacyjne cechujące się długim okresem wegetacyjnym, 214 dni, przy długim lecie oraz krótkiej lub średniej zimie;
- warunki biometeorologiczne, przy wskaźniku biometeorologicznym wahającym się od 1,8 do 1,9.

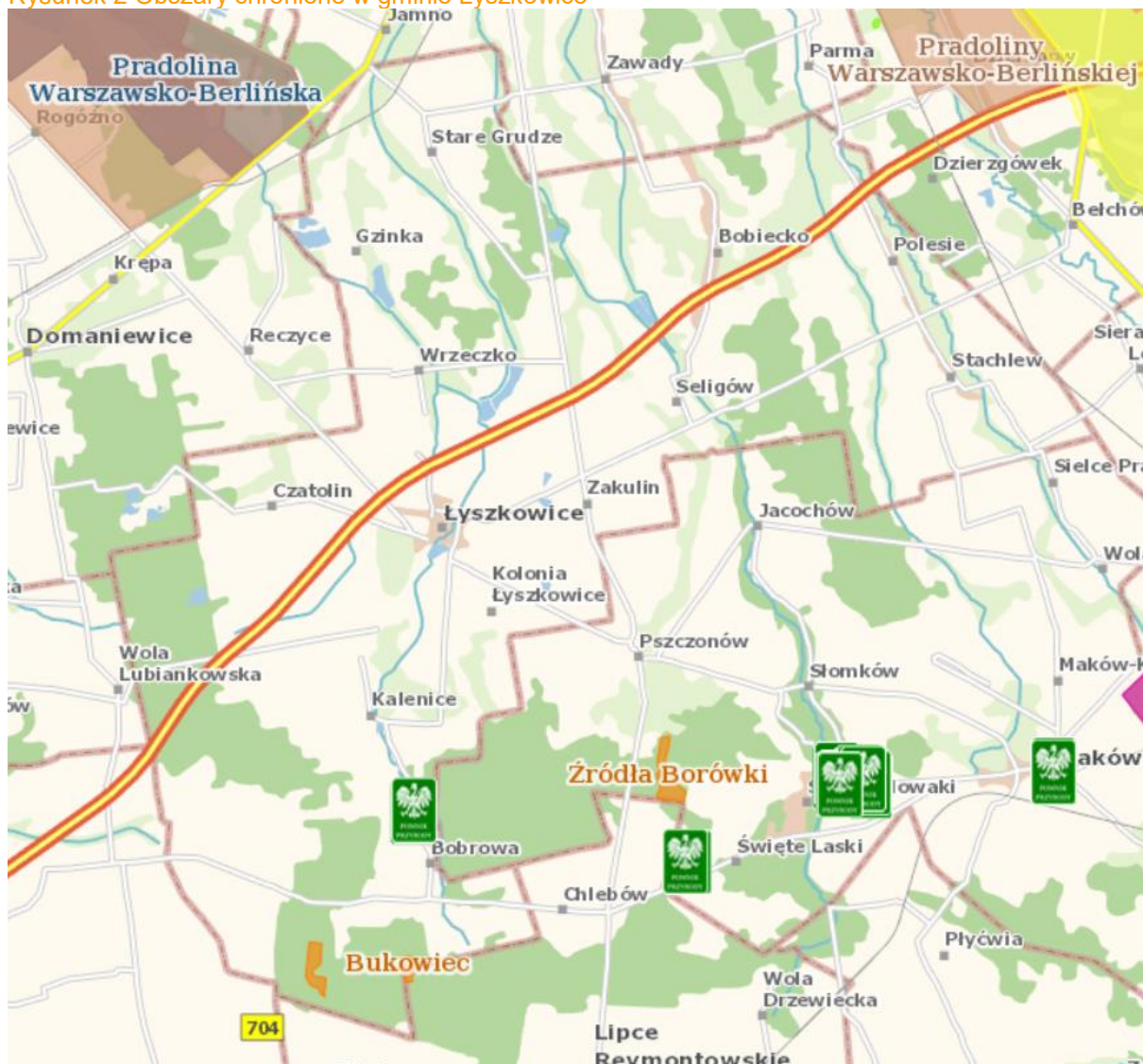
Wady klimatyczne:

- niedobór opadów atmosferycznych, wyrażający się średnioroczną sumą opadów atmosferycznych od 550 mm do 600 mm, niską - średnioroczną sumą dni z opadem 135,7, także wysoką częstotliwością występowania ciągów bezopadowych (okresów posusznych);
- wysoka wartość rocznej sumy parowania terenowego, co jest również przyczyną okresowych deficytów wody w glebie (rocznie od 500 do 520 mm).

OBSZARY PRAWNIE CHRONIONE NA TERENIE GMINY

Gmina leży na Równinie Łowicko-Błońskiej stanowiącej południowo-zachodnią część Niziny Środkowomazowieckiej. Region ten ma charakter niewysokiej, morenowej równiny denudacyjnej rozciągniętej przez liczne dopływy Bzury. Krajobraz gminy na tle innych obszarów powiatu łowickiego jest bardziej zróżnicowany. Południowe obszary gminy są szczególnie urozmaicone. Szczególnym elementem są stawy rybne w dolinie rzeki Bobrówki i Uchanki. Na terenie gminy Łyszkowice znajdują się dwa rezerваты przyrody: „Kwaśna Buczyna” oraz „Bukowiec”. Na terenie gminy znajdują się także pomniki przyrody.

Rysunek 2 Obszary chronione w gminie Łyszkowice

GENERALNA DYREKCJA OCHRONY ŚRODOWISKA

Legenda

- EMAS
- Formy ochrony przyrody
 - Pomniki Przyrody
 - Użytki Ekologiczne
 - Rezerваты
 - Parki Krajobrazowe
 - Parki Narodowe
 - Obszary Chronionego Krajobrazu
 - Zespoły Przyrodniczo-Krajobrazowe
 - Natura 2000 - obszary ptasie
 - Natura 2000 - obszary siedliskowe
 - Stanowiska Dokumentacyjne

Źródło: <https://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Rezerwat przyrody „Kwaśna Buczyna”

- rodzaj rezerwatu: leśny;
- data utworzenia: 23.12.1998 r.;
- powierzchnia: 14,8 ha;
- położenie: powiat łowicki, gmina Łyszkowice, Nadleśnictwo Rogów LZD SGGW, Leśnictwo Lipce.

Swoją nazwę rezerwat zawdzięcza występowaniu w jego granicach chronionego mieszanego lasu liściastego o charakterze kwaśnej buczyny niżowej. Drzewostan zbliżony jest do naturalnego, składa się głównie ze stu pięćdziesięcioletnich buków i dębów. Na granicy naturalnego zasięgu objęty ochroną jest buk zwyczajny, sąsiadujący z wiekowymi dębami. Celem ochrony rezerwatu jest zachowanie ze względów naukowych i dydaktycznych lasu mieszanego bukowo-dębowego o cechach kwaśnej buczyny niżowej. W rezerwacie zinwentaryzowano 53 gatunki roślin naczyniowych, w tym 22 drzew i krzewów. Obszar stanowi środowisko życia blisko 50 taksonów kręgowców, wśród których do chronionych należy m.in. sześć gatunków nietoperzy oraz 33 ptaków.

Rezerwat „Bukowiec”

- rodzaj rezerwatu: leśny;
- data utworzenia: 12.05.1954 r.;
- powierzchnia: 6,54 ha;
- położenie: powiat skierniewicki, gmina Lipce Reymontowskie, powiat łowicki, gmina Łyszkowice, Nadleśnictwo Rogów LZD SGGW, Leśnictwo Lipce.

Rezerwat „Bukowiec” utworzony został w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych mieszanego lasu z udziałem buka zwyczajnego, który występuje na granicy naturalnego zasięgu. Pierwsza powierzchnia ochrony na tym stanowisku została założona w 1931 r. i zajmowała obszar około 2 ha. Na znacznej części terytorium rezerwatu występuje stary, bukowy drzewostan z domieszką grabu pospolitego, sosny zwyczajnej i brzozy brodawkowatej. Rośliny i zwierzęta zamieszkujące rezerwat należą w większości do pospolitych gatunków. Z gatunków rzadszy występują tutaj dzięcioł czarny i nietoperz borowiaczek.

Pomniki przyrody

Na terenie gminy znajdują się 3 pomniki przyrody. Są to okazy lipy drobnolistnej położone w leśnictwie Pszczonów oddział 291 (Rozp. Nr 29 21.12.1998 r.).

LASY

Najcenniejszymi obszarami w strukturze przestrzennej krajobrazu Gminy, z punktu widzenia ochrony różnorodności biologicznej ekosystemów, jak również z uwagi na różnorodność funkcji i rozległość tych struktur, są obszary leśne. Na terenie gminy występuje kilka większych kompleksów leśnych oraz niewielkie lasy chłopskie. Lasy występują w wielu punktach gminy jednak największe

kompleksy można spotkać w południowej i południowo-zachodniej jej części. Kompleksy leśne o mniejszej zwartości oraz rozległości występują również we wschodniej części gminy w pasmie pomiędzy zabudową wsi Stachlew, Polesie, a ciągiem zabudowy wsi Seligów i Bobiecko, a także w części środkowo-północnej – w paśmie między zabudową wsi Wrzeczko i Gzinka a Uchaniem Dolnym.

Fotografia 2 Tereny leśne – Uchań Dolny

Źródło: Fotografia własna

W granicach wsi Bobrowa i Kalenice znajduje się najcenniejszy pod względem przyrodniczym las, użytkowany przez Zakład Leśny Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Rogowie, zajmujący łączną powierzchnię 390 ha. Skład występującego tu drzewostanu charakteryzuje przewaga sosny z obecnością dosyć licznych gatunków drzew liściastych, w tym buka. Opisany kompleks leśny znajduje swoją kontynuację na terenie gminy Lipce Reymontowskie. W niedużej odległości, po wschodniej stronie rzeki Bobrówki znajduje się również spory kompleks leśny, zwany Lasem Kraszewka, pozostający w granicach gminy Maków. Teren gminy Łyszkowice charakteryzuje się największą lesistością w powiecie łowickim – prawie 20%. Jest to jednak wartość mniejsza niż średnia lesistość w województwie łódzkim, która wynosiła 21,4 %, a w Polsce 29,6%.

Tabela 4 Lesistość gmin w % – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	10,1	10,1	10,1	10,2	10,3	10,3	10,0	9,9	10,0	10,0
Łowicz gmina miejska	6,1	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,3	6,3	6,3	6,6
Bielawy	15,0	15,1	15,1	15,2	15,4	15,4	15,2	15,2	15,2	15,2
Chąśno	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Domaniewice	14,9	15,0	15,0	15,1	15,0	15,0	14,1	14,1	14,1	14,1
Kiernożia	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6	3,6
Kocierzew Południowy	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,9	1,9	1,9	1,9

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Łowicz	10,1	10,1	10,2	10,4	10,4	10,4	9,8	9,8	9,7	9,7
Łyszkowice	19,3	19,3	19,6	19,8	19,9	20,0	19,6	19,5	19,8	19,8
Nieborów	18,5	18,6	18,6	18,6	18,6	18,7	18,1	18,1	18,1	18,3
Zduny	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2
Powiat skierniewicki	21,6	21,8	21,9	21,9	22,0	22,0	21,9	21,9	21,9	21,9
Lipce Reymontowskie	17,3	17,3	17,3	17,3	17,8	17,8	17,8	17,8	17,5	17,5
Maków	27,1	27,5	27,6	27,6	27,6	27,6	27,1	26,3	26,3	26,3
Skierniewice	29,5	29,6	29,6	29,6	29,7	29,7	29,7	29,8	29,7	29,7
Głowno, pow. zgierski	11,2	11,2	11,2	11,3	11,3	11,9	11,9	11,9	11,9	11,9
Dmosin, pow. brzeziński	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,3	7,4	7,2	7,2	7,2
województwo łódzkie	21,1	21,2	21,3	21,3	21,3	21,4	21,5	21,5	21,5	21,4

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

ZAGROŻENIA ŚRODOWISKA

Głównymi problemami ochrony środowiska w gminie Łyszkowice są⁴:
 niedostateczna jakość powietrza (szczególnie w sezonie grzewczym);

- zły stan wód powierzchniowych;
- emisja zanieczyszczeń powstających w procesie spalania paliw do celów grzewczych (emisja niska) oraz przez środki transportu drogowego;
- nielegalne zrzuty ścieków do wód;
- przenikanie do gleby zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa;
- nielegalne pozbywanie się odpadów, np. poprzez ich spalanie;
- nielegalne wywożenie odpadów azbestowych, np. do lasów.

Zanieczyszczenie powietrza⁵

Jednym z podstawowych problemów gminy Łyszkowice jest niska emisja, w szczególności pochodząca z budynków prywatnych. Ponieważ budynków tych jest w gminie najwięcej, to właśnie w tej grupie upatruje się najwięcej możliwości w zakresie ograniczenia emisji substancji szkodliwych. Około 80% energii w gospodarstwach domowych wykorzystywane jest na ogrzewanie budynków oraz przygotowanie ciepłej wody użytkowej. Produkowana energia pochodzi z małych domowych kotłowni, które opalane są głównie węglem lub miałem węglowym, nierzadko również odpadami. Ze względów na oszczędności w wydatkach gospodarstw domowych, używany do opału węgiel jest przeważnie niskiej jakości, a mieszkańcy wspomagają proces ogrzewania obiektów spalaniem na co dzień wytwarzanych odpadów, m.in. kartonów po napojach, opakowaniach plastikowych, wszystkim tym, co ulega procesowi spalania i wytwarza ciepło. Ilość spalanych produktów ulega zwiększeniu wraz ze spadkiem temperatury, co jest zależne od warunków atmosferycznych; czasami wynika z chęci „łatwego” pozbycia się odpadów; jest również zależna od stopnia izolacji cieplnej budynku – czym mniejsza szczelność np. okien czy drzwi, tym większe zapotrzebowanie na ciepło.

⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łyszkowice na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

⁵ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

Gospodarstwa domowe stanowią największą grupę emitującą zanieczyszczenia, jednak w gminie funkcjonują również przedsiębiorstwa, a także budynki użyteczności publicznej, które w podobnym stopniu wpływają na zanieczyszczenie atmosfery. Należy dążyć do tego aby ewentualnie ponoszone straty ciepła były jak najmniejsze. Dzięki temu możliwe stanie się ograniczenie zużywanego paliwa, a zatem redukcja emisji zanieczyszczeń powstałych w procesie spalania. Zwiększenie efektywności energetycznej budynków polegać będzie m.in. na ich dociepleniu, wykorzystaniu efektywnych źródeł energii, w tym źródeł odnawialnych, takich jak słońce czy wiatr. Zmniejszeniu emisji niskiej sprzyać będzie również zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii w produkcji energii elektrycznej i ciepłej. Samorząd będzie więc dążyć do ułatwiania mieszkańcom przeprowadzania takich inwestycji, np. montażu kolektorów słonecznych czy przydomowych elektrowni wiatrowych. Dobrym rozwiązaniem jest również instalacja pomp ciepła. Oszczędności w rachunkach za energię są w takim wypadku zauważalne przy każdym wzroście cen energii pochodzącej ze źródeł konwencjonalnych.

Kolejnym źródłem zanieczyszczeń jest transport drogowy. Emitowane do powietrza zanieczyszczenia pochodzą z procesu spalania paliwa, ale także ścierania się opon, hamulców, ale również ścierania nawierzchni dróg. Ubytki w jezdni, nierówności a także zatory na drogach potęgują ilość emitowanych substancji niebezpiecznych. Samorząd nie ma żadnego wpływu na poziom zagęszczenia pojazdów na drogach. Zmniejszenie poziomu zanieczyszczeń może próbować osiągnąć jedynie poprzez modernizację dróg (w tym naprawa nawierzchni, tworzenie ciągów pieszych oraz tras rowerowych) oraz promowanie transportu zbiorowego, w tym np. car pooling'u, ale również ekonomicznego i ekologicznego sposobu prowadzenia pojazdów, czyli eco driving'u.

Hałas

W związku z rozwojem komunikacji oraz uprzemysłowienia, a także postępującym procesem urbanizacji hałas stanowi jedno z głównych źródeł zanieczyszczenia środowiska. Należy wskazać trzy podstawowe źródła hałasu:

- hałas przemysłowy powodowany przez urządzenia i maszyny w obiektach przemysłowych i usługowych,
- hałas komunikacyjny,
- hałas komunalny występujący w budynkach mieszkalnych.

Przez teren gminy Łyszkowice przebiega autostrada A2 (droga krajowa E30), która jest źródłem hałasu komunikacyjnego. Hałas emitowany przez ruch kołowy wzdłuż autostrady A2 od zabudowań izolowany jest za pomocą ekranów akustycznych. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad opracowuje mapy akustyczne dla dróg krajowych o ruchu powyżej 3 mln pojazdów rocznie. W przypadku pozostałych źródeł hałasu, hałas osiedlowy i mieszkaniowy jest zagrożeniem o charakterze lokalnym. Docelowym kierunkiem działań planistycznych dotyczącym ograniczania uciążliwości hałasu powinno być odpowiednie planowanie i projektowanie przebiegu tras

komunikacyjnych (ze szczególnym uwzględnieniem rejonów wymagających komfortu akustycznego) wraz z zabezpieczeniami akustycznymi.

Zanieczyszczenie wód

W regionie łódzkim zasoby wód powierzchniowych są stosunkowo niewielkie ze względu na położenie województwa na granicy wododziału Wisły i Odry. Pomimo zróżnicowania hydrograficznego obszar zagrożony jest deficytem wód powierzchniowych. Największym deficytem wód z ujęć powierzchniowych dotknięta jest północna część województwa, w szczególności powiaty: łęczycki, kutnowski, łowicki, zgierski, skierniewicki, m. Łódź, m. Skierniewice i inne. Ilość wód podziemnych szacuje się na blisko 8% ogólnych zasobów kraju, jednak zbiorniki wód podziemnych rozmieszczone są nierównomiernie.

Na terenie gminy najpoważniejszym źródłem zanieczyszczenia wód zarówno podziemnych jak i powierzchniowych jest brak regulacji gospodarki wodno-ściekowej, gdyż nieograniczone ścieki najczęściej odprowadzane są do nieszczelnych szamb, gruntu a także wód otwartych, stanowiąc w ten sposób poważne źródło zanieczyszczenia.

Ponadto, zanieczyszczenia wód powierzchniowych pochodzą z punktowych źródeł, gdzie zanieczyszczenia wprowadzane są bezpośrednio do odbiorników oraz ze źródeł rozproszonych, które wiążą się z wprowadzaniem zanieczyszczeń głównie przez mieszkańców terenów nieskanalizowanych i nie posiadających oczyszczalni. Szczególne zagrożenie występuje na obszarach, gdzie odnotowano wysoki stopień zwodociągowania, przy jednoczesnym braku kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Zanieczyszczenia ze źródeł rozproszonych stanowią także potencjalne zagrożenie dla jakości wód podziemnych. Zagrożenie pochodzi także od źródeł obszarowych, gdzie zanieczyszczenia przedostają się ze zlewni w wyniku procesów: infiltracji, spływu powierzchniowego, erozji wodnej lub wietrznej.

Do potencjalnych źródeł zanieczyszczeń wód powierzchniowych na terenie gminy można zaliczyć ścieki bytowe i gospodarcze odprowadzane do gruntu, spływy obszarowe z terenów rolniczych, źródła liniowe (drogi i kolej) oraz związane z terenami komunikacyjnymi i terenami obsługi komunikacji substancje ropopochodne, punkty dystrybucji paliw płynnych oraz zrzuty odpadów w pobliżu lub bezpośrednio do cieków i zbiorników wodnych.

Zagrożenie poważnymi awariami

Na terenie gminy Łyszkowice nie znajdują się zakłady o dużym i zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii.

2.1.5. Rys historyczny⁶

Obszar dzisiejszej gminy Łyszkowice to ziemie historycznego Mazowsza. Pierwszymi właścicielami ziemi byli książęta mazowieccy. W XII wieku dobrami tymi władali już arcybiskupi gnieźnieńscy, a później prymasi Polski. Władztwo to trwało nieprzerwanie do końca XVIII wieku. Od roku 1246 mazowieckie ziemie arcybiskupstwa gnieźnieńskiego zyskują nazwę kasztelani łowickiej, a rolę centrum administracyjnego pełni pobliski Łowicz. W 1773 r. ziemie te zyskują oficjalną nazwę Księstwa Łowickiego. W czasie rozbiorów Księstwo Łowickie przypadło Prusom, następnie weszło w skład Księstwa Warszawskiego, by w roku 1815, już jako dobra rządowe Rosji, znaleźć się w granicach Królestwa Polskiego. Historia Księstwa Łowickiego jako szczególnej jednostki administracyjnej skończyła się z chwilą wybuchu I wojny światowej. Dzisiejsza zachodnia granica gminy Łyszkowice stanowiła zachodnią granicę Księstwa Łowickiego.

O wsi Łyszkowice pierwsza wzmianka w dokumentach pisanych pochodzi z 1359 r.; dokumentem tym był przywilej księcia mazowieckiego Ziemowita III, potwierdzający przynależność tej miejscowości (zwanej wówczas „Liscowicze”) do dóbr arcybiskupów gnieźnieńskich. Osada została założona już w XIII w. i lokalizacji tej przypisuje się znaczenie militarne. Pod koniec XIV w. za czasów arcybiskupa Jana wieś lokowano według prawa niemieckiego. Z kolei w XV w. za czasów arcybiskupa Oleśnickiego powstał w Łyszkowicach folwark, pod którego zarządem znajdowało się 11 wsi. Szczególnego znaczenia Łyszkowice zyskały za rządów arcybiskupów - Jana Dzierzgowskiego i Jana Uchańskiego, kiedy to stały się siedzibą tzw. klucza Łyszkowskiego. Z kolei od XVII w. wieś dzięki zdrowemu mikroklimatowi zyskała dodatkową funkcję - letniej rezydencji arcybiskupiej. Za czasów sprawowania władzy przez arcybiskupów: Wojciecha Baranowskiego, Jana Lipskiego, Macieja Łubieńskiego, Wacława Leszczyńskiego (daty ich „panowania” przypadają na lata 1608 - 1666) odrestaurowano istniejące budynki folwarczne oraz zbudowano murowany pałac - rezydencję. W następnym stuleciu szczególne zainteresowanie arcybiskupów Łyszkowicami wygasło (z wyłączeniem zainteresowania ściąganiem zysków ze swoich dóbr). Po rozbiorach dobra łyszkowickie, podobnie jak wszystkie dobra Księstwa Łowickiego, były zarządzane kolejno przez: rząd królestwa Prus, marszałka Francji Ludwika Davoust, cara Aleksandra I, Wielkiego Księcia Konstantego i od 1831 r. ponownie carów Rosji. Łyszkowice za czasów panowania Księcia Konstantego i cara Mikołaja I były siedzibą administracji Księstwa Łowickiego. Od 1822 r. znajdował się tutaj Zarząd Lasów, a dziesięć lat później także biura całej administracji Księstwa. W roku 1850 obiekty pofolwarczne znalazły się w rękach Hermana Epsteina. To on uruchomił tutaj dużą cukrownię, nadając Łyszkowicom charakter osady fabrycznej. O wielkości zakładu świadczy liczba zatrudnianych pracowników - w sezonie kampanijnym było ich ok. 800 a poza sezonem - 300. Wokół cukrowni powstawały domy mieszkalne dla robotników. Poza cukrownią funkcjonowały w Łyszkowicach także browar, olejarnia i cegielnia. W XIX w. i początkach XX folwark był znany z hodowli dobrej rasy koni

⁶ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmina Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r*

pociągowych oraz produkcji wyrobów wełnianych. W okresie przedwojennym w jednym z budynków funkcjonowała mleczarnia. W 1952 r. cukrownia w Łyszkowicach uległa przeprofilowaniu. W miejsce cukru spożywczego z buraków rozpoczęto produkcję laktozy i pożywek pleśni do produkcji penicyliny. W roku 1976 zakłady przemianowano na Łowickie Zakłady Farmaceutyczne „Polfa” w Łyszkowicach.

Odmienne - w stosunku do terenów otaczających, procesy polityczne, ekonomiczne i społeczne jakie przez wieki zachodziły na terytorium Księstwa Łowickiego wykształciły odrębne struktury gospodarcze i społeczne oraz odmienne wartości kulturalne (ślady tej odmienności spotyka się i dzisiaj). Istotną rolę w tych procesach odegrał fakt, że w dobrach prymasowskich położenie chłopów było wyraźnie korzystniejsze niż w pozostałych obszarach stanowiących własność szlachty. Również wcześniej przeprowadzono tutaj reformę uwłaszczeniową. Ich skutkiem były: większa zamożność społeczności zamieszkującej tereny Księstwa, inność struktur osadniczych, a następnie z tym związane - odmienność w sferze kulturowej i w sferze budownictwa. Najbardziej widocznym i utrwalonym efektem przeprowadzonej w I połowie XIX w. komasacji, była zmiana dotychczasowych kształtów wsi; znikły owalnice, ulicówki i wielodrożnice, a na ich miejscu powstawały rzędówki, rozciągające się na znacznych przestrzeniach. Taki typ zabudowy prezentuje do dziś większość miejscowości gminy.

Na przyspieszenie rozwoju gospodarczego, a częściowo i kulturalnego, terenów rejonu łowickiego wpłynęła lokalizacja magistralnych linii kolejowych; w przypadku terenu gminy Łyszkowice ważne było uruchomienie w 1903 r. linii kolejowej tzw. kaliskiej, biegnącej z Warszawy przez Łowicz, Łódź, Sieradz do Kalisza oraz linii kolejowej relacji Skierniewice - Łowicz, stanowiącej połączenie z koleją warszawsko-wiedeńską. Dobre warunki komunikacyjne (oprócz połączenia kolejowego, także połączenie drogowe na kierunku Łowicz - Łódź i Łowicz - Brzeziny) i bliskie położenie dużych ośrodków miejskich - Warszawy i Łodzi - wpłynęły na przemiany w sferze kultury. Przemianom tym towarzyszył przyspieszony proces zaniku tradycyjnych form księżackiej kultury ludowej.

Charakter wiejski gminy, rolniczy charakter gospodarki o specyficznej strukturze własności kształtowanej w przeciągu wieków, także szybko postępujące przemiany gospodarczo-kulturalne w XIX i XX w. - nie sprzyjały powstawaniu i zachowaniu na obszarze gminy zbyt wielu zabytków architektury i budownictwa. Coraz rzadziej spotyka się obiekty budownictwa ludowego. Stare, drewniane budynki zostały zastąpione nowymi - murowanymi, które nie prezentują sobą cech regionalnych. Zachowały się gdzieś tam drewniane domy mieszkalne z pierwszej połowy XX wieku. Prawie nie spotyka się już starych, drewnianych budynków gospodarczych; jeśli pozostały to są to obiekty w bardzo złym stanie technicznym.

Rysunek 3 Herb Gminy Łyszkowice

Źródło: <http://lyszkowice.bipst.pl/>

2.1.6. Rys kulturowy, powiązania funkcjonalne

Głównym podmiotem odpowiedzialnym za prowadzenie działalności kulturalnej na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Łyszkowicach. Działa na podstawie statutu przyjętego uchwałą nr. VII/28/2015 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 25 marca 2015 roku, w sprawie zmiany nazwy Gminnego Ośrodka Kultury w Łyszkowicach i nadania mu statutu. Według przyjętego statutu Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Łyszkowicach prowadzi działalność podstawową w zakresie upowszechniania kultury, sztuki i nauki oraz kultury fizycznej i sportu, w jego skład wchodzi:

- Gminna Biblioteka Publiczna w Łyszkowicach;
- Klub Seniora „Jutrzenka”;
- Orkiestra Dęta.

Celami Ośrodka są:

- rozwijanie i zaspokajanie potrzeb kulturalnych i sportowych społeczności gminnej;
- przygotowanie społeczności lokalnej do odbioru i tworzenia wartości kulturowych;
- tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w programach kulturalnych, artystycznych i rekreacyjno-sportowych;
- tworzenie warunków do podtrzymywania postaw patriotycznych i kultywowania tradycji;
- edukacja kulturalna i wychowanie poprzez sztukę;
- zaspokajanie potrzeb w zakresie rekreacji i turystyki;
- podejmowanie innych działań, wynikających z potrzeb środowiska lokalnego.

Ośrodek realizuje ww. cele w szczególności poprzez:

- organizowanie różnorodnych form edukacji kulturalnej i wychowania poprzez sztukę;
- tworzenie warunków dla amatorskiego ruchu artystycznego, kół zainteresowań;

- organizowanie spektakli teatralnych, koncertów, wystaw, odczytów, wycieczek, imprez kulturalnych, rozrywkowych i turystycznych;
- tworzenie warunków do kultywowania i rozwoju dziedzictwa kulturowego tradycji narodowych oraz kultury regionalnej;
- organizowanie i prowadzenie różnorodnych form działalności sportowej i rekreacyjnej;
- współpracę z podmiotami samorządowymi, pozarządowymi i innymi przy realizacji programów kulturalnospołecznych i rekreacyjno-sportowych;
- organizowanie nauki języków obcych;
- prowadzenie zespołów, kół zainteresowań, warsztatów artystycznych;
- podejmowanie działań związanych z promocją gminy Łyszkowice;
- prowadzenie informacji turystycznej i kulturalnej;
- prowadzenie stałych zajęć dla dzieci w GOKiS - jest to forma spędzania wolnego czasu w sposób przyjemny, a równocześnie pożyteczny.

Gminny Ośrodek Kultury i Sportu współpracuje z następującymi placówkami, instytucjami i stowarzyszeniami działającymi na terenie Gminy Łyszkowice oraz powiatu łowickiego i skierniewickiego:

- Urząd Gminy Łyszkowice,
- Szkoły Podstawowe i Gimnazjum z terenu Gminy Łyszkowice,
- Przedszkole w Łyszkowicach,
- Oddziały Przedszkolne z terenu Gminy,
- Jednostki OSP z terenu Gminy Łyszkowice,
- Powiatowa jednostka OSP,
- Koła Gospodyń Wiejskich z terenu Gminy i Powiatu,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łyszkowicach,
- Stowarzyszenie Gminny Ludowy Klub Sportowy Laktoza w Łyszkowicach,
- Kościoły w Łyszkowicach i Stachlewie,
- Zakład Farmaceutyczny Takeda w Łyszkowicach,
- Lokalna Grupa Działania „Gniazdo” w Skierniewicach,
- Wydział Promocji Powiatu Łowickiego,
- Centrum Kultury Turystki i Promocji Ziemi Łowickiej,
- Fundacja Biegamy Polesie,
- ŁKM Łowicki Klub Motorowy.

Przy GOKiS działa sekcja tenisa stołowego.

Klub seniora „Jutrzenka” działa przy GOKiS od 16 lat. Klubowicze spotykają się raz w miesiącu i obecnie liczą około 80 członków. Do klubu wstępują głównie emeryci i renciści z terenu gminy, ale nie tylko. Klubowicze prowadzą własną kronikę, w której rejestrują ważne wydarzenia dla ich klubu.

Gmina Łyszkowice uzyskała pozwolenie na budowę na przebudowę części budynku mieszkalnego wielorodzinnego – biblioteki gminnej w m. Łyszkowice. Zakres robót obejmuje przebudowę części pomieszczeń budynku mieszkalnego wielorodzinnego na działce nr ewid. 176/10 w Łyszkowicach, ul. Wolności 2/37, gmina Łyszkowice, obejmującej bibliotekę gminną. Budynek w którym będzie znajdowała się biblioteka wpisany jest do rejestru zabytków. W zabytkowym budynku „Mydlarni” biblioteka gminna działała w ubiegłych latach, jednak ze względu na zły stan techniczny lokalu została przeniesiona do budynku Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Łyszkowicach przy ul. Gminnej 14, gdzie znajduje się do tej pory. Planowane jest przywrócenie w zabytkowym lokalu funkcji biblioteki.

Obecnie do dyspozycji mieszkańców Gmina posiada następujące obiekty infrastruktury sportowo rekreacyjnej:

- Łyszkowice - plac zabaw i fitness, boisko (boisko służy przede wszystkim zawodnikom Gminnego Ludowego Klubu Sportowego Laktoza, trenujących w klubie, ale także lokalnej społeczności; obiekt położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie parku i placu fitness; wykorzystywany jest także do organizacji imprez gminnych, tj. Dzień Dziecka czy zawody strażackie); teren przy GOKIS - boisko wielofunkcyjne (boisko do piłki ręcznej, koszykówki i siatkówki; obok boiska znajduje się ogólnodostępna altanka wraz z wyposażeniem);

Fotografia 3 Miejscowość Łyszkowice, boisko

Źródło: Fotografia własna

- Czatolin - plac zabaw;

- Kalenice - urządzenia fitness i plac zabaw (obok istniejącego placu fitness wykonano altanę oraz wyposażono ją w niezbędne ławki i stół; lokalizacja altany pozwoli na przyjemne spędzanie wolnego czasu na świeżym powietrzu przez mieszkańców sołectwa);
- Bobrowa - urządzenia fitness i plac zabaw; przy strefie aktywności stanęła również altanka wraz z wyposażeniem; w 2021 r. rozbudowano plac o mini boisko do gry w piłkę nożną wraz z piłkochwykami;
- Trzcianka - plac zabaw - znajduje się na ogrodzonym terenie przy świetlicy wiejskiej - przy świetlicy znajduje się również ogólnodostępna altanka;
- Wrzeczko - plac zabaw, urządzenia fitness boisko wraz z piłkochwykami i altanka;
- Gzinka - urządzenia fitness i plac zabaw;
- Seligów - urządzenia fitness i ogólnodostępna altanka.

POWIĄZANIA FUNKCJONALNE ORAZ WSPÓŁPRACA Z INNYMI JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO

Gmina Łyszkowice w ramach współpracy z organizacjami zrzeszającymi samorządy w regionie należy do Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo”, Stowarzyszenia Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury oraz Związku Międzygminnego „Bzura”.

Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Gniazdo” – celem stowarzyszenia jest realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju obszaru gmin wchodzących w jego skład, tj. między innymi działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich, aktywizowanie ludności wiejskiej, wspieranie rozwoju edukacji i przedsiębiorczości oraz inicjatyw lokalnych, a także działanie służące upowszechnianiu kultury fizycznej i sportu. Stowarzyszenie skupia dziewięć gmin.

Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury

Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury jest organizacją samorządów związanych z subregionem dorzecza Bzury, mającą na celu wspieranie idei samorządności, ochrony wspólnych interesów oraz współdziałania na rzecz rozwoju gospodarczego i kulturowego tego obszaru. W skład SPiGDB wchodzi 46 JST z powiatu łowickiego, skierniewickiego, m. na prawach powiatu - Skierniewice, kutnowskiego, łęczyckiego, zgierskiego, brzezińskiego i rawskiego, a teren działań Stowarzyszenia obejmuje cały obszar Rzeczypospolitej Polskiej.

Związek Międzygminny „BZURA”

Związek Międzygminny "BZURA" zrzesza 19 gmin z terenu województwa łódzkiego. Powstał w celu stworzenia i wdrożenia kompleksowego, szczelnego systemu gospodarki odpadami komunalnymi, obejmującego selektywną zbiórkę odpadów, odzysk, recykling i unieszkodliwianie. Powyższe zadania realizowane będą poprzez budowę nowoczesnej instalacji tj. zakładu zagospodarowania odpadów dla około 50 tysięcy ton odpadów rocznie.

2.2. Zagospodarowanie przestrzenne

Powierzchnia ogólna gruntów gminy Łyszkowice w 2020 r. stanowiła 10 730 ha. Większość obejmują grunty rolne, stanowiąc 73,77% powierzchni ogółem, co dowodzi rolniczego charakteru obszaru gminy.

POWIĄZANIA INFRASTRUKTURALNE I FUNKCJONALNE

Relacje z otoczeniem, w skali rejonu, są uwidocznione najczytelniej na przykładzie powiązań administracyjnych, gospodarczych i usługowych. Zasięg oddziaływania gminy jest różny w poszczególnych sferach życia i posiada różną intensywność. Komplet instytucji sprawujących funkcję administracji samorządowej szczebla powiatowego oraz administracji specjalnych dla obszaru gminy jest umiejscowiony w Łowiczu. Podobnie odnosi się to do obiektów o funkcjach użyteczności publicznej w szczególności specjalistycznej służby zdrowia, szkolnictwa ponadpodstawowego.

Związki gospodarcze gminy ziemskiej odnoszą się przede wszystkim do rynków zbytu produktów rolnych oraz rynków pracy. Z uwagi na rozmieszczenie przemysłu przetwórczego produktów rolnych związki gospodarcze wykraczają daleko poza rejon łowicki. Podobne zjawisko występuje w zakresie rynku pracy. Bezpośrednie związki gospodarcze z terenami sąsiednich gmin dotyczą⁷:

- lokalnego zbytu produktów rolnych w Łowiczu, Brzezinach, Skierniewicach, Głownie i Łodzi,
- rynku pracy w Łowiczu, Skierniewicach i Łodzi,
- pełnienia funkcji tranzytowej dla ruchu kołowego poprzez drogi: wojewódzką i powiatowe, a także autostradę A2 oraz kolejowego poprzez linię kolejową Łódź - Łowicz.

⁷ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmina Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r.*

STUDIUM I PLANY MIEJSCOWE – STOPIEŃ POKRYCIA OBSZARU GMINY I STRUKTURA PRZEZNACZENIA TERENÓW

Zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r. gmina posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące 35% obszaru gminy. Miejscowe plany obejmują w całości miejscowość: Bobiecko, Kuczków, Łagów, Seligów, Stachlew i Zakulin oraz częściowo pokrywają miejscowość Czatolin, Kalenice, Łyszkowice, Polesie i Wrzeczeko.

Lp.	Uchwała	Publikacja	
1.	Uchwała Nr X/48/95 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 21 sierpnia 1995r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragmenty wsi Czatolin, Kalenice i Kolonia Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 16 poz. 132	Obszary eksploatacji złóż.
2.	Uchwała Nr XIII/61/95 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 28 grudnia 1995r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragmenty wsi Czatolin i Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 5 poz.42 z 1996r.	Obszary eksploatacji złóż. Zabudowa jednorodzinna w Łyszkowicach.
3.	Uchwała Nr XV/77/96 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 29 marca 1996r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragment wsi Seligów.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr13 poz.108	<u>Uchylony uchwałą Nr XLVI/237/2010 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 25 sierpnia 2010r.</u>
4.	Uchwała Nr XVIII/92/96 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 30 września 1996r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragment wsi Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 27 poz. 191	Tereny przemysłowe przy ul. Księstwa Łowickiego.
5.	Uchwała Nr XXIX/154/98 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 18 czerwca 1998r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragment wsi Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 18 poz. 189	Zmiana Uchwały Nr XVIII/92/96 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 30 września 1996r.
6.	Uchwała Nr IV/18/98 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 29 grudnia 1998r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragmenty wsi Czatolin i Kalenice.	Dziennik Urzędowy Województwa Skierniewickiego Nr 25 poz. 122 z 1999r.	Obszary eksploatacji złóż.
7.	Uchwała Nr XI/66/2000 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 7 lutego 2000r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragment wsi Czatolin.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 37, poz.19	Obszary eksploatacji złóż.
8.	Uchwała Nr XV/84/2000 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 30 czerwca 2000r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragment wsi Kalenice.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 109, poz.591	Kalenice Góry. Tereny produkcyjne i zabudowa zagrodowa.
9.	Uchwała Nr XV/88/2000 Rady Gminy w Łyszkowicach z dnia 30 czerwca 2000r. w sprawie zmiany miejscowego ogólnego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragment wsi Kalenice.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 109, poz.592	Obszary eksploatacji złóż.
10.	Uchwała Nr XXVIII/151/2002 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 28 marca 2002r. w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice - fragmenty wsi Kalenice i Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego Nr 120 poz. 1906	Zabudowa jednorodzinna przy ul. Ks. Łowickiego.
11.	Uchwała Nr VII/40/2003 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 5 czerwca 2003r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice – fragmenty wsi Polesie i Stachlew.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z 2003r. Nr 203 poz. 1937	Gazociąg wysokiego ciśnienia. Uchylony uchwałą Nr XLVI/237/2010 Rady

Lp.	Uchwała	Publikacja	
			Gminy Łyszkowice z dnia 25 sierpnia 2010r. w zakresie wsi Stachlew
12	Uchwała Nr XLIV/227/2010 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 28 maja 2010r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszar położony w Łyszkowicach, w rejonie ul. Brzezińskiej, Chruślińskiej, Głowackiego i Targowej	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 8 lipca 2010r Nr 199 poz. 1616.	Zabudowa usługowa i mieszkaniowa jednorodzinna (targowica)
13	Uchwała Nr XLVI/237/2010 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 25 sierpnia 2010r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszary wsi: Kuczków, Łągów, Zakulin, Bobiecko, Seligów, Stachlew oraz fragmenty obszarów wsi Polesie i Łyszkowice.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 26 października 2010r Nr 310 poz. 2601.	Kompleksowe plany miejscowe siedmiu wsi.
14	Uchwała Nr V/24/2011 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 30 marca 2011r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragment obszaru wsi Wrzeczeko.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 16 maja 2011r. Nr 141 poz. 1304.	Tereny przemysłowe.
15	Uchwała Nr IX/45/2011 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 18 lipca 2011r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszar położony w Łyszkowicach, w rejonie ul. Polnej.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 05 września 2011r. Nr 253 poz. 2627	osiedle
16	Uchwała Nr XLVII/243/2014 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 24 września 2014r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszary wsi: Kuczków, Łągów, Zakulin, Bobiecko, Seligów, Stachlew oraz fragmenty obszarów wsi Polesie i Łyszkowice, na fragmentach obszarów wsi Kuczków, Łągów, Seligów i Zakulin.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 23 października 2014 r. Poz. 3671	4 tereny
17	Uchwała Nr XLVII/244/2014 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 24 września 2014r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszar położony w Łyszkowicach, w rejonie ul. Brzezińskiej, Chruślińskiej, Głowackiego i Targowej, na fragmencie położonym przy ul. Głowackiego.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 23 października 2014 r. Poz. 3672	Przedszkole i MW
18	Uchwała Nr XIV/61/2015 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 27 listopada 2015r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, obszary wsi: Kuczków, Łągów, Zakulin, Bobiecko, Seligów, Stachlew oraz fragmenty obszarów wsi Polesie i Łyszkowice, na fragmentach obszarów wsi Łągów, Polesie i Stachlew.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 15 stycznia 2016 r. Poz. 198	
19	Uchwała Nr XIV/62/2015 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 27 listopada 2015r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragmenty obszarów wsi Czatolin i Kalenice	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 15 stycznia 2016 r. Poz. 199	Czatolin P i Kalenice
20	Uchwała Nr XXXV/187/2017 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragment obszaru wsi Łyszkowice	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 13 września 2017r. poz. 3854	Osiedle Łyszkowice
21	Uchwała Nr XXXV/188/2017 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 23 sierpnia 2017 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 13	Stachlew za szkołą

Lp.	Uchwała	Publikacja	
	Łyszkowice, obszary wsi: Kuczków, Łągów, Zakulin, Bobiecko, Seligów, Stachlew oraz fragmenty obszarów wsi Polesie i Łyszkowice na fragmencie wsi Stachlew	września 2017r. poz. 3855	
22	Uchwała Nr XXV/114/2020 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 30 listopada 2020 r. sprawie zmiany uchwały Nr XIV/62/2015 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 27 listopada 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragmenty obszarów wsi Czatolin i Kalenice.	Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z dnia 09 grudnia 2020 r. poz.6819	Czatolin i Kalenice
23	Uchwała nr XLI/221/2017 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 28 grudnia 2017 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice, fragment obszaru wsi Polesie.		

STRUKTURA OSADNICZA

Struktura przestrzenna osadnictwa w gminie ukształtowała się na planie centralnie położonego ośrodka – miejscowości Łyszkowice, z wychodzącymi promieniście drogami w kierunkach do: Łowicza, Brzezin, Bełchowa, Skierniewic i Chrusłina.

Fotografia 4 Centrum miejscowości Łyszkowice

Źródło: Fotografia własna

Charakterystycznymi cechami struktury przestrzennej są⁸:

- znaczna koncentracja zabudowy w ośrodku gminnym jakim jest wieś Łyszkowice;

⁸ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r.*

- ukształtowane pasma zabudowy zagrodowej we wszystkich miejscowościach z występowaniem pasma głównego i pasm kolonijnych;
- w niewielkim stopniu rozproszona zabudowa zagrodowa w Czatolinie i Kalenicach, Wrzeczku i Łyszkowicach;
- występowanie zabudowy wielorodzinnej wyłącznie w Łyszkowicach;
- występowanie (poza Łyszkowicami) zabudowy jednorodzinnej w pasmach zabudowy zagrodowej;
- wysoki stopień koncentracji obiektów usługowych w Łyszkowicach;

Fotografia 5 Miejscowość Łyszkowice - zagospodarowanie

Źródło: Fotografia własna

- niewielkie obszary leśne w większości skoncentrowane w rejonie wsi:
 - Bobrowa (Lasy doświadczalne SGGW),
 - Czatolin i Kalenice przy zachodniej granicy gminy,
 - Seligów - Polesie,
 - Wrzeczko – Uchań Dolny;
- dominujące obszary otwarte terenów rolnych:
 - o wysokiej jakości w rejonie wsi: Czatolin, Łyszkowice, Kolonia Łyszkowice, Zakulin i Stachlew,
 - niskiej jakości z fragmentami gruntów porolnych i zalesionych w pozostałych miejscowościach

REWITALIZACJA (OBSZAR ZDEGRADOWANY, OBSZAR REWITALIZACJI, ZAŁOŻENIA I PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE)

Według zapisów *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łyszkowice*, na obszarze gminy nie wyznacza się obszarów wymagających przekształceń, rehabilitacji, lub remediacji, a także obszarów zdegradowanych.

OBSZARY INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU LOKALNYM⁹

Obszarami inwestycji celu publicznego o znaczeniu lokalnym na terenie gminy są:

- tereny dróg gminnych i dróg wewnętrznych proponowanych do zaliczenia jako drogi publiczne, na których realizowane będą podstawowe zadania w zakresie budowy i utrzymania nawierzchni jezdni i chodników oraz sieci infrastruktury technicznej,
- tereny istniejących szkół podstawowych, domów ludowych, strażnic ochotniczych straży pożarnych, boisk sportowych i siedziby administracji,
- tereny urządzeń infrastruktury technicznej w tym ujęć wody i oczyszczalni ścieków oraz tereny cmentarzy.

OBSZARY INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM¹⁰

Obszarami inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym na terenie gminy są:

- obszary kolejowe,
- obszar pasa drogowego autostrady A2 z węzłem „Łowicz”,
- obszar pasa drogowego drogi wojewódzkiej Nr 704,
- obszary pasów drogowych dróg powiatowych.

2.2.1. Infrastruktura techniczna

Infrastrukturą techniczną nazywa się zbiór różnego rodzaju urządzeń i obiektów o charakterze publicznym, niezbędnych do poprawnego funkcjonowania gospodarki narodowej oraz społeczeństwa na określonym terytorium¹¹. Stan i poziom nowoczesności infrastruktury warunkują zatem możliwości rozwoju danego obszaru oraz poziom życia społeczeństwa zamieszkującego go. W ramach

⁹ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmina Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r*

¹⁰ *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmina Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r*

¹¹ „Znaczenie infrastruktury komunalnej dla rozwoju lokalnego i regionalnego – przykład województwa łódzkiego” Katedra Zagospodarowania Środowiska i Polityki Przestrzennej, Uniwersytet Łódzki, dr Bartosz Bartosiewicz – prezentacja, www.rpo.lodzkie.pl

infrastruktury technicznej wyróżnia się infrastrukturę: transportu, energetyczną, wodnokanalizacyjną, związaną z gospodarką odpadami oraz infrastrukturę łączności.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTU

Układ komunikacyjny gminy Łyszkowice tworzy sieć dróg publicznych, z których najważniejsze znaczenie ma:

- Autostrada A2 (tzw. Autostrada Wolności), biegnąca w śladzie trasy europejskiej E30, położona równoleżnikowo, przecinająca centralny obszar kraju. W gminie Łyszkowice przebiega od północnego-wschodu na południowy zachód. Na obszarze gminy znajduje się ponadto węzeł komunikacyjny „Łowicz” (dawniej „Łyszkowice”) u zbiegu z drogą wojewódzką nr 704.

Fotografia 6 Węzeł Łowicz na Autostradzie Wolności

Źródło: Fotografia własna

W okolicy Gminy Łyszkowice, na autostradzie A2 pomiędzy Łodzią a Warszawą funkcjonuje jeszcze jeden węzeł drogowy „Nieborów” z drogą krajową nr 70 Łowicz – Skierniewice.

Na sieć drogową w Gminie przede wszystkim składają się drogi wojewódzkie, drogi powiatowe i gminne, które zapewniają połączenia z pozostałym regionem. Należą do nich:

- droga wojewódzka nr 704 o długości 14,5 km, przecinająca gminę w kierunku północ – południe, prowadząca na północ do graniczącej z gminą drogi krajowej nr 14 oraz na południe do Kołacina i Brzezin. Do drogi wojewódzkiej włączone są drogi powiatowe rozchodzące się promieniście w 6 kierunkach (Bełchów, Jacochów, Pszczonów, Chlebów, Zawady, Chruślin);
- drogi powiatowe (o łącznej długości 53,8 km):

Tabela 5 Drogi powiatowe przebiegające przez gminę Łyszkowice

I.p.	nazwa drogi	numer drogi
1	Skierniewice – Pszczonów – Łyszkowice	1310E
2	Łyszkowice – Bełchów	2728E
3	Łyszkowice – Chruślin – Urzecze	2746E
4	Łowicz (ul. 1 Maja, ul. Klickiego) – Polesie – Stara Wieś	2752E
5	Głowno (ul. Targowa) – Wola Lubiankowska – Łyszkowice	5126E
6	Skierniewice – Wola Makowska – Łyszkowice	1304E
7	Kalenice – Bobrowa	2733E
8	Maurzyce – Pilaszków – Grudze – Zakulin	2749E
9	Grudze – Bobrowniki	2750E
10	Seligów – Zielkowice	2751E
11	Grodzisk – Zawady – Trzcianka - Chlebów – Maków	2935E

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

- drogi gminne (lokalne i dojazdowe):

Tabela 6 Zestawienie dróg gminnych na terenie gminy Łyszkowice

I.p.	nazwa drogi	numer drogi
1	(Reczyce) - granica gm. Domaniewice – Czatolin – Baranówka	Nr 105106E
2	(Reczyce) - granica gm. Domaniewice – Wrzeczko – Kuczków	Nr 105111E
3	Stachlew – gr. Gm. Maków – (Wola Makowska)	Nr 105301E
4	Łyszkowice – Wrzeczko	Nr 105302E
5	Czatolin – Łyszkowice	Nr 105303E
6	Kalenice – Pszczonówka – gr. Gm. Maków – (Pszczonów)	Nr 105304E
7	Łyszkowice – Pszczonówka	Nr 105305E
8	Bobrowa – gr. gm. Lipce Reymontowskie – (Mszadla)	Nr 105306E
9	Bobrowa – gr. gm. Lipce Reymontowskie – (Chlebów)	Nr 105307E
10	Seligów – gr. gm. Maków – (Jacochów)	Nr 105308E
11	(Łowicz) – gr. gm. Łowicz – Uchań Dolny – Kuczków	Nr 105530E
12	(Jacochów) - gr. gm. Maków – Stachlew – gr. gm. Skierniewice (Sierakowice Lewe)	Nr 115252E

Źródło: Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

Sieć dróg publicznych uzupełniają ogólnodostępne drogi wewnętrzne w poszczególnych miejscowościach (177,615 km). Gęstość sieci dróg jest znaczna, w wysokim procencie o nawierzchni bitumicznej. Ogółem długość dróg gminnych wynosi 33,3 km w tym: drogi o nawierzchni bitumicznej 16,1 km oraz drogi o nawierzchni gruntowej ulepszonej 16,2 km. Drogi lokalne są dosyć wąskie, większość dróg nie posiada odpowiedniej szerokości poboczy, ciągów dostosowanych dla ruchu pieszych oraz rowów przydrożnych jako urządzeń służących do odwodnienia.

Podstawową komunikację transportową ludności zapewnia przedsiębiorstwo PKS oraz komunikacja samochodowa indywidualna.

W gminie brak jest infrastruktury sprzyjającej rozwojowi elektromobilności.

Ścieżki rowerowe (drogi dla rowerów)

W gminie brak jest ścieżek rowerowych. Przez obszar gminy przebiegają turystyczne szlaki rowerowe.

Kolej

Obszar gminy przecina również linia kolejowa jednotorowa, zelektryfikowana Łódź – Łowicz z przystankiem na terenie wsi Nowe Grudze, przebiegając kolizyjnie (klasyczne przejazdy kolejowe niestrzeżone) z drogami: wojewódzką, powiatową i wewnętrznymi. W bezpośrednim sąsiedztwie gminy funkcjonują stacje kolejowe z torami manewrowymi i rozładunkowymi oraz peronami obsługującymi ruch pasażerski: Łowicz Główny i Łowicz – Przedmieście oraz Domaniewice.

Przez gminę Łyszkowice przebiega trasa Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej: Łódź – Łowicz, z przystankiem Grudze. Poniżej zaprezentowano trasy połączeń ŁKA.

Rysunek 4 Trasy Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej – przystanek Grudze

Źródło: <https://lka.lodzkie.pl>

INFRASTRUKTURA ENERGETYCZNA

Energia elektryczna

Obszar gminy jest zasilany w energię za pośrednictwem stacji transformatorowych, które pokrywają obszary zabudowy dosyć jednolicie, z nieco większym zagęszczeniem urządzeń w Łyszkowicach. Urządzenia i sieci posiadają rezerwę i możliwości dostarczenia energii odbiorcom,

a zaopatrzenie w energię elektryczną nie stanowi problemu „progowego” dla rozwoju gminy. Linie energetyczne ograniczają możliwość zabudowy terenu. Linie energetyczne ograniczają również możliwość nasadzeń drzew i zalesień.

Ciepłownictwo¹²

Źródłem energii do ogrzewania pomieszczeń są paleniska piecowe, a w budynkach mieszkalnych w dobrym stanie technicznym lokalne instalacje centralnego ogrzewania. Głównym czynnikiem grzewczym jest węgiel i produkty węglopochodne. Sporadycznie występują instalacje centralnego ogrzewania oparte na oleju opałowym. Źródłem energii dla celów kulinarnych i podgrzewania wody są paleniska kuchenne, kuchnie na propan-butan oraz kuchnie elektryczne, uzupełniająco termy elektryczne i gazowe. Niski stopień koncentracji zabudowy wskazuje na brak podstaw do promocji i realizacji zdalaczynnych źródeł ciepła.

Zaopatrzenie w gaz

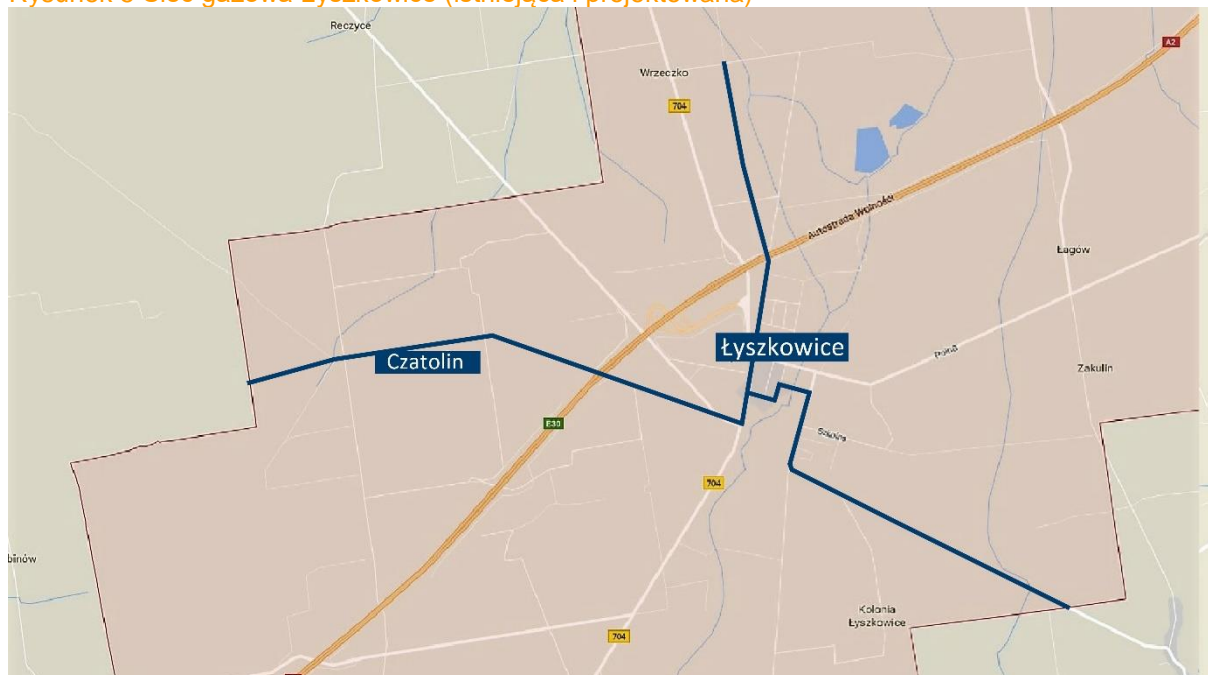
Przez teren gminy Łyszkowice przebiega gazociąg relacji Konopnica – Rawa Mazowiecka – Głuchów – Jeżów – Słupia – Lipce Reymontowskie – Pszczonów - Łyszkowice, będący własnością spółki SIME POLSKA Sp. z o.o.. Gazociąg powstał w latach 2016 – 2018, a we wrześniu 2018 roku uzyskano koncesję dystrybucyjną dla SIME Polska na Miasto Rawa Mazowiecka i gminy: Rawa Mazowiecka, Głuchów, Jeżów, Słupia, Lipce Reymontowskie, Maków, Łyszkowice. Na terenie gminy Łyszkowice sieć gazowa będzie rozbudowywana w miarę potrzeb i zainteresowania potencjalnych odbiorców. W gminie Łyszkowice trasa bazowego gazociągu przebiegać będzie ulicami: Skierniewicką, Księstwa Łowickiego, Mostową, Wolności, Głowackiego oraz przez miejscowość Czatonin. W kolejnych latach w zależności od zainteresowania mieszkańców i wyników pierwszych lat działalności, SIME przewiduje kolejne inwestycje w rozbudowę sieci.

Mieszkańcy przyłączając budynek do gazu ziemnego i wymieniając źródła ciepła mają możliwość skorzystania z dofinansowania¹³.

¹² *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gmina Łyszkowice, III edycja, styczeń 2013 r*

¹³ <https://lyszkowice.pl/>

Rysunek 5 Sieć gazowa Łyszkowice (istniejąca i projektowana)

Źródło: <https://simepolska.pl//rawa-mazowiecka-jezow-lyszkowice-glowno>

Na dzień przygotowywania strategii zapotrzebowanie na gaz do użytku gospodarstw domowych pokrywane jest głównie butlami 11 kg z gazem propan - butan. Dystrybucję wspomaga gęsta sieć punktów wymiany butli – minimum jeden punkt na miejscowość.

Odnawialne Źródła Energii

Odnawialne źródła energii stanowią alternatywę dla tradycyjnych i nieodnawialnych jej nośników, czyli paliw kopalnych. OZE są zasobami niewyczerpalnymi. Energia odnawialna pochodzi bowiem z powtarzających się procesów przyrodniczych.

Na obszarze gminy coraz więcej mieszkańców we własnym zakresie montuje na swoich posesjach instalacje wykorzystujące OZE, są to najczęściej kolektory słoneczne i piece na biomase produkujące energię ciepłą oraz instalacje fotowoltaiczne produkujące energię elektryczną. Również gmina stara się wspierać mieszkańców w działaniach proekologicznych. Dzięki temu powstały farmy fotowoltaiczne w miejscowościach: Nowe Grudze i Uchań Górny.

INFRASTRUKTURA WODNOKANALIZACYJNA

Od sierpnia 2021 r. trwają prace związane z budową kanalizacji w miejscowościach Wrzeczko i Łyszkowice oraz budowa rozdzielczej sieci wodociągowej w miejscowości Bobrowa. Dla Gminy Łyszkowice to jedna z ważniejszych inwestycji związanych z gospodarką wodno-ściekową w ostatnich latach. Wykonanie jej wydłuży sieć kanalizacji sanitarnej w gminie o 1391 metrów. Inwestycja jest bardzo trudna do zrealizowania z uwagi na wysoki poziom wód gruntowych w tej okolicy oraz przebieg trasy sieci kanalizacji pod autostradą A2. Inwestycja jest możliwa dzięki pozyskanemu przez gminę dofinansowaniu ze środków Unii Europejskiej na realizację operacji typu „Gospodarka wodno-

ściekowa” w ramach Poddziałania „Wsparcie inwestycji związanych z tworzeniem, ulepszaniem lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i w oszczędzanie energii” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Wodociągi

Zgodnie z danymi zawartymi w Banku Danych Lokalnych GUS na dzień 31.12.2020 r. długość czynnej sieci wodociągowej będącej w zarządzie lub administracji gminy wynosiła 96,5 km, a liczba mieszkańców korzystająca z sieci wodociągowej wynosiła 6 391.

Na dzień 31 grudnia 2020 r. do zbiorczej sieci wodociągowej było podłączonych 1 919 budynków mieszkalnych.

Realizując zaopatrzenie mieszkańców w wodę, gmina Łyszkowice posiada system trzech stacji uzdatniania wody i 6 studni głębinowych. Pobór wody z zasobów kategorii B, studnie o głębokości od 29 m do 48 m o łącznej wydajności 241 m³/h dla wszystkich studni. Stacje zlokalizowane są w następujących miejscowościach¹⁴:

- Kolonia Łyszkowice z 3 studniami (Q_{max}/Max – 1646 m³),
- Trzcianka z 1 studnią (Q_{max}/Max – 192 m³),
- Stachlew z 2 studniami o wydajności 24 m³/h i 15 m³/h.

Poszczególne stacje zasilają wodociągi w następujących miejscowościach:

- Kolonia Łyszkowice – Bobiecko, Czatolin, Gzinka, Kalenice, Kuczków, Kolonia Łyszkowice I, Kolonia Łyszkowice II, Łągów, Łyszkowice, Nowe Grudze, Seligów, Seroki, Stare Grudze, Uchań Dolny, Wrzeczko, Zakulin;
- Trzcianka – Bobrowa, Trzcianka, Uchań Górny;
- Stachlew – Polesie, Stachlew.

Ponadto Gmina Łyszkowice planuje wybudowanie studni nr 2 w Trzciance. W przypadku spełnienia założeń projektowych w zakresie wydajności projektowanej studni i w konsekwencji zwiększenia zasobów eksploatacyjnych ujęcia, planowane jest w miejscowości Kalenice, wykonanie połączenia wodociągów (tzw. „spinki”) – wodociągu gminnego zasilanego ze stacji uzdatniania wody (SUW) w Trzciance, z wodociągiem gminnym zasilanym ze stacji uzdatniania wody (SUW) znajdującej w miejscowości Kolonia Łyszkowice.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 r. 98,7% budynków mieszkalnych na terenie gminy Łyszkowice podłączonych było do infrastruktury wodociągowej, natomiast tylko 15,5% do sieci kanalizacyjnej.

¹⁴ Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łyszkowice na lata 2018-2021 z perspektywą na lata 2022-2025

Kanalizacja

Gminny system odprowadzania i oczyszczania ścieków oparty jest o¹⁵:

- oczyszczalnię ścieków mechaniczno-biologiczną, o przepustowości 1736 m³ na dobę,
- sieć kanalizacji sanitarnej w Łyszkowicach o długości 6,5 km, obejmującą obsługą ponad 145 budynków.

Utylizacja ścieków z pozostałej zabudowy odbywa się poprzez dowóz na zlewnię oczyszczalni lub utylizację w obrębie areалу gospodarstwa rolnego.

Oczyszczalnia posiada znaczne rezerwy przepustowości (aktualnie oczyszczane jest około 65 tys. m³ na rok). Z czterech wybudowanych reaktorów pracują obecnie tylko dwa, co jest związane z niedostatecznym obciążeniem tej instalacji.

Sieć kanalizacyjna będąca w zarządzie lub administracji Gminy, zgodnie z danymi GUS na dzień 31 grudnia 2020 r. wynosiła 21,4 km, korzystało z niej 1 450 osób, co oznaczało, iż niespełna 21,9% ogółu ludności gminy korzystało z sieci kanalizacyjnej.

Na podstawie Uchwały Nr XXXII/173/2017 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 26 maja 2017 r. w sprawie określenia zasad udzielania i rozliczania dotacji celowej na dofinansowanie kosztów inwestycji służących ochronie środowiska realizowanych na terenie gminy Łyszkowice polegających na budowie przydomowych oczyszczalni ścieków, mieszkańcy gminy Łyszkowice otrzymali w 2017 r. i w 2018 r. dofinansowanie na budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

INFRASTRUKTURA ZWIĄZANA Z GOSPODARKĄ ODPADAMI

Na terenie Gminy Łyszkowice głównym źródłem wytwarzania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz obiekty infrastruktury typu handel, usługi, zakłady rzemieślnicze, szkolnictwo i inne.

Zasady gospodarki odpadami komunalnymi i ściekami komunalnymi, gromadzonymi w zbiornikach bezodpływowych na terenie posesji w Gminie Łyszkowice uregulowane zostały uchwałą nr XXV/119/2020 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 30 listopada 2020 r. w sprawie przyjęcia „Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Łyszkowice”. W 2020 r. został utworzony Punkt Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), zlokalizowany na terenie Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Łyszkowicach, ul. Cmentarna 1.

Gospodarka odpadami niebezpiecznymi

Na terenie gminy Łyszkowice funkcjonuje „Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Łyszkowice na lata 2021 – 2024”, uchwalony w dniu 31 marca 2021 roku na mocy Uchwały nr XXIV/139/2021. Realizując założenia programu w 2021 roku oraz korzystając z dofinansowania WFOŚiGW w Łodzi, dokonano usunięcia odpadów zawierających azbest, polegającego na zbieraniu, przygotowaniu do transportu, załadunku, transportu oraz

¹⁵ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice

unieszkodliwieniu. Gmina posiada *Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice* przyjęty uchwałą nr XVII/79/2016 z dnia 3 marca 2016 roku.

INFRASTRUKTURA ŁĄCZNOŚCI

Gmina posiada dogodne warunki rozwoju sieci telekomunikacyjnej, przez jej obszar przebiega sieć telekomunikacji międzymiastowej, ze stacją łączności oraz rozwiniętą siecią kablową opartą o centralę telefoniczną w Łowiczu, wraz z przyłączami do poszczególnych abonentów. Na obszarach zurbanizowanych sieć telefoniczna jest stosunkowo gęsta. Obszar gminy znajduje się w zasięgu cyfrowej telefonii komórkowej z istniejących stacji bazowych w miejscowości Łyszkowice. Mieszkańcy korzystają z Internetu za pomocą sieci światłowodowej.

2.2.2. Własność nieruchomości

Gmina Łyszkowice jest właścicielem większości obiektów użyteczności publicznej, gdzie prowadzi działalność publiczną. Gmina Łyszkowice jest właścicielem następujących budynków użyteczności publicznej i obiektów:

- Budynek Urzędu Gminy w Łyszkowicach;
- Budynek Szkoły Podstawowej w Łyszkowicach;
- Budynek Szkoły Podstawowej w Kalenicach;
- Budynek Szkoły Podstawowej w Stachlewie;
- Budynek Szkoły Podstawowej w Seligowie;
- Przedszkole w Łyszkowicach;
- Budynek Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Łyszkowicach;
- Budynek OSP Łyszkowice;
- Budynek OSP Wrzeczko, świetlica wiejska;
- Świetlica wiejska w Łagowie;
- Świetlica wiejska w Starych Grudzach;
- Świetlica wiejska w Trzciance;
- Budynek na stadionie w Łyszkowicach;
- Oczyszczalnia ścieków w Łyszkowicach, stacje ujęć wody.

Mieszkańciowy zasób gminy obejmuje lokale komunalne, których właścicielem jest Gmina Łyszkowice. Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku gmina posiada 9 budynków w których jest 98 lokali mieszkalnych.

2.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

„Do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru zabytków, a także jego nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna (art. 8, 9 pkt. 1, 2).”¹⁶

Zgodnie z danymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa - Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księga A) - stan na 31 grudnia 2021 roku, na obszarze gminy Łyszkowice wyróżniono następujące zabytki nieruchome.

- gorzelnia, ob. dom mieszkalny, ul. Księżstwa Łowickiego 21, 1 poł. XIX, 1903, nr rej.: 612 z 24.08.1967

Źródło: Urząd Gminy Łyszkowice (Gminna Ewidencja Zabytków)

- cukrownia, ob. domy mieszkalne, ul. Wolności 1 i 2, 1830-XX, nr rej.: 1007-A z 1.10.1998:
- budynek „Podkowa”

Źródło: Urząd Gminy Łyszkowice (Gminna Ewidencja Zabytków)

¹⁶ Narodowy Instytut Dziedzictwa www.nid.pl

- budynek „Mydlarnia”

Źródło: Urząd Gminy Łyszkowice (Gminna Ewidencja Zabytków)

Do najcenniejszych zabytków zlokalizowanych na terenie gminy Łyszkowice, wpisanych do rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomości województwa łódzkiego zaliczyć należy:¹⁷

Tabela 7 Zabytki wpisane do rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków

Powiat	Gmina	Miejscowość	Nr	Nazwa obiektu	Datacja	Nr rejestru	Data wpisu do rejestru
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice	33	Dom murowany	1920		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice		Kościół murowany parafialny rzym.-kat. pw. NMP Królowej Polski	pocz. XX w.		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice		Plebania murowana kościoła pw. NMP Królowej Polski	lata 1927-1930		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice		Cmentarz przykościelny	1928		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice	16	Dom murowany	1920		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice	21	Budynek gorzelni	pocz. XIX w.	612/180	24.08.1967
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice	1	Budynek murowany Podkowy w zespole	1830	1007 A	01.10.1998
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice	2	Budynek murowany Mydlarni w zespole	1830	1007 A	01.10.1998
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice		Cmentarz grzebalny rzymsko-katolicki	1927		
łowicki	Łyszkowice	Łyszkowice		Cmentarz ewangelicki	II poł. XIX w.		
łowicki	Łyszkowice	Seligów	58	Dom drewniany	1900		
łowicki	Łyszkowice	Trzcianka	52	Dom drewniany	1920		
łowicki	Łyszkowice	Trzcianka		Dwór murowany	1906		
łowicki	Łyszkowice	Uchań Góry	22	Dom drewniany	1920		

Źródło: https://www.wuoz-lodz.pl/Rejestr_i_ewidencja_zabytkow,19 (odsłona z dnia 29.03.2022 rok)

¹⁷ www.nid.pl stan na dzień 31.12.2021 r.

Fotografia 7 Kościoły w Łyszkowicach

Źródło: Fotografia własna

Gmina Łyszkowice posiada opracowaną Gminną Ewidencję Zabytków prowadzoną w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych. Wykaz obiektów ujętych w ewidencji określony jest w załączniku nr 1 do Zarządzenia nr 427/2017 Wójta Gminy Łyszkowice z dnia 19 grudnia 2017 roku, a wykaz stanowisk archeologicznych w załączniku nr 2. Gmina nie posiada opracowanego Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami, jest on w trakcie opracowywania.

2.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska

Ochrona środowiska w gminie Łyszkowice prowadzona jest w oparciu o *Program Ochrony Środowiska na lata 2018 - 2021 z perspektywą na lata 2022 – 2025*, przyjęty uchwałą nr XVII/74/2020 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 31 stycznia 2020. Jest to strategiczny dokument dotyczący ochrony środowiska na terenie gminy. W dokumencie dokonano analizy stanu środowiska, zarówno w obecnym kształcie, jak i w latach poprzednich i przyszłych. Przedstawiono również zadania jakie będą realizowane przez gminę dla poprawy stanu środowiska. POŚ dla Gminy Łyszkowice skupia się na następujących obszarach:

1. Ochrona klimatu i jakości powietrza
2. Zagrożenia hałasem
3. Pola elektromagnetyczne
4. Gospodarowanie wodami

5. Gospodarka wodno-ściekowa
6. Zasoby geologiczne
7. Gleby
8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawaniu odpadów
9. Zasoby przyrodnicze
10. Zagrożenia poważnymi awariami
11. Działania edukacyjne
12. Monitoring środowiska.

Na podstawie dokonanej oceny stanu środowiska, w tym dokonanej analizy SWOT, wyznaczono cele jakie należy osiągnąć, aby stan środowiska, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, pozostał w stanie co najmniej nie pogorszonym. Przeprowadzona analiza problemów środowiskowych występujących na terenie gminy pozwoliła na wytypowanie celów priorytetowych:

1. Ochrona przyrody
2. Klimat i powietrze
3. Zagrożenia hałasem
4. Pole elektromagnetyczne
5. Gospodarowanie wodami
6. Gospodarka wodno-ściekowa
7. Zasoby geologiczne
8. Gospodarka odpadami i zapobieganie powstawania odpadów.

Ochrona środowiska uwzględniona została również w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Łyszkowice* oraz w *Planie Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Łyszkowice*.

2.3. Sfera społeczna

2.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna na danym obszarze

Gmina Łyszkowice należy do województwa łódzkiego, powiatu łowickiego, zamieszkuje ją około 8,4% ludności powiatu. Gmina Łyszkowice pod względem liczby mieszkańców jest jedną z średnich gmin wiejskich powiatu łowickiego.

Zgodnie z danymi GUS, na dzień 31.12.2020 r. liczba ludności faktycznie zamieszkałej na obszarze gminy Łyszkowice wyniosła 6 631 osób. Zarejestrowano więcej kobiet niż mężczyzn,

różnica wyniosła 219 osób. Na przestrzeni badanych lat liczba osób zamieszkujących gminę zmniejszyła się o 172 osoby. Wśród kobiet odnotowujemy spadek o 64 osoby, natomiast wśród mężczyzn spadek o 108 osób. W roku 2020 kobiety stanowiły 51,65% ogółu ludności.

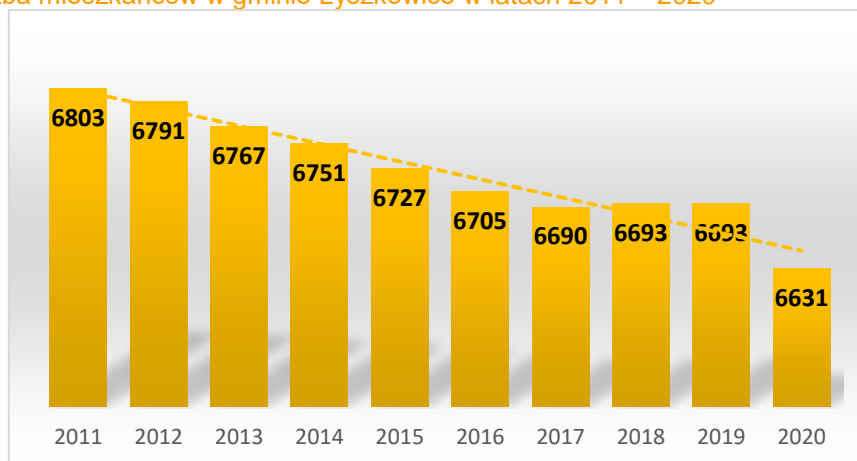
Tabela 8 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	6803	6791	6767	6751	6727	6705	6690	6693	6693	6631
kobiety	3489	3486	3475	3470	3465	3446	3441	3447	3455	3425
mężczyźni	3314	3305	3292	3281	3262	3259	3249	3246	3238	3206

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizowanych latach obserwujemy systematyczny spadek liczby mieszkańców gminy (poza rokiem 2018 gdzie odnotowano niewielki wzrost w porównaniu z rokiem 2017, a w 2019 liczba mieszkańców nie zmieniła się i była na takim samym poziomie jak w roku 2018). W roku 2010 liczba mieszkańców była najwyższa i wynosiła 6 803 osoby. Na przestrzeni badanych lat 2011 – 2020 trend ten jest malejący. W roku 2020 liczba mieszkańców jest najniższa i kształtuje się na poziomie 6 631 osób.

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Gmina Łyszkowice pod względem ilości mieszkańców klasyfikuje się po środku wśród analizowanych JST, najmniej mieszkańców jest w gminie Chaśno (2 912 osób) oraz w gminie Lipce Reymontowskie (3 279 osób) w powiecie skierniewickim. Najwięcej mieszkańców wśród gmin wiejskich liczy gmina Nieborów (9 375 osób).

Tabela 9 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	80 996	80 679	80 329	79 951	79 631	79 340	78 994	78 616	78 099	77 614
Łowicz gmina miejska	29 770	29 640	29 420	29 169	28 936	28 811	28 704	28 501	28 224	27 896
Bielawy	5 753	5 706	5 649	5 617	5 605	5 543	5 454	5 385	5 325	5 267
Chaśno	3 060	3 022	2 996	2 977	2 960	2 949	2 924	2 919	2 907	2 912
Domaniewice	4 654	4 646	4 644	4 652	4 665	4 659	4 659	4 664	4 650	4 653
Kiemozia	3 591	3 570	3 524	3 483	3 464	3 462	3 420	3 408	3 366	3 339
Kocierzew Południowy	4 432	4 400	4 399	4 361	4 332	4 317	4 285	4 249	4 204	4 179

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Łowicz	7 547	7 529	7 577	7 634	7 646	7 684	7 706	7 708	7 710	7 708
Łyszkowice	6 803	6 791	6 767	6 751	6 727	6 705	6 690	6 693	6 693	6 631
Nieborów	9 373	9 389	9 398	9 418	9 448	9 401	9 390	9 396	9 321	9 357
Zduny	6 013	5 986	5 955	5 889	5 848	5 809	5 762	5 693	5 699	5 672
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	3 327	3 303	3 289	3 285	3 293	3 295	3 298	3 294	3 301	3 279
Maków	5 975	6 010	6 053	6 014	5 996	5 988	5 981	5 956	5 983	6 005
Skierniewice	7 265	7 290	7 305	7 324	7 392	7 484	7 506	7 574	7 609	7 635
Główno, pow. zgierski	4 854	4 853	4 894	4 856	4 852	4 839	4 847	4 812	4 808	4 826
Dmosin, pow. brzeziński	4 596	4 581	4 554	4 529	4 537	4 514	4 476	4 480	4 463	4 446
województwo łódzkie	2 533 681	2 524 651	2 513 093	2 504 136	2 493 603	2 485 323	2 476 315	2 466 322	2 454 779	2 437 970

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W większości analizowanych jednostek terytorialnych w powiecie łowickim odnotowano zmniejszenie się liczby ludności w roku 2020 w stosunku do roku 2011. Spadek ten w poszczególnych gminach wynosi:

- Gmina miejska Łowicz – 1 874 osoby (zmniejszenie o 6,29%);
- Gmina Bielawy – 486 osób (zmniejszenie o 8,45%);
- Gmina Chańsko – 148 osób (zmniejszenie o 4,84%);
- Gmina Domaniewice – 1 osoba (zmniejszenie o 0,02%);
- Gmina Kiernozia – 252 osoby (zmniejszenie o 7,02%);
- Gmina Kocierzew Południowy – 253 osoby (zmniejszenie o 5,71%);
- **Gmina Łyszkowice – 172 osoby (zmniejszenie o 2,53%);**
- Gmina Nieborów – 16 osób (zmniejszenie o 0,17%);
- Gmina Zduny – 341 osób (zmniejszenie o 5,67%).

W powiecie łowickim, gminą która odnotowała wzrost liczby mieszkańców jest gmina wiejska Łowicz, plus 161 osób (wzrost 2,13%).

W gminach sąsiadujących z gminą Łyszkowice z powiatu skierniewickiego odnotowano wzrost liczby ludności w gminach:

- Maków – 30 osób (zwiększenie o 0,50%);
- Skierniewice (gmina wiejska) – 370 osób (zwiększenie o 5,09%).

W całym powiecie łowickim zanotowano zmniejszenie się liczby mieszkańców o 3 382 osoby (4,18%). W tym samym czasie w województwie łódzkim liczba mieszkańców ogółem zmniejszyła się o 95 711 osób (- 3,78%).

Na zmianę liczby mieszkańców wpływ mają wysokość przyrostu naturalnego (różnica między liczbą urodzeń i zgonów) oraz saldo migracji (różnica między napływem ludności na dany teren i odpływem z niego). W latach poddanych analizie, przyrost naturalny w gminie Łyszkowice był ujemny

co oznacza, iż liczba urodzeń żywych była niższa od liczba zgonów. Najniższą wartość ujemną odnotowano w roku 2020 (-36).

Tabela 10 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Łyszkowice (stan w dniu 31XII) w latach 2011 – 2020

Ruch naturalny (osoba)	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Urodzenia żywe ogółem	63	78	76	57	67	59	75	70	57	59
Urodzenia żywe mężczyźni	30	32	38	30	39	31	40	37	26	35
Urodzenia żywe kobiety	33	46	38	27	28	28	35	33	31	24
Zgony ogółem	80	88	83	79	81	82	95	88	75	95
Zgony mężczyźni	48	47	50	48	42	39	48	51	48	51
Zgony kobiety	32	41	33	31	39	43	47	37	27	44
Przyrost naturalny ogółem	-17	-10	-7	-22	-14	-23	-20	-18	-18	-36
Przyrost naturalny mężczyźni	-18	-15	-12	-18	-3	-8	-8	-14	-22	-16
Przyrost naturalny kobiety	1	5	5	-4	-11	-15	-12	-4	4	-20

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

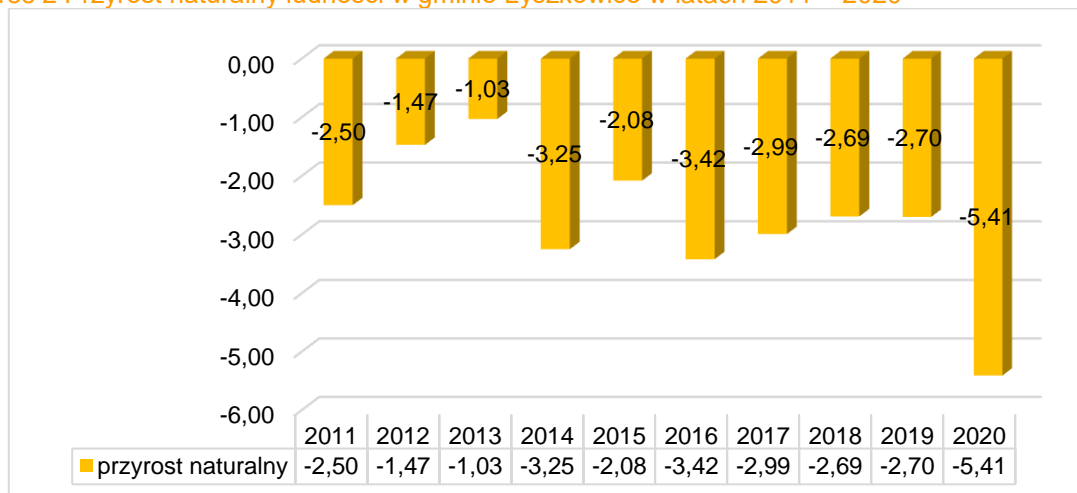
Urodzenia są kluczowym czynnikiem wpływającym na strukturę ludności. Według danych GUS w gminie Łyszkowice w 2020 roku odnotowano 59 żywych urodzeń, w tym 35 mężczyzn i 24 kobiety. Na terenie gminy w roku 2020 odnotowano więcej zgonów niż żywych urodzeń (95 osób), zatem przyrost naturalny jest ujemny (-36 osób). W analizowanych latach przyrost naturalny ogółem wynosi (-185 osób), w tym (-134 mężczyzn) oraz (-51 kobiet). Najniższa wartość wskaźnika na 1000 ludności w gminie została odnotowana w roku 2020 (-5,41).

Tabela 11 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Łyszkowice (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020

Na 1000 ludności:	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
urodzenia żywe	9,26	11,50	11,20	8,42	9,95	8,78	11,20	10,46	8,54	8,87
zgony	11,76	12,97	12,23	11,67	12,03	12,20	14,19	13,15	11,24	14,28
przyrost naturalny	-2,50	-1,47	-1,03	-3,25	-2,08	-3,42	-2,99	-2,69	-2,70	-5,41

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W analizie porównawczej w latach 2011 – 2020 przyrost naturalny, w prawie wszystkich analizowanych JST był przeważnie ujemny. Na tle gmin wyróżniają się cztery gminy, które w ciągu badanych lat dwu i trzykrotnie odnotowały dodatni przyrost naturalny, są to gminy wiejskie: Domaniewice, Kocierzew Południowy, Łowicz i Skierniewice. Rosnący ujemny przyrost naturalny w województwie łódzkim na przestrzeni badanych lat pokazuje skalę problemu w regionie. W tabeli poniżej kolorem oznaczono wartości dodatnie przyrostu naturalnego - poza ww. gminami są to sporadyczne przypadki. Ujemny przyrost naturalny w gminie Łyszkowice nie jest zatem cechą wyjątkową gminy i dotyczy całego powiatu łowickiego, jest również charakterystyczny dla całego województwa łódzkiego.

Tabela 12 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie łowickim i skierniewickim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	-2,05	-3,41	-2,36	-2,36	-3,11	-1,86	-2,78	-3,21	-4,35	-5,67
Łowicz gmina miejska	0,94	-1,28	-0,88	-2,32	-1,93	-1,14	-1,25	-1,65	-4,19	-4,28
Bielawy	-7,44	-10,67	-4,59	-5,34	-9,65	-6,62	-9,09	-9,81	-11,40	-14,37
Chąśno	-6,85	-6,27	-1,00	-5,69	-4,39	-4,07	-6,81	-2,41	-5,85	-4,12
Domaniewice	-3,66	-1,29	-1,51	0,65	-3,23	0,64	-1,08	1,29	-4,73	-4,53
Kiernoza	-6,13	-8,97	-5,34	-3,70	-9,78	-3,48	-3,77	-6,46	-5,92	-9,23
Kocierzew Południowy	1,13	-3,63	-4,35	-2,74	-3,45	0,69	-5,37	-2,81	-4,97	-1,90
Łowicz	-1,86	-5,45	-3,18	0,79	-4,71	0,26	-1,30	-5,95	-1,95	-4,80
Łyszkowice	-2,50	-1,47	-1,03	-3,25	-2,08	-3,42	-2,99	-2,69	-2,70	-5,41
Nieborów	-4,89	-2,56	-1,71	-1,91	-0,53	-1,91	-1,49	-2,99	-2,88	-5,03
Zduny	-3,16	-4,65	-7,22	-3,03	-1,02	-3,60	-5,01	-4,52	-3,70	-9,32
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	-0,60	-1,21	0,00	-3,04	-0,61	0,00	-1,52	-5,17	4,53	-3,65
Maków	-0,84	-0,33	-1,33	-2,15	-2,84	-2,18	-1,67	-2,17	2,51	-2,34
Skierniewice	0,28	-2,48	-0,27	-1,51	0,41	-1,34	-0,94	-2,66	-1,71	-6,03
Głowno, pow. zgierski	-7,19	-1,23	-2,67	-6,17	-0,62	-1,85	-1,87	-4,55	-3,54	-4,57
Dmosin, pow. brzeziński	-3,91	-2,61	-10,51	-3,31	-5,97	-3,75	-8,69	-4,04	-4,03	-4,26
województwo łódzkie	-2,70	-2,97	-3,51	-2,80	-3,61	-2,98	-2,98	-3,47	-3,64	-6,09

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Czułym miernikiem zmian sytuacji społeczno-gospodarczej jest migracja. Ludzie osiedlają się na terenach, których perspektywy rozwojowe postrzegają z optymizmem, natomiast spontaniczna emigracja z danego terenu jest zawsze sygnałem zagrożenia zapaścią rozwojową.

Migracje ludności są bardzo istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę i strukturę ludności danego regionu. „Migracjami (lub wędrówkami) ludności nazywamy całokształt przemieszczeń prowadzących do stałej lub okresowej zmiany miejsca zamieszkania osób. Migracje uważa się za najważniejszy przejaw przestrzennej mobilności ludności”.¹⁸

Tabela 13 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Migracje na pobyt stały	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zameldowania w ruchu wew. ogółem	64	49	50	56	47	45	50	70	48	32
Zameldowania z zagranicy ogółem	1	0	0	0	0	0	0	3	1	1
Zameldowania ogółem	65	49	50	56	47	45	50	73	49	33

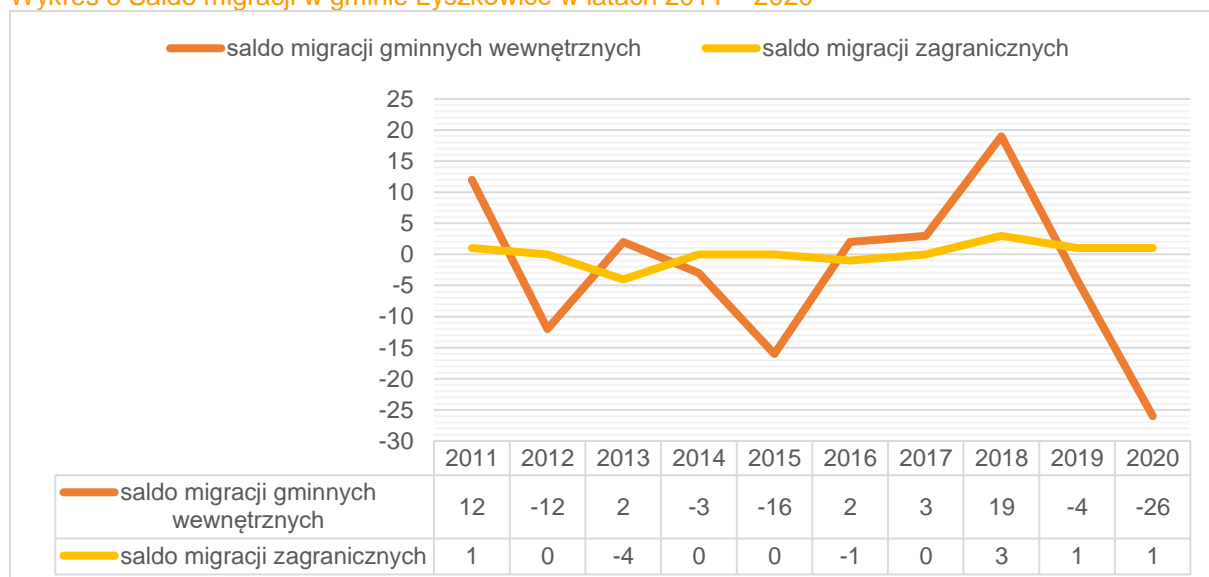
¹⁸ Definicja zaczerpnięta z „Materiałów dydaktycznych Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” www.demografia.uni.lodz.pl

Migracje na pobyt stały	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wymeldowania w ruchu wew.	52	61	48	59	63	43	47	51	52	58
Wymeldowania za granicę	0	0	4	0	0	1	0	0	0	0
Wymeldowania ogółem	52	61	52	59	63	44	47	51	52	58
Saldo migracji ogółem	13	-12	-2	-3	-16	1	3	22	-3	-25
Saldo migracji wewnętrznych	12	-12	2	-3	-16	2	3	19	-4	-26
Saldo migracji zagranicznych	1	0	-4	0	0	-1	0	3	1	1

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne),

W gminie Łyszkowice w 2020 roku saldo migracji (ogółem) odnotowujemy na poziomie (-25) osób. Liczba osób zameldowanych w roku 2020 ogółem to 33 osoby, natomiast wymeldowanych to 58 osób. Zmiany miejsca zamieszkania występują głównie w obrębie kraju, regionu. Najwięcej osób wyprowadziło się z terenu gminy w roku 2020, aż 25 osób. Wymeldowania w ruchu wewnętrznym w gminie w ostatnich latach, kształtują się na podobnym poziomie. Według danych GUS saldo migracji zagranicznych kształtuje się od (-4) do (+3).

Wykres 3 Saldo migracji w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wartość salda migracji wewnętrznych w analizowanych latach przyjmowała wartości naprzemienne od (-26) w roku 2020 do (+19) w roku 2018. Należy jednak zauważyć, iż bilans salda migracji wewnętrznych na przestrzeni analizowanych lat jest ujemny i wynosi (-23) mieszkańców. Wartość salda migracji zagranicznych w analizowanym okresie jest dodatnia i wynosi (+1). Wskazane powyżej wartości opisujące ruch migracyjny pokazują, że w ciągu ostatnich lat więcej ludzi zdecydowało się na opuszczenie gminy i zamieszkanie w innym miejscu. Wskaźnik salda migracji dla gminy Łyszkowice nie napawa więc optymizmem, gdyż w latach poddanych analizie przyjmuje wyłącznie wartości ujemne.

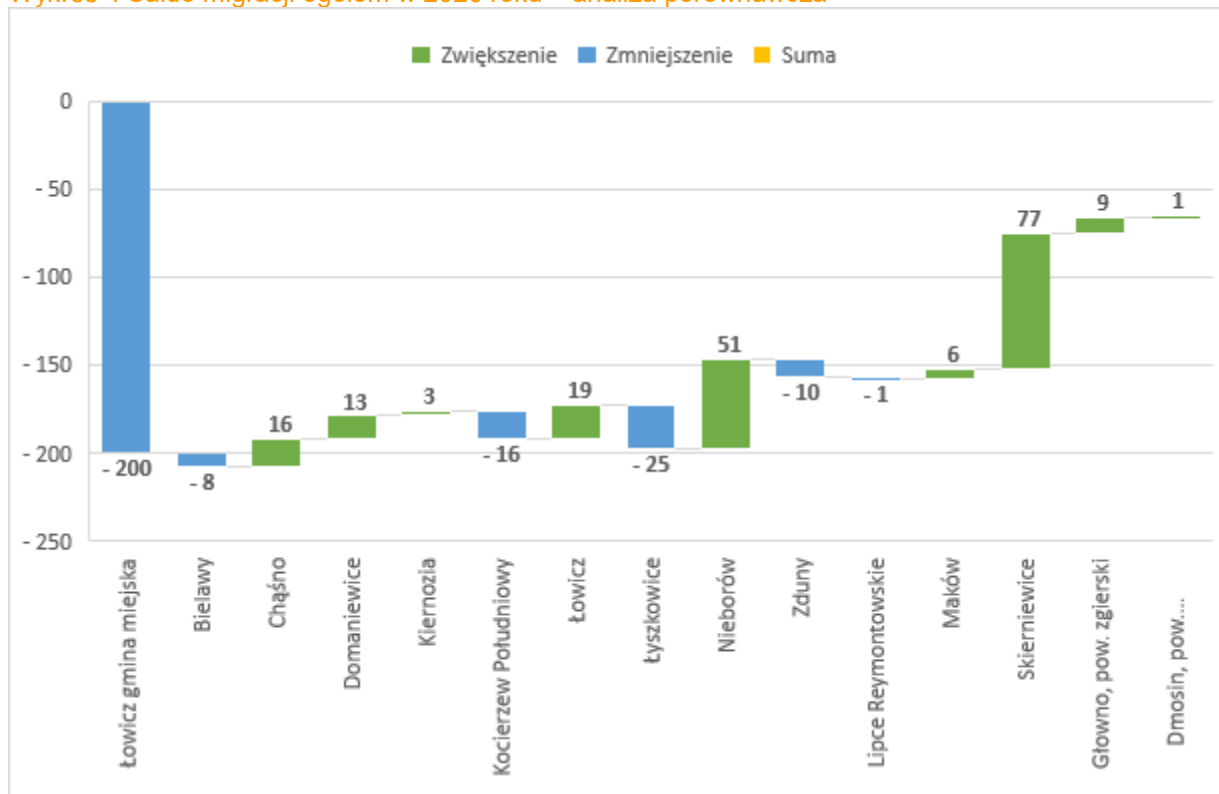
Tabela 14 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	-79	-168	-169	-172	bd*	-167	-184	-157	-230	-157
Łowicz gmina miejska	-180	-125	-153	-202	bd*	-88	-92	-176	-165	-200
Bielawy	3	-11	-23	-13	bd*	-13	-49	-23	2	-8
Chaśno	-6	-18	-28	2	bd*	-5	5	-6	0	16
Domaniewice	20	-11	-3	4	bd*	-7	-4	2	5	13
Kiernozja	17	-9	-14	-10	bd*	-12	-12	1	-17	3
Kocierzew Południowy	-7	-29	-6	-17	bd*	-23	-12	-13	-20	-16
Łowicz	47	20	76	40	bd*	21	4	56	13	19
Łyszkowice	13	-12	-2	-3	bd*	1	3	22	-3	-25
Nieborów	4	24	12	26	bd*	-18	7	5	-22	51
Zduny	10	3	-28	1	bd*	-23	-34	-25	-23	-10
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	6	-11	-9	7	bd*	-6	-7	2	-6	-1
Maków	-11	54	30	-9	bd*	-4	-4	-4	12	6
Skierniewice	20	16	29	18	bd*	70	36	64	60	77
Głowno, pow. zgierski	-7	15	25	-6	bd*	6	-6	-2	20	9
Dmosin, pow. brzeziński	8	24	13	-16	bd*	2	8	1	0	1
województwo łódzkie	-1 891	-1 828	-2 678	-2 045	bd*	-1 417	-1 789	-1 859	-2 510	-1 672

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wskaźnik salda migracji dla powiatu łowickiego oraz województwa, a także gminy miejskiej Łowicz, gminy Kocierzew Południowy, w latach poddanych analizie przyjmuje wyłącznie wartości ujemne. Wśród gmin wiejskich kształtuje się różnie, przyjmując wartości od (-49) do (+51). Wskaźnik salda migracji w latach poddanych analizie jest co roku dodatni w gminach wiejskich Łowicz i Skierniewice, co oznacza, iż stale zwiększa się liczba mieszkańców osiedlających się w tych jednostkach. W roku 2020 wartość wskaźnika salda migracji ogółem w otoczeniu gminy Łyszkowice kształtowała się następująco:

Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Saldo migracji dla gminy Łyszkowice, w roku 2020 wyniosło (-25). Dodatkowo saldo migracji odnotowały gminy: Chąšno (+16), Domaniewice (+13), Kiernozia (+3), Łowicz (+19), Nieborów (+51), w powiecie skierniewickim gminy: Maków (+6), Skierniewice (+77), oraz gminy sąsiadujące z gminą Łyszkowice: Głowno w powiecie zgierskim (+9) oraz Dmosin w powiecie brzezińskim (+1). Najtrudniejsza sytuacja jest w gminie miejskiej Łowicz, gdzie od lat wskaźnik przyjmuje wartości ujemne, w roku 2020 (-200) osób, w ciągu analizowanych lat z gminy wyemigrowało 1 381 osób, które zapewne wybierają inne ościennie gminy do zamieszkania.

Istnieje kilka czynników determinujących ruch migracyjny społeczeństwa, zalicza się do nich:¹⁹

- czynniki demograficzne, takie jak wiek, płeć i stan cywilny
- czynniki pozademograficzne: ekonomiczne, polityczne, etniczne, społeczne i kulturowe.

W strukturze wieku ludności można wyróżnić trzy podstawowe kategorie, które są istotne z punktu widzenia rynku pracy i zasobów siły roboczej:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym, tj. w wieku od 0 do 17 lat,
- ludność w wieku produkcyjnym, w tym: kobiety od 18 do 59 lat, a mężczyźni od 15 do 64 lat,
- ludność w wieku poprodukcyjnym, w tym: kobiety od 60 lat i więcej, a mężczyźni od 65 lat i więcej.

¹⁹ „Materiały dydaktyczne Zakładu Demografii i Gerontologii Społecznej UŁ” ww.demografia.uni.lodz.pl

Osoby w wieku produkcyjnym dzielimy na dwie kategorie: osoby mobilne oraz osoby niemobilne. Osoby mobilne charakteryzują się gotowością do podjęcia zmian w swoim życiu zawodowym, zmianą pracy, stanowiska pracy, chęcią przekwalifikowania się, nabycia nowych umiejętności.

Osoby znajdujące się w przedziale wiekowym produkcyjnym niemobilnym to osoby, które nie wykazują chęci do zmiany pracy, stanowiska pracy, nie są zainteresowane zdobyciem nowych kwalifikacji zawodowych.

Tabela 15 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Ludność w wieku:	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Przedprodukcyjnym ogółem (17 lat i mniej)	1365	1351	1316	1278	1272	1261	1261	1267	1263	1245
Produkcyjnym ogółem	4211	4210	4214	4212	4189	4165	4151	4132	4109	4042
Produkcyjnym mobilnym	2691	2683	2678	2688	2654	2629	2613	2596	2583	2540
Produkcyjnym niemobilnym	1520	1527	1536	1524	1535	1536	1538	1536	1526	1502
Poprodukcyjnym ogółem	1227	1230	1237	1261	1266	1279	1278	1294	1321	1344
W % ogółem ludność w wieku:										
przedprodukcyjnym	20,1	19,9	19,4	18,9	18,9	18,8	18,8	18,9	18,9	18,8
produkcyjnym	61,9	62,0	62,3	62,4	62,3	62,1	62,0	61,7	61,4	61,0
poprodukcyjnym	18,0	18,1	18,3	18,7	18,8	19,1	19,1	19,3	19,7	20,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z powyższych danych wynika, że w latach 2011 - 2020 w gminie Łyszkowice obserwujemy:

- zmniejszenia się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym o 120 osób,
- zmniejszenie się liczby ludności w wieku produkcyjnym o 169 osób,
- zwiększenie się liczby ludności w wieku poprodukcyjnym o 117 osób.

W gminie dominuje ludność w wieku produkcyjnym obejmując 61,0 % społeczeństwa, niekorzystnym zjawiskiem jest zauważalny na przestrzeni badanych lat ciągły wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym osiągając 20,3% społeczeństwa i stopniowy spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym do 18,8% w roku 2020. Zmiany w strukturze wieku ludności (tendencja do zmniejszania się liczby dzieci i młodzieży) dają podstawy do twierdzenia, że proces ten będzie postępował. Problem dotyczy większości gmin województwa łódzkiego. Proporcje ekonomicznych grup wieku w gminach ościennych, powiecie łowickim oraz województwie kształtują się następująco:

Tabela 16 Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r. – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
		liczba	udział %	liczba	udział %	Liczba	udział %
Powiat łowicki	77 614	13 685	17,6	45 775	59,0	18 154	23,4
Łowicz gmina miejska	27 896	4 731	17,0	15 928	57,1	7 237	25,9
Bielawy	5 267	819	15,5	3 120	59,2	1 328	25,2
Chąśno	2 912	505	17,3	1 778	61,1	629	21,6
Domaniewice	4 653	923	19,8	2 749	59,1	981	21,1
Kiernoza	3 339	537	16,1	1 986	59,5	816	24,4
Kocierzew Południowy	4 179	769	18,4	2 500	59,8	910	21,8
Łowicz	7 708	1 408	18,3	4 830	62,7	1 470	19,1
Łyszkowice	6 631	1 245	18,8	4 042	61,0	1 344	20,3
Nieborów	9 357	1 747	18,7	5 595	59,8	2 015	21,5
Zduny	5 672	1 001	17,6	3 247	57,2	1 424	25,1
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-

Jednostka terytorialna	ogółem	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
Lipce Reymontowskie	3 279	628	19,2	1 906	58,1	745	22,7
Maków	6 005	1 146	19,1	3 627	60,4	1 232	20,5
Skierniewice	7 635	1 554	20,4	4 589	60,1	1 492	19,5
Głowno, pow. zgierski	4 826	831	17,2	2 992	62,0	1 003	20,8
Dmosin, pow. brzeziński	4 446	760	17,1	2 635	59,3	1 051	23,6
województwo łódzkie	2 437 970	416 152	17,1	1 420 323	58,3	601 495	24,7

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

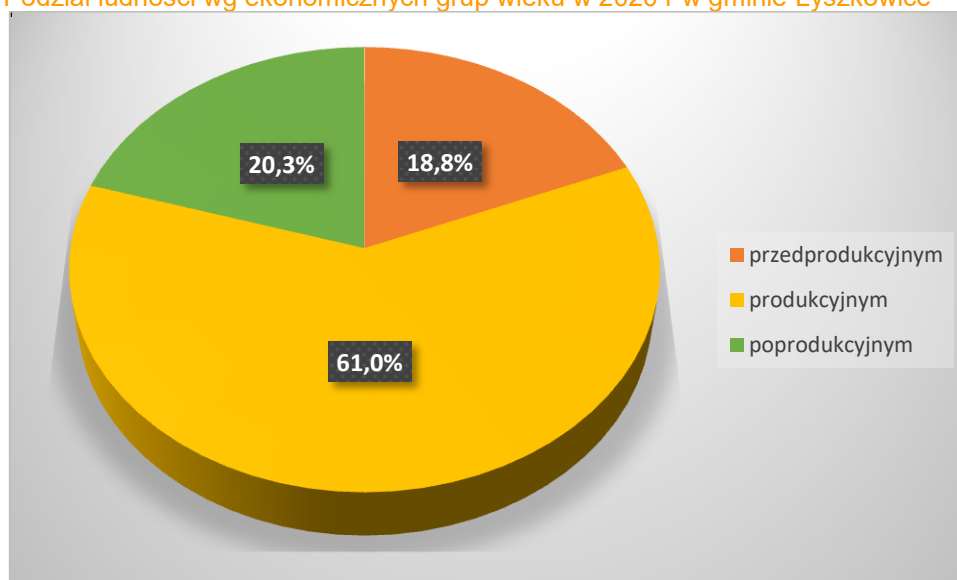
W tabeli powyżej kolorem pomarańczowym zaznaczono wskaźniki o najwyższych, zaś kolorem niebieskim o najniższych wartościach udziału % ludności w danej grupie wieku. Stwierdza się że:

- najwyższy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym odnotowano w gminie wiejskiej Skierniewice tj. 20,4%, natomiast najniższy w gminie Bielawy (15,5%);
- najwyższy odsetek osób w wieku produkcyjnym przypada na gminę wiejską Łowicz, jest to 62,7% ogółu ludności w gminie, natomiast najniższy wśród badanych gmin przypada na gminę miejską Łowicz tj. 57,1% ogółu ludności;
- największy udział % osób w wieku poprodukcyjnym wśród jednostek samorządu terytorialnego zaobserwowano w gminie miejskiej Łowicz 25,9%, natomiast najniższy w gminie wiejskiej Łowicz 19,1%.

W gminie Łyszkowice udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 roku przedstawia się następująco:

- ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowiła 18,8% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku produkcyjnym stanowiła 61,0% ogółu ludności w gminie,
- ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 20,3% ogółu ludności w gminie.

Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Łyszkowice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wskaźniki w gminie były wyższe od średniej dla powiatu łowickiego oraz województwa łódzkiego w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Natomiast w grupie osób w wieku poprodukcyjnym wskaźnik w gminie był niższy od średniej dla powiatu i województwa.

Ze strukturą wieku i płci ludności jest powiązany również wskaźnik obciążenia ekonomicznego ludności, czyli ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Dla gminy Łyszkowice wskaźnik ten wynosi 33,3 osób i jest niższy niż ten sam wskaźnik dla powiatu (39,7 osób) oraz niższy od wskaźnika obciążenia ekonomicznego ludności dla województwa (42,3 osób). Im przedmiotowy wskaźnik jest wyższy, tym sytuacja demograficzna obszaru, z punktu widzenia ekonomicznego jest trudniejsza i świadczy o starzeniu się społeczeństwa. Systematyczny przyrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym powoduje silną presję na system emerytalny (zapewnienie emerytur dla coraz liczniejszej populacji osób, które zakończyły aktywność zawodową) oraz na system opieki zdrowotnej (zapewnienie specjalistycznej opieki ludziom w podeszłym wieku).

Podsumowanie:

Stan i struktura ludności w obrębie gminy Łyszkowice są podobne do sytuacji, jaka panuje w obrębie województwa łódzkiego. Liczba mieszkańców gminy zmniejsza się, przyrost naturalny w analizowanych latach był ujemny. Saldo migracji przyjmuje w poszczególnych latach wartości zróżnicowane od ujemnych do dodatnich, lecz bilans migracji jest ujemny i wynosi (-22) mieszkańców. Udział osób w wieku przedprodukcyjnym w liczbie osób ogółem był niższy od liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W powiecie łowickim oraz w całym województwie łódzkim udział osób w wieku przedprodukcyjnym był również niższy od udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Kolejne lata nie przedstawiają się zatem optymistycznie, jest to związane z obecną sytuacją epidemiologiczną w Polsce i na świecie. W roku 2020 zanotowano dużą umieralność ludzi z powodu wirusa SARS - Covid 19, przy jednoczesnym spadku ilości porodów. Ujemny przyrost naturalny jest zatem jednym z głównych problemów gminy w wymiarze społecznym i gospodarczym. Problem dotyczy ogólnie całej Polski.

PROGNOZY DEMOGRAFICZNE

Prognozy GUS²⁰ wykonane w 2017 roku (na podstawie danych z lat 2013 – 2014) wskazują, iż liczba ludności zamieszkującej gminę Łyszkowice do roku 2030 będzie stopniowo maleć. Są to jednak pewne przypuszczenia, które nie muszą się sprawdzić. Należy jednak zauważyć, że w 2020 roku liczba mieszkańców wynosiła 6 631 osób, a w prognozie założono dla tego roku liczbę 6 644 mieszkańców, zatem prognoza była przeszacowana 13 osób.

Biorąc pod uwagę fakt, iż rozpoczęta w 2020 roku pandemia koronawirusa Covid -19 niesie ze sobą wysoką liczbę zgonów, może również prowadzić do zmniejszenia liczby urodzeń należy liczyć

²⁰ „Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030”. Prognoza ta została opracowana w oparciu o długoterminowe założenia „Prognozy ludności Polski na lata 2014-2050” oraz „Prognozy dla powiatów i miast na prawie powiatu na lata 2014-2050.”

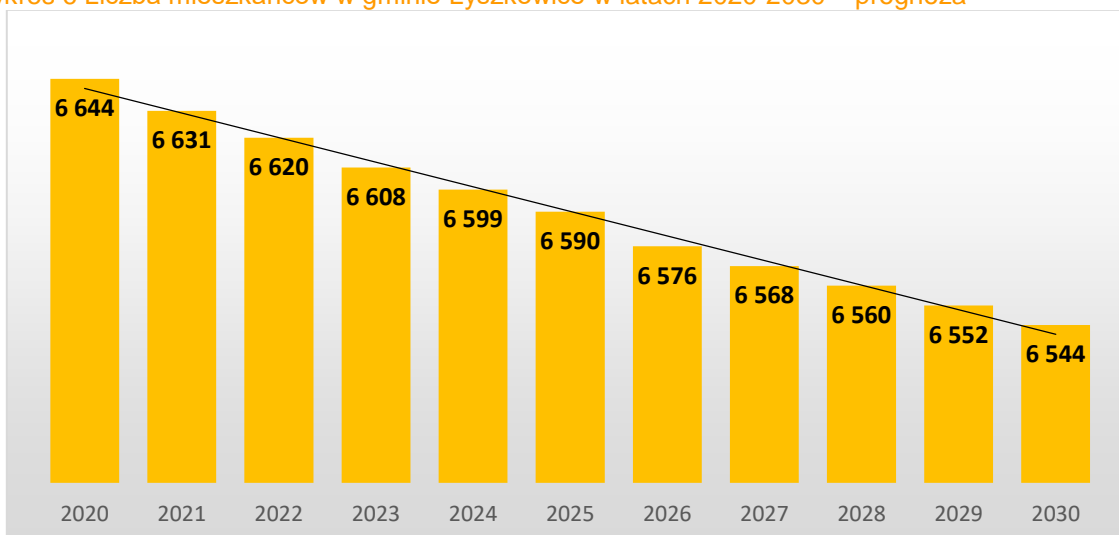
się z trafnością prognozy. Poniżej zaprezentowano prognozę na lata 2020 – 2030, czyli w czasie obejmującym ostatnie dane dostępne statystyczne oraz czas obowiązywania przedmiotowej Strategii.

Tabela 17 Prognoza liczby ludności w gminie Łyszkowice

	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
ogółem	6 644	6 631	6 620	6 608	6 599	6 590	6 576	6 568	6 560	6 552	6 544
mężczyźni	3 240	3 236	3 234	3 229	3 225	3 221	3 214	3 209	3 201	3 195	3 186
kobiety	3 404	3 395	3 386	3 379	3 374	3 369	3 362	3 359	3 359	3 357	3 358

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Łyszkowice w latach 2020-2030 – prognoza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano analizy porównawczej prognozowanej liczby mieszkańców w latach 2020 - 2030. W żadnej z gmin nie prognozuje się drastycznych zmian w liczbie mieszkańców. Jednak przedstawione prognozy nie napawają optymizmem, gdyż w aż 11 z 15 analizowanych JST, według prognoz zmaleje liczba ludności. Największy spadek spodziewany jest w gminie miejskiej Łowicz (-7,86%), następnie w gminach wiejskich: Bielawy (-6,11%), Kocierzew Południowy (-5,96%), Zduny (-4,87%), Kiernożia (-4,28%), Chaśno (-3,95%), Dmosin (-2,75%), Głowno (-2,59%), Lipce Reymontowskie (-1,86%), Łyszkowice (-1,51%) oraz Domaniewice (-0,34%). Wzrost liczby mieszkańców spodziewany jest w gminach wiejskich: Łowicz (+4,84%), Skierniewice (+3,94%), Nieborów (+0,54%) oraz Maków (+0,15%).

Tabela 18 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza

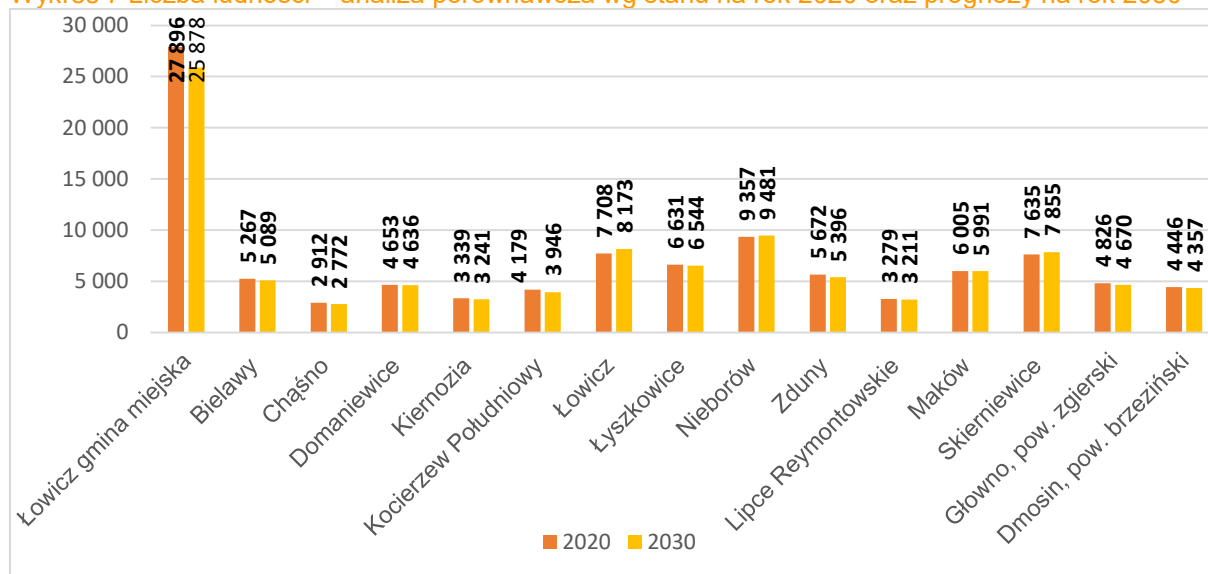
Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
powiat łowicki											
Łowicz gmina miejska	28 084	27 895	27 699	27 494	27 282	27 068	26 847	26 615	26 369	26 128	25 878
Bielawy	5 420	5 388	5 357	5 327	5 293	5 259	5 227	5 194	5 160	5 127	5 089
Chaśno	2 886	2 874	2 863	2 852	2 842	2 830	2 817	2 806	2 795	2 784	2 772
Domaniewice	4 652	4 651	4 647	4 646	4 644	4 643	4 641	4 637	4 638	4 637	4 636
Kiernożia	3 386	3 371	3 357	3 343	3 328	3 311	3 297	3 285	3 270	3 254	3 241
Kocierzew Południowy	4 196	4 164	4 135	4 105	4 081	4 056	4 033	4 010	3 988	3 965	3 946
Łowicz	7 796	7 831	7 868	7 906	7 943	7 982	8 021	8 061	8 103	8 139	8 173
Łyszkowice	6 644	6 631	6 620	6 608	6 599	6 590	6 576	6 568	6 560	6 552	6 544
Nieborów	9 430	9 438	9 449	9 458	9 467	9 472	9 481	9 485	9 486	9 484	9 481
Zduny	5 672	5 642	5 611	5 582	5 553	5 526	5 499	5 473	5 449	5 422	5 396

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
powiat skierniewicki											
Lipce Reymontowskie	3 272	3 266	3 262	3 258	3 254	3 250	3 244	3 237	3 230	3 222	3 211
Maków	5 982	5 979	5 979	5 979	5 979	5 982	5 982	5 982	5 984	5 985	5 991
Skierniewice	7 557	7 584	7 612	7 646	7 675	7 708	7 739	7 770	7 799	7 826	7 855
Główno, pow. zgierski	4 794	4 784	4 775	4 762	4 749	4 736	4 724	4 711	4 699	4 686	4 670
Dmosin, pow. brzeziński	4 480	4 471	4 462	4 451	4 437	4 425	4 410	4 397	4 382	4 369	4 357

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Dokonano analizy porównawczej dla roku 2020 oraz 2030. W żadnej z gmin nie prognozuje się drastycznych zmian w liczbie mieszkańców. Największą zmianę przewiduje się w Mieście Łowicz (-7,23%) oraz w gminie wiejskiej Łowicz (+6,03%) liczby mieszkańców z 2020 roku. Dla gminy Łyszkowice jest to spadek rządu (- 1,31%).

Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

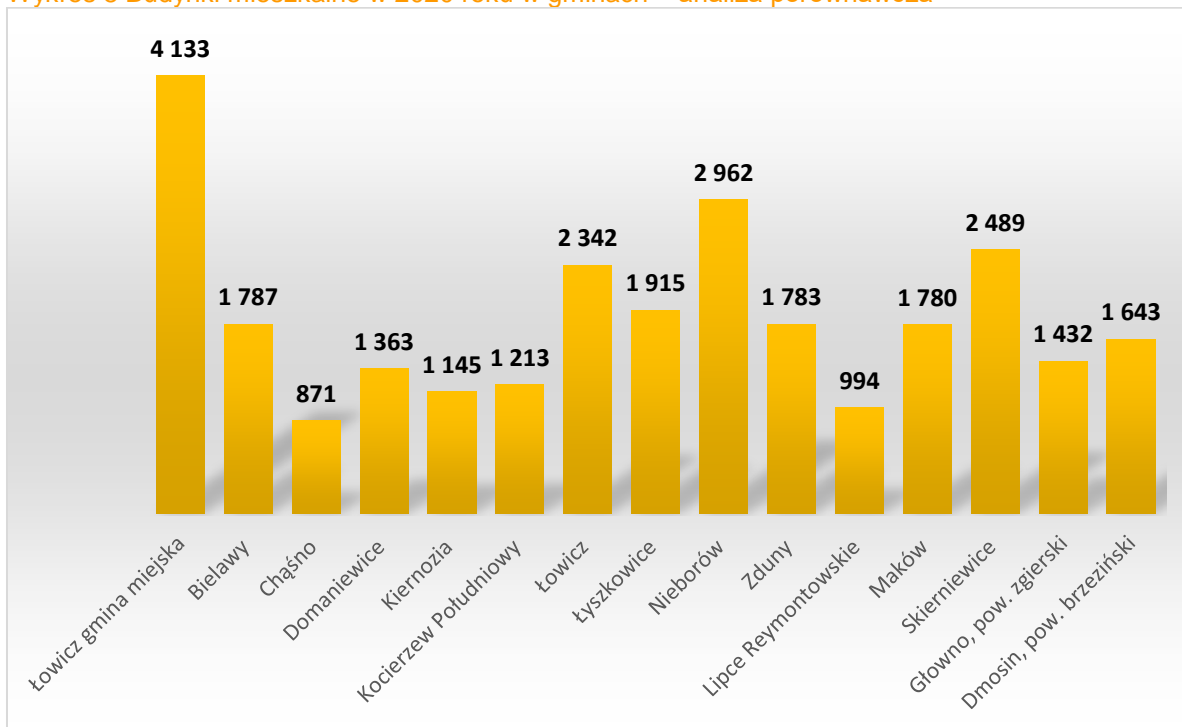
2.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

Podstawowe obiekty infrastruktury społecznej wpływające na warunki i jakość życia mieszkańców gminy Łyszkowice funkcjonują w mieście Łowiczu. Należą do nich: siedziba państwowej straży pożarnej, siedziby banków, samorządowe instytucje społeczne, obiekty oświaty szczebla ponadpodstawowego, stadion sportowy, sklepy, niepubliczne zakłady opieki zdrowotnej.

ZABUDOWA, CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW MIESZKANIOWYCH

W 2020 roku w gminie znajdowało się 1 915 budynków mieszkalnych. W gminach ościennych porównywalna ilość zabudowy mieszkaniowej zlokalizowana była w gminach: Maków (1 780), Bielawy (1 787) i Zduny (1783).

Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku w gminie Łyszkowice przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 95,0 m², natomiast na 1 osobę przypadło 30,5 m². Dla porównania – w powiecie łowickim powierzchnia użytkowa mieszkania wynosiła 86,5 m², a na 1 osobę przypadało 31,3 m², zatem wartość wskaźnika – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania jest w gminie wyższa, natomiast powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę dla gminy Łyszkowice jest niższa. Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w gminie wynosi 326,6 - jest to średnia wartości wskaźnika spośród analizowanych gmin. W powiecie łowickim wynosi 362,4 i jest o 35,8 wyższy od wskaźnika dla gminy Łyszkowice.

W powiecie łowickim w porównaniu do województwa łódzkiego odnotowano:

- większą przeciętną powierzchnią użytkową 1 mieszkania (+16,6 m²),
- większą przeciętną powierzchnią użytkową mieszkania na 1 osobę (+ 1,4 m²),
- mniej mieszkań na 1000 mieszkańców (- 65,4).

Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza

Gmina	Mieszkania	Mieszkania na 1000 mieszkańców	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna liczba osób na mieszkanie	Budynki mieszkalne
Powiat łowicki	28 131	362,4	86,5	31,0	4,21	2,76	19 514
Łowicz gmina miejska	11 708	419,7	67,6	27,9	3,80	2,38	4 133
Bielawy	2 035	386,4	86,9	33,1	4,05	2,59	1 787
Chaśno	894	307,0	112,8	34,5	4,74	3,26	871
Domaniewice	1 445	310,6	105,3	32,3	4,73	3,22	1 363
Kiernożia	1 256	376,2	89,2	33,2	4,27	2,66	1 145
Kocierzew Południowy	1 230	294,3	106,4	31,1	4,72	3,40	1 213

Gmina	Mieszkania	Mieszkania na 1000 mieszkańców	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m ²	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na osobę	Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	Przeciętna liczba osób na mieszkanie	Budynki mieszkalne
Łowicz	2 380	308,8	110,2	33,6	4,77	3,24	2 342
Łyszkowice	2 166	326,6	95,0	30,5	4,25	3,06	1 915
Nieborów	3 147	336,3	94,7	31,6	4,47	2,97	2 962
Zduny	1 870	329,7	108,7	35,5	4,76	3,03	1 783
Powiat skierniewicki	12 704	332,8	92,8	30,5	4,28	3,00	12 156
Lipce Reymontowskie	1 054	321,4	96,8	30,3	4,56	3,11	994
Maków	1 816	302,4	95,3	28,6	4,57	3,31	1 780
Skierniewice	2 602	340,8	94,3	31,5	4,33	2,93	2 489
Głowno, pow. zgierski	1 594	330,3	90,0	29,6	4,04	3,03	1 432
Dmosin, pow. brzeziński	1 786	401,7	83,9	33,3	3,90	2,49	1 643
województwo łódzkie	1 042 856	427,8	69,9	29,3	3,61	2,34	460 905

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W zasobach mieszkaniowych w gminie Łyszkowice przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w 2020 roku wynosiła 95,0 m², w porównaniu do innych JST była to średnia wartość wskaźnika, jednak wyższa od wskaźnika dla powiatu łowickiego, a także województwa łódzkiego. Wysoka przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania charakterystyczna jest dla obszarów wiejskich. Im bardziej zurbanizowany teren, tym wskaźnik ten maleje.

Mieszkaniowy zasób gminy stanowią 93 lokale mieszkalne (komunalne) znajdujące się w 8 budynkach, będących własnością gminy Łyszkowice, ogólna powierzchnia lokali wynosi 3 663,80 m² (stan na dzień 31 grudnia 2021 roku)²¹.

Gospodarowanie lokalami mieszkalnymi w gminie Łyszkowice odbywa się na podstawie Uchwały Nr XL/205/2022 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 23 lutego 2022 roku w sprawie przyjęcia *Wieloletniego programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2026*, który swym zakresem obejmuje:

- prognozę dotyczącą wielkości oraz stanu technicznego zasobu mieszkaniowego gminy Łyszkowice w poszczególnych latach;
- analizę potrzeb oraz plan remontów i modernizacji wynikających ze stanu technicznego budynków i lokali z podziałem na kolejne lata;
- planowaną sprzedaż lokali w kolejnych latach;
- zasady polityki czynszowej oraz warunki obniżania czynszu;
- sposób i zasady zarządzania lokalami i budynkami wchodzącymi w skład mieszkaniowego zasobu gminy oraz przewidywane zmiany w zakresie zarządzania mieszkaniowym zasobem gminy w kolejnych latach;
- źródła finansowania gospodarki mieszkaniowej w kolejnych latach;

²¹ *Wieloletni programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2026*

- wysokość kosztów w kolejnych latach, z podziałem na koszty bieżącej eksploatacji, koszty remontów oraz koszty modernizacji lokali i budynków wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu gminy, koszty zarządu nieruchomościami wspólnymi, których gmina jest jednym ze współwłaścicieli, a także koszty inwestycyjne;
- inne działania mające na celu poprawę wykorzystania i racjonalizację gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy.

Tabela 20 Wielkości oraz stanu technicznego budynków komunalnych gminy

Lp.	Adres	Ilość lokali	Powierzchnia użytkowa	Opis budynku
1.	Łyszkowice ul. Brzezińska 4	12	473,34 m ²	Budynek murowany z cegły, dach kryty blachą. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną.
2.	Łyszkowice ul. Brzezińska 5	9	406,18 m ²	Budynek murowany z cegły. W 2011 roku zrobione docieplenie oraz elewacja, wymieniono stolarkę okienną, dach pokryty został blachą. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną.
3.	Łyszkowice ul. Bartosza Głowackiego 16	12	458,16 m ²	Budynek murowany z cegły, dach kryty papą. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną. W 2009 roku była wykonana termomodernizacja budynku i wymiana okien.
4.	Łyszkowice ul. Bartosza Głowackiego 19	24	920,69 m ²	Budynek murowany z cegły, dach kryty papą. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną. W 2008 roku była wykonana termomodernizacja budynku i wymiana okien.
5.	Łyszkowice ul. Bartosza Głowackiego 23	24	924,39 m ²	Budynek murowany z cegły, dach kryty onduliną. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną. W 2006 roku była wykonana termomodernizacja budynku i wymiana okien.
6.	Łyszkowice ul. Gminna 2	4	155,60 m ²	Budynek murowany z cegły, dach kryty blachą. Stan techniczny dobry. W 2011 roku wykonana termomodernizacja budynku i wymiana okien. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną.
7.	Łyszkowice ul. Gminna 9	4	163,22 m ²	Budynek murowany z cegły. Wyposażony w instalację elektryczną i wodociągowo – kanalizacyjną. W 2011 roku zrobione docieplenie oraz elewacja, wymieniono stolarkę okienną, dach pokryty został blachą. Stan techniczny dobry.
8.	Łyszkowice ul. Szkolna 9	4	162,22 m ²	Budynek murowany z cegły. W 2010 roku dach pokryty został blachą. W 2011 roku wykonano termomodernizację budynku. Stan techniczny dobry. Budynek wyposażony w instalację elektryczną, wodociągowo – kanalizacyjną.

Źródło: Wieloletni programu gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2026

W gminie stopniowo przybywa mieszkań, zwiększa się przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania oraz powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę. Coraz więcej jest również mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne. Wskazują na to dane zawarte w poniższej tabeli.

Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

ZASOBY MIESZKANIOWE		lata									
		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Mieszkania	mieszk.	2070	2076	2087	2099	2106	2114	2134	2142	2154	2166
Przeciętna powierzchnia użytkowa:											
1 mieszkania	m ²	92,8	92,9	93,1	93,4	93,6	93,8	94,2	94,4	94,7	95,0
na 1 osobę	m ²	28,2	28,4	28,7	29,0	29,3	29,6	30,1	30,2	30,5	31,0
Mieszkania wyposażone w urządzenia techniczno-sanitarne:											
wodociąg	mieszk.	1822	1828	1839	1851	1858	1866	1887	1895	1907	1919
ustęp splukiwany	mieszk.	1626	1632	1643	1655	1662	1670	1691	1699	1711	1723
łazienka	mieszk.	1535	1541	1552	1564	1571	1579	1600	1608	1620	1632
centralne ogrzewanie	mieszk.	1321	1327	1338	1350	1357	1365	1386	1394	1406	1418
gaz z sieci	mieszk.	0	0	0	0	0	0	0	0	4	7
Korzystający z instalacji w % ogółu ludności w gminie											
z wodociągu		87,0	87,0	87,2	96,1	96,1	96,2	96,3	96,3	96,3	96,4
z kanalizacji		14,0	14,1	17,6	19,0	20,8	21,0	21,4	21,6	21,7	21,9
z gazu		0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Warunki życia mieszkańców w gminie są dobre, większość mieszkań jest wyposażonych we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Z roku na rok przybywa mieszkań wyposażonych w urządzenia techniczno-sanitarne, a od 2019 roku również mieszkań wyposażonych w instalacje gazowe z sieci. W 2020 roku w gminie Łyszkowice:

- 88,6% mieszkań było podłączonych do sieci wodociągowej,
- 75,3% mieszkań było wyposażonych w łazienkę,
- 65,5% mieszkań miało podłączone centralne ogrzewanie.

Tabela 22 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2020 roku – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	wodociąg	ustęp splukiwany	łazienka	centralne ogrzewanie	gaz sieciowy
Powiat łowicki	92,6	87,4	83,9	74,9	7,1
Łowicz gmina miejska	96,7	95,6	93,5	85,2	16,7
Bielawy	86,2	79,0	73,4	54,5	0,0
Chaśno	83,4	72,8	69,1	58,4	0,2
Domaniewice	91,3	83,6	79,0	67,8	0,0
Kiernoza	90,6	75,7	70,7	61,9	0,0
Kocierzew Południowy	85,9	76,5	72,1	61,3	0,0
Łowicz	91,1	84,3	79,9	73,7	0,7
Łyszkowice	88,6	79,5	75,3	65,5	0,3
Nieborów	92,1	88,6	84,2	74,8	0,0
Zduny	91,9	80,8	76,9	75,6	0,0
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	94,6	79,4	75,3	70,9	0,9
Maków	91,7	85,8	81,4	78,3	0,3
Skierniewice	87,3	82,9	78,5	75,6	3,3
Głowno, pow. zgierski	87,5	75,9	70,5	59,7	0,3
Dmosin, pow. brzeziński	85,9	75,0	69,1	64,2	0,0
województwo łódzkie	94,9	89,9	86,0	78,0	45,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według przedstawionej analizy, najwięcej mieszkań wyposażonych w gminach wiejskich w wodociąg jest w gminie Lipce Reymontowskie (94,6%), ustęp splukiwany w gminie Nieborów (88,6%), łazienkę również w gminie Nieborów (84,2%), w centralne ogrzewanie w gminie Zduny i Skierniewice (75,6%),

a gaz sieciowy w gminie wiejskiej Łowicz (0,7%). Gmina Łyszkowice pod względem mieszkań wyposażonych w każdą z wymienionych instalacji znajduje się po środku analizowanych gmin.

Warunki życia mieszkańców są dobre, w porównaniu do wymienionych gmin, mieszkania są wyposażone powyżej przeciętnej we wskazane instalacje techniczno-sanitarne. Jest to korzystna informacja, ponieważ od ww. instalacji zależy kondycja zdrowotna mieszkańców oraz stan środowiska naturalnego gminy. Pomimo wszystko gmina powinna poczynić działania zwiększające dostępność mieszkań do wymienionych instalacji technicznych, zwłaszcza kanalizacji i gazu.

Sytuacja mieszkaniowa w gminie Łyszkowice systematycznie się polepsza. Liczba mieszkań w gminie przez ostatnie 10 lat wzrosła o 96. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania również rośnie, w 2010 r. wynosiła 92,8 m², natomiast w 2020 r. – 95,0 m². Mieszkania w gminie Łyszkowice zazwyczaj mają 4 pokoje, przeciętna liczba izb w 1 mieszkaniu w 2019 r. wyniosła 4,25. W jednym mieszkaniu w 2020 r. średnio mieszkało 3,06 osób, na 1 osobę przypadało 30,5 m² powierzchni użytkowej.

Podsumowując, warunki mieszkaniowe w gminie Łyszkowice są dobre, mieszkania są powyżej średniej wyposażone w instalacje w porównaniu z pozostałymi gminami wiejskimi powiatu łowickiego. Mankamentem jest niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz niewielki dostęp do sieci gazowej, co ma znaczny wpływ na jakość życia mieszkańców, ale także na stan środowiska przyrodniczego.

Rozwój zabudowy mieszkaniowej w gminie Łyszkowice nie jest dynamiczny i kształtuje się na poziomie kilku lub kilkunastu mieszkań na rok.

SPORT I REKREACJA

Obecnie do dyspozycji mieszkańców Gmina posiada następujące obiekty infrastruktury sportowo rekreacyjnej:

- Łyszkowice - plac zabaw i fitness, boisko (boisko służy przede wszystkim zawodnikom Gminnego Ludowego Klubu Sportowego Laktoza, trenujących w klubie, ale także lokalnej społeczności; obiekt położony jest w bezpośrednim sąsiedztwie parku i placu fitness; wykorzystywany jest także do organizacji imprez gminnych, tj. Dzień Dziecka czy zawody strażackie); teren przy GOKIS - boisko wielofunkcyjne (boisko do piłki ręcznej, koszykówki i siatkówki; obok boiska znajduje się ogólnodostępna altanka wraz z wyposażeniem);
- Czatolin - plac zabaw;
- Kalenice - urządzenia fitness i plac zabaw (obok istniejącego placu fitness wykonano altanę oraz wyposażono ją w niezbędne ławki i stół; lokalizacja altany pozwoli na przyjemne spędzanie wolnego czasu na świeżym powietrzu przez mieszkańców sołectwa);
- Bobrowa - urządzenia fitness i plac zabaw; przy strefie aktywności stanęła również altanka wraz z wyposażeniem; w 2021 r. rozbudowano plac o mini boisko do gry w piłkę nożną wraz z piłkochwytyami;

- Trzcianka - plac zabaw - znajduje się na ogrodzonym terenie przy świetlicy wiejskiej - przy świetlicy znajduje się również ogólnodostępna altanka;
- Wrzeczko - plac zabaw, boisko;
- Gzinka - urządzenia fitness i plac zabaw;
- Seligów - urządzenia fitness.

BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

Na terenie Gminy Łyszkowice funkcjonuje osiem jednostek OSP. Trzy z nich są włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG). Przy pomocy jednostek OSP gminy wykonują swoje zadania własne z zakresu ochrony przeciwpożarowej. Oprócz działalności ratowniczej OSP prowadzą działalność kulturalną, oświatową i sportową.

Zarejestrowane Ochotnicze Straże Pożarne z terenu Gminy Łyszkowice:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Łyszkowicach (KSRG);
- Ochotnicza Straż Pożarna w Czatolinie (KSRG);
- Ochotnicza Straż Pożarna w Kalenicach (KSRG),
- Ochotnicza Straż Pożarna w Wrzeczku;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Gzinie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Polesiu;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Stachlewie;
- Ochotnicza Straż Pożarna w Seligowie.

2.3.3. Oświata i edukacja

W kompetencji Gminy leży prowadzenie i finansowanie przedszkoli oraz szkół podstawowych.

W gminie Łyszkowice funkcjonuje pięć placówek oświatowych:

- Szkoła Podstawowa im. Józefa Chelmońskiego w Łyszkowicach,
- Szkoła Podstawowa im. B. Drzewieckiego w Kalenicach,
- Szkoła Podstawowa im. T. Kościuszki w Stachlewie,
- Szkoła Podstawowa w Seligowie

oraz

- Przedszkole w Łyszkowicach.

Obsługą organizacyjną, administracyjną oraz finansową powyższych placówek zajmuje się Gminny Zespół Ekonomiczno-Administracyjny Szkół w Łyszkowicach.

Gmina Łyszkowice przystąpiła do realizacji zadania pod nazwą „Utworzenie gminnego żłobka w Łyszkowicach”. Powstanie on w części zaadoptowanych pomieszczeń Szkoły Podstawowej w Łyszkowicach. Będzie mogło z niego skorzystać 20 dzieci do 3 lat. Inwestycja obejmuje również budowę placu zabaw wraz z ogrodzeniem i utwardzeniem. Na realizację inwestycji pozyskano środki

z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020.

WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Wychowanie przedszkolne jest pierwszym szczeblem w systemie edukacji, gdzie w sposób świadomy i zaplanowany oddziałuje się na dziecko. Wychowanie i nauczanie na tym etapie odbywa się według przyjętego programu przewidującego dla każdej grupy wiekowej specyficzne formy i sposoby kształcenia uwzględniające doświadczenie dzieci i poziom ich ogólnego rozwoju psychicznego. Wiek przedszkolny stanowi dla dziecka czas najistotniejszych, a zarazem największych zmian w jego dotychczasowym życiu, gdyż w okresie tym możliwości rozwojowe dzieci są największe. Działania edukacyjne, stymulowanie rozwoju intelektualnego i społecznego dziecka przynoszą najlepsze rezultaty właśnie w okresie przedszkolnym. Zapewnienie dziecku w tym wieku odpowiednich warunków do rozwijania wrodzonych umiejętności twórczych i intelektualnych czy odkrywania nowych zdolności ma decydujące znaczenie dla jego przyszłości. Jest to również najlepszy okres na zapobieganie ewentualnym trudnościom w nauce – niwelowanie dysharmonii rozwojowych, wyrównywanie zaniedbań środowiskowych. Edukacja przedszkolna ma zatem istotne znaczenie we wspomaganiu rozwoju dziecka.

Tabela 23 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Placówki wychowania przedszkolnego	Lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
przedszkola bez specjalnych	124	126	125	125	119	101	93	101	98	99
oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	44	47	50	41	64	131	125	136	114	100
Ogółem	168	173	175	166	183	232	218	237	212	199

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Najwięcej dzieci uczęszczających do przedszkoli (bez specjalnych) w ciągu roku wynosi 126 osób. Ilość dzieci uczęszczających do oddziałów przedszkolnych od 2018 roku maleje. Na przestrzeni badanych lat w placówkach wychowania przedszkolnego ubyło 31 dzieci.

SZKOŁY

W gminie Łyszkowice zauważa się tendencję do wzrostu poziomu liczby dzieci w wieku szkolnym. W roku szkolnym 2017/2018 rozpoczęło się wdrażanie nowej reformy oświaty, a wraz z nią proces wygaszania gimnazjów. W związku z tym dane dotyczące liczby dzieci uczęszczających do gimnazjum dostępne są do 2018 roku.

Tabela 24 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
szkoły podstawowe ogółem bez specjalnych	367	362	352	372	416	369	437	480	490	486
gimnazja dla dzieci i młodzieży bez specjalnych	168	152	158	147	132	121	72	40	-	-

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Łyszkowice, liczba uczniów szkół podstawowych w latach 2011 - 2020 wzrosła o 119 osób. Najmniej uczniów odnotowujemy w roku 2013, tj. 352 osoby.

FINANSOWANIE ZADAŃ OŚWIATOWYCH

Samorządy terytorialne odgrywają kluczową rolę w finansowaniu zadań oświatowych. Prowadzenie szkół i placówek jest zadaniem własnym gminy, które finansowane są częścią oświatową subwencji. Wydatki na oświatę, to znacząca część budżetu i pokrywane są z subwencji oświatowej, dotacji oraz środków własnych gminy. Przepisy określające zasady finansowania oświaty stanowią, że liczba uczniów jest podstawowym elementem podziału subwencji oświatowej w budżecie państwa. Nie uwzględnia się w podziale subwencji indywidualnych uwarunkowań gmin i poszczególnych placówek oświatowych. W najbliższych latach kwota subwencji będzie malała, bądź utrzymywała się na zbliżonym poziomie, bowiem nadal spada liczba urodzeń, a co za tym idzie, maleje na terenie gminy liczba dzieci objętych obowiązkiem szkolnym i nauki. Dotychczasowe zasady zwiększania subwencji nie rekompensują wysokich kosztów wynikających z niższej średniej liczby uczniów w oddziałach. Czynniki wpływające na ten stan rzeczy są w dużej mierze niezależne od samorządu, zaliczyć do nich należy: regulacje płacowe, urlopy dla poratowania zdrowia, awans zawodowy, obowiązek udzielania pomocy materialnej uczniom, obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, koszty nauczania indywidualnego oraz innych form zajęć dodatkowych, konieczność udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, zmiany zasad odpisu i zabezpieczenia pieniędzy na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych dla nauczycieli czy też na doszkalcenie nauczycieli.

2.3.4. Opieka zdrowotna

Opiekę zdrowotną w gminie Łyszkowice zapewnia Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej BETER-MED. Przychodnia świadczy usługi medyczne w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej w zakresie ginekologii i położnictwa oraz rehabilitacji. Posiada kontrakt z NFZ na świadczenia medyczne w ramach POZ oraz ginekologii i położnictwa. W budynku siedziby mieści się też gabinet stomatologiczny „BANGINIS” s. c. Iwona Rutkowska-Plichta, Michał Plichta.

W placówce znajdują się gabinety: lekarza ogólnego, lekarza pediatry, rehabilitacyjny oraz zabiegowy. Na terenie gminy funkcjonują również apteki.

Miejszem lokalizacji specjalistycznych placówek medycznych jest Łowicz, obsługujący również mieszkańców powiatu łowickiego, w tym gminy Łyszkowice. Działalność z zakresu leczenia szpitalnego prowadzi Szpital Zespół Opieki Zdrowotnej w Łowiczu w ramach siedmiu oddziałów szpitalnych:

- chirurgicznego,
- chorób wewnętrznych z pododdziałem kardiologicznym,
- anestezjologii i intensywnej terapii,
- pediatrycznego,
- neonatologicznego,
- położniczo - ginekologicznego,
- fizjoterapii i rehabilitacji z pododdziałem dziennej rehabilitacji i w izbie przyjęć.

Zespół Opieki Zdrowotnej w Łowiczu świadczy także usługi ratownictwa i transportu medycznego w ramach zespołów wyjazdowych Działu Pomocy Doraźnej – reanimacyjnego i wypadkowych. W szpitalu funkcjonuje również nocna i świąteczna pomoc doraźna.

Jednym z najważniejszych zadań inwestycyjnych jakie postawiła sobie Gmina do realizacji w latach 2020 - 2023 jest "BUDOWA OŚRODKA ZDROWIA PRZY UL. TARGOWEJ W ŁYSZKOWICACH". Obiekt będzie dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Realizacja inwestycji spowoduje poprawę dostępności mieszkańców do świadczeń podstawowej opieki zdrowotnej oraz wpłynie na zmniejszenie dysproporcji terytorialnych w dostępie do usług zdrowotnych. Efektem realizacji inwestycji będzie wzrost konkurencyjności w obszarze usług zdrowotnych na terenie gminy. Gmina Łyszkowice uzyskała na ten cel dofinansowanie w ramach Rządowego Funduszu Polski Ład: Programu Inwestycji Strategicznych.

2.3.5. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Efektywna realizacja usług społecznych i ich sprawne funkcjonowanie wymaga dopasowania oraz dostosowania działań z wielu obszarów do rzeczywistych potrzeb mieszkańców gminy. Gmina w zakresie polityki społecznej realizuje zadania własne i zlecone ustawami lub powierzone na podstawie porozumień w dość różnorodnym zakresie. Jednostką organizacyjną gminy utworzoną w celu realizacji tych zadań jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Według Statutu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej zatwierdzonego uchwałą nr XIX/96/2016 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 27 kwietnia 2016 roku, zmienionego uchwałą nr XXXII/169/17 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 26 maja 2017 roku, zadania Ośrodka w zakresie pomocy społecznej obejmują w szczególności:

- przyznawanie i wypłacanie przewidzianych ustawą świadczeń;
- pracę socjalną mającą na celu pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi;
- prowadzenie i rozwój niezbędnej infrastruktury socjalnej;

- analizę i ocenę zjawisk rodzących zapotrzebowanie na świadczenia z pomocy społecznej;
- realizację zadań wynikających z rozeznaczonych potrzeb społecznych;
- rozwijanie nowych form pomocy społecznej i samopomocy w ramach zidentyfikowanych potrzeb;
- współpracę z innymi organizacjami i instytucjami, których statutowym celem jest pomoc rodzinie i zwalczanie patologii społecznej, w szczególności z: Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, kuratorami sądowymi, szkołami podstawowymi;
- realizację projektów i programów finansowych z różnych źródeł, w tym z funduszy zewnętrznych.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania pomocy społecznej na podstawie ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U.2021.0.2268). Poprzez bezpośrednie wsparcie finansowe, rzeczowe, usługowe pomoc społeczna umożliwia osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Pomocy udziela się osobom i rodzinom m.in. z powodu: ubóstwa, sieroctwa, bezdomności, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa.

W 2020 roku w gminie Łyszkowice 87 gospodarstw domowych korzystało ze środowiskowej pomocy społecznej. Liczba osób korzystających z tego rodzaju wsparcia wyniosła 182 osoby, stanowiących 2,7% ludności gminy ogółem.

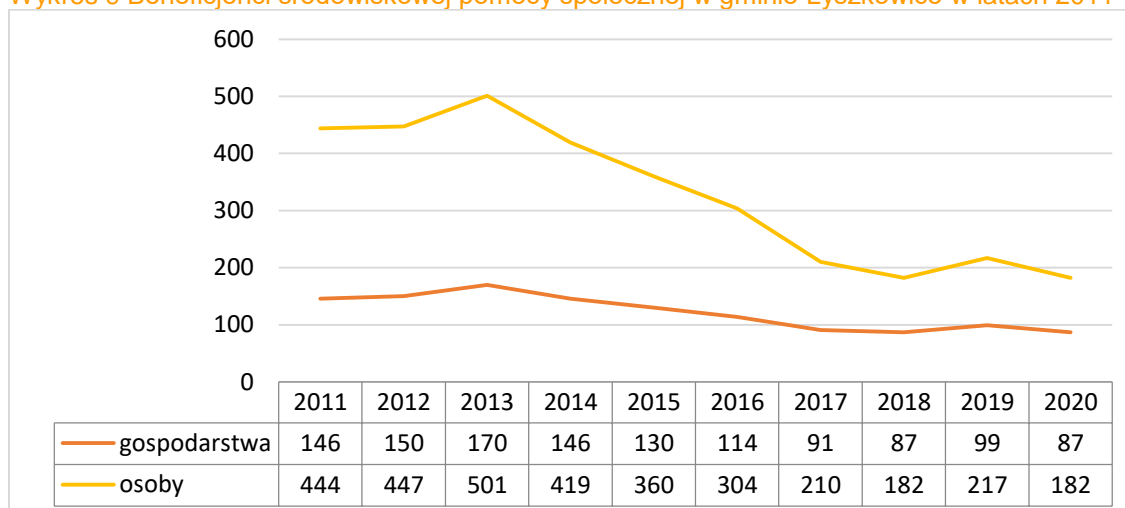
Tabela 25 Gospodarstwa domowe oraz ilość osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
gospodarstwa domowe ogółem	146	150	170	146	130	114	91	87	99	87
osoby ogółem	444	447	501	419	360	304	210	182	217	182

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Na przestrzeni badanych lat w gminie Łyszkowice zauważalna jest tendencja do spadku liczby gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej, z niewielkimi wahaniami w latach: 2012, 2013 i 2019 gdzie odnotowano nieznaczny wzrost w porównaniu do lat poprzednich. W 2020 roku wskaźnik ten kształtował się na poziomie 87 gospodarstw i był niższy w stosunku do roku 2011 o 59 gospodarstw. Nastąpił więc znaczny spadek wartości wskaźnika o 40,4%. Zmniejsza się również liczba osób korzystających ze wsparcia - w stosunku do roku 2011 wskaźnik ten zmniejszył się o 262 osoby – czyli o około 59,0%.

Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminach poddanych analizie, gminami w których wskaźnik „udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w %” był najwyższy, były gminy wiejska Dmosin (4,8%) i miejska Łowicz (4,5%). Najniższy wskaźnik odnotowano w gminie Zduny (1,3%). Wskaźnik dla gminy Łyszkowice jest niższy od wskaźnika dla powiatu skierniewickiego, a także województwa łódzkiego.

Tabela 26 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w %
Powiat łowicki	1 178	2 434	3,1
Łowicz gmina miejska	640	1 246	4,5
Bielawy	103	225	4,3
Chąsno	46	99	3,4
Domaniewice	59	133	2,9
Kiernozia	45	107	3,2
Kocierzew Południowy	29	73	1,7
Łowicz	49	132	1,7
Łyszkowice	87	182	2,7
Nieborów	74	161	1,7
Zduny	46	76	1,3
Powiat skierniewicki	-	-	-
Lipce Reymontowskie	38	75	2,3
Maków	56	100	1,7
Skierniewice	201	411	5,4
Głowno, pow. zgierski	78	165	3,4
Dmosin, pow. brzeziński	108	214	4,8
województwo łódzkie	51 552	97 437	4,0

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W ramach wydatków z budżetu gminy poniżej przedstawiono te, na które przeznaczony jest największy budżet. Dominuje tutaj oświata i wychowanie (ok. 37,55%), następnie administracja

publiczna (ok. 9,94%), kolejno gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 9,55%), transport i łączność (ok. 3,02%) oraz pomoc społeczna (ok. 2,59%).

Tabela 27 Wydatki z budżetu gminy Łyszkowice w roku 2020 (w zł)

wydatki z budżetu gminy ogółem	35 356 891,72
administracja publiczna	3 512 755,01
oświata i wychowanie	13 275 891,29
pomoc społeczna	915 095,24
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	3 378 071,09
transport i łączność	1 067 099,87

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wydatków ponoszonych na pomoc społeczną, począwszy od 2013 roku. Kwota ta generalnie ulega zmniejszeniu, poza rokiem 2016, w którym to udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem wyniósł aż 29,88%. W 2020 roku na pomoc społeczną przeznaczono 2,59% wydatków z budżetu gminy.

Tabela 28 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Łyszkowice w latach 2013 – 2020

rok	wydatki z budżetu Gminy ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
2013	17 521 540,01	2 601 346,50	14,85%
2014	16 678 404,42	2 476 630,50	14,85%
2015	18 422 453,58	2 536 704,60	13,77%
2016	22 375 076,66	6 686 724,76	29,88%
2017	28 472 159,31	802 215,17	2,82%
2018	27 116 616,10	842 216,20	3,11%
2019	34 868 407,57	867 967,55	2,49%
2020	35 356 891,72	915 095,24	2,59%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Poniżej zaprezentowano dane służące do wykonania analizy porównawczej za rok 2020. W tym celu zaprezentowano jak wyżej: wydatki ogółem, wydatki na pomoc społeczną oraz udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem [%]. Ostatni wskaźnik pokazuje zróżnicowanie w realizowanych wydatkach wśród JST. Kolorem żółtym oznaczono wartość najniższą (1,53% gmina Nieborów), zaś niebieskim najwyższą (6,90% gmina Głowno) – co oznacza, iż wydatki na opiekę społeczną są znacznym obciążeniem dla budżetu gminy, a mieszkańcy borykają się z problemami życia społecznego. Wartość wskaźnika w gminie Łyszkowice jest niższa od wskaźnika dla województwa i powiatu łowickiego. W pozostałych analizowanych jednostkach JST, oprócz gmin: miejskiej Łowicz (4,14%), Bielawy (3,17%), Kiernożia (3,10%), Skierniewice (3,79%), Dmosin (3,65%) wartości te są niższe, co oznacza iż gmina Łyszkowice powinna podjąć działania ukierunkowane na wzrost zamożności mieszkańców.

Tabela 29 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku

Jednostka terytorialna	Wydatki ogółem	wydatki na pomoc społeczną	udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem
Powiat łowicki	445 485 986,31	13 388 281,89	3,01
Łowicz gmina miejska	186 172 955,14	7 713 545,91	4,14
Bielawy	26 655 674,57	846 058,44	3,17
Chaśno	15 029 890,54	343 245,57	2,28
Domaniewice	24 601 362,22	587 614,12	2,39
Kiernoza	18 557 477,11	576 102,69	3,10
Kocierzew Południowy	21 535 963,86	481 079,95	2,23
Łowicz	45 658 528,34	611 483,45	1,34
Łyszkowice	35 356 891,72	915 095,24	2,59
Nieborów	43 814 744,03	671 590,01	1,53
Zduny	28 102 498,78	642 466,51	2,29
Powiat skierniewicki	-	-	-
Lipce Reymontowskie	21 127 415,40	503 102,30	2,38
Maków	47 738 064,37	922 474,64	1,93
Skierniewice	48 046 824,02	1 819 805,05	3,79
Głowno, pow. zgierski	24 756 421,56	1 709 058,27	6,90
Dmosin, pow. brzeziński	22 435 586,15	818 584,89	3,65
województwo łódzkie	15 240 149 674,54	784 126 393,58	5,15

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Grupami wymagającymi największego wsparcia w gminie są osoby bezrobotne i niepełnosprawne. Choć liczbą osób bezrobotnych w gminie w badanym okresie przejawia tendencję malejącą, to analizując jednak dane dla powiatu łowickiego należy wyciągnąć wnioski, iż problem ten występuje również w gminie Łyszkowice. W powiecie największy odsetek osób bezrobotnych w ogóle zarejestrowanych - według danych z 2020 roku - stanowią osoby w przedziale wiekowym: 45 lat i więcej (40,4%), a znaczącym problemem powiatu jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 42,8%. Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 2,4%. Niepokojący jest wskaźnik - bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem, który wynosi 57,2%. Należy więc zaktywizować osoby bezrobotne zwłaszcza powyżej 45 roku życia, długotrwałe bezrobotne, organizować szkolenia oraz kursy podnoszące kwalifikacje zawodowe lub przekwalifikujące. Osoby długotrwałe bezrobotne należy dodatkowo wspierać poprzez rozmowę np. z psychologiem czy doradcą zawodowym. Jest to grupa, której szczególnie trudno odnaleźć się na rynku pracy – właśnie ze względu na bardzo długą przerwę w jej wykonywaniu. Do osób długotrwałe bezrobotnych zaliczają się również te, które po prostu nie chcą pracować, przywykły do sytuacji, nie chcą zmian, nie oczekują od życia niczego więcej.

Kolejną grupą wymagającą wsparcia są osoby niepełnosprawne, którym chyba najtrudniej odnaleźć się w rzeczywistości i którym najtrudniej znaleźć pracę. Pracodawcy wolą przyjąć osobę pełnosprawną, z którą wg. nich łatwiej będzie im współpracować. Według danych GUS dla powiatu łowickiego w Powiatowym Urzędzie Pracy zarejestrowane były w 2020 roku 102 osoby

niepełnosprawne z czego 13 osób miało prawo do zasiłku. Do osób niepełnosprawnych w ciągu roku 2020 skierowanych było 13 oferty pracy.

Tempo zachodzących procesów i skutków transformacji systemowej wpływa na funkcjonowanie praktycznie wszystkich dziedzin życia, w tym grup i struktur społeczności lokalnej. Dlatego główne kierunki polityki społecznej w odniesieniu do lokalnego systemu pomocy społecznej powinny skupiać się na:

- zwiększeniu roli i efektywności niematerialnych form pomocy i wsparcia (głównie poradnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem poradnictwa rodzinnego, psychologicznego, prawnego);
- dostosowaniu struktur instytucjonalnych i organizacyjnych do standardów krajów UE i wymogów wynikających z integracji;
- zwiększeniu udziału i roli sektora niepublicznego oraz aktywności mieszkańców w realizacji zadań z zakresu sfery społecznej;
- przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu osób i grup oraz poprawie warunków funkcjonowania i jakości życia rodzin, osób starszych i niepełnosprawnych;
- budowaniu i powiększaniu kapitału społecznego na elementach: kompetencji, zaufania i partnerstwa między podmiotami publicznymi i niepublicznymi oraz zwiększeniu roli ekonomii społecznej;
- wykształceniu rozwiązań systemowych i mechanizmów zabezpieczenia potrzeb rodzin niewydolnych wychowawczo oraz doświadczających przemocy w rodzinie;
- zwiększeniu świadomości społecznej w zakresie poczucia odpowiedzialności za ochronę rodziny przed uzależnieniami od środków psychoaktywnych i uzależnieniami behawioralnymi oraz pobudzaniu aktywności mieszkańców w przeciwdziałaniu zagrożeniom spowodowanym skutkami zdrowotnymi i społecznymi uzależnień;
- systematycznym diagnozowaniu i monitorowaniu potrzeb i jakości życia społeczności lokalnej.

Usługi społeczne w gminie Łyszkowice przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia, tworzenia równych szans dla wszystkich i uczestnictwa w życiu społecznym

2.3.6. Rynek pracy

Stopa bezrobocia wg GUS na koniec miesiąca czerwca 2021 roku wyniosła:

- powiat łowicki 5,0%,
- województwo łódzkie 6,1%,
- Polska 6,0%.

Bezrobocie stanowi jeden z najtrudniejszych problemów społeczno-gospodarczych. Rozmiar bezrobocia zależy od systemu gospodarczego i aktualnie prowadzonej polityki krajowego rynku pracy.

Związane jest zwykle z poziomem nowych inwestycji i trwałym zatrudnianiem pracowników w nowopowstałych i nowoczesnych zakładach pracy sektora publicznego lub prywatnego.

Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Łyszkowice. Analizę rozpoczęto od przedstawienia danych statystycznych dotyczących liczby zarejestrowanych osób bezrobotnych.

Rok 2012 stał się rokiem przełomowym, od tego momentu liczba bezrobotnych w gminie Łyszkowice zaczęła się zmniejszać, aż do 2020 roku w którym to nastąpił wzrost w porównaniu z rokiem 2019. 2020 rok pokazuje spadek bezrobocia w gminie do 143 zarejestrowanych bezrobotnych, czyli o 143 osoby mniej niż w roku 2011. Zauważalny jest także wyższy wskaźnik bezrobocia wśród mężczyzn niż kobiet.

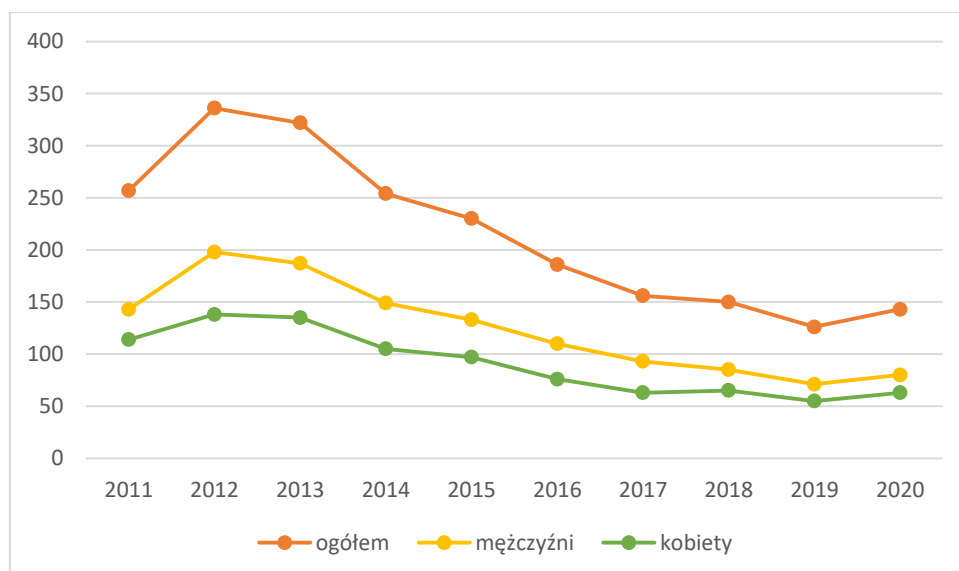
Tabela 30 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	257	336	322	254	230	186	156	150	126	143
mężczyźni	143	198	187	149	133	110	93	85	71	80
kobiety	114	138	135	105	97	76	63	65	55	63

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W gminie Łyszkowice w 2020 roku odnotowano 143 osoby bezrobotne, w tym 80 mężczyzn oraz 63 kobiety. Kobiety stanowiły 44,06 % ogółu bezrobotnych w gminie.

Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Łyszkowice z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku w większości gmin w Polsce obserwujemy wzrost poziomu bezrobocia. Pogarszająca się sytuacja na rynku pracy to prawdopodobnie efekt pandemii koronawirusa Covid-19. Pandemia znacząco zmieniła rynek pracy nie tylko pod względem liczby ofert pracy, ale także pod względem najbardziej poszukiwanych zawodów. W pierwszej kolejności firmy likwidowały plany zwiększenia zatrudnienia, a nie faktyczne zatrudnienie. W najtrudniejszym okresie pandemii próbowano

na wszystkie możliwe sposoby utrzymać zatrudnienie korzystając np. z urlopów, przerw eksploatacyjnych. Wsparcie dla firm ze strony państwa, było często uzależnione od utrzymania zatrudnienia. Szacuje się, że większe zwolnienia pracowników mogą być odłożone w czasie. Będzie to związane z terminem zobowiązań, na bazie których firmy otrzymały pomoc.

W 2012 roku odnotowano najwięcej bezrobotnych w gminie - 336 osób. Przekłada się to na poziom wskaźnika - udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym, który w tymże roku również jest najwyższy i wynosi (8,0%). W 2020 roku udział ten jest mniejszy i wynosi 3,5%. Podobnie sytuacja wyglądała w podziale na płeć.

Tabela 31 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Łyszkowice

lata	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	6,1	8,0	7,6	6,0	5,5	4,5	3,8	3,6	3,1	3,5
mężczyźni	6,3	8,7	8,2	6,6	5,9	4,9	4,2	3,8	3,2	3,7
kobiety	5,9	7,1	7,0	5,4	5,0	3,9	3,3	3,4	2,9	3,3

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione poniżej dane ukazują udział % bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w porównaniu z innymi gminami z mikrootoczenia gminy Łyszkowice.

Tabela 32 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %)									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	6,0	7,1	7,2	6,3	5,8	5,1	4,1	3,9	3,3	4,0
Łowicz gmina miejska	7,3	8,1	8,4	7,5	7,0	6,2	5,1	4,9	4,2	5,2
Bielawy	5,6	5,9	6,7	7,0	5,7	5,1	3,8	3,7	2,8	3,8
Chaśno	5,5	5,6	6,1	5,9	4,2	4,4	3,9	3,6	3,2	3,5
Domaniewice	5,2	7,3	6,4	5,4	6,0	4,1	3,0	3,1	3,1	3,1
Kiemozia	4,9	5,7	5,7	5,7	5,0	5,3	3,2	3,1	2,4	3,4
Kocierzew Południowy	3,2	4,7	4,9	3,8	2,9	3,1	2,3	2,3	1,8	1,9
Łowicz	5,1	6,5	6,5	5,2	4,9	4,6	3,5	3,3	2,9	3,5
Łyszkowice	6,1	8,0	7,6	6,0	5,5	4,5	3,8	3,6	3,1	3,5
Nieborów	5,5	7,5	7,0	5,7	5,3	5,0	3,9	3,4	3,0	3,4
Zduny	5,0	6,0	6,2	5,7	5,5	4,5	3,3	2,9	2,6	3,1
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	4,9	5,9	5,3	4,2	4,2	2,6	2,2	2,4	2,1	2,6
Maków	6,5	6,7	6,3	5,7	5,8	3,8	3,5	3,2	2,9	3,0
Skierniewice	6,9	7,4	8,3	6,1	5,4	4,8	4,3	3,7	3,7	4,1
Głowno, pow. zgierski	9,4	11,4	10,7	7,4	6,8	6,0	5,0	3,6	1,8	2,5
Dmosin, pow. brzeziński	7,3	7,8	8,1	7,0	6,7	5,9	4,6	4,4	4,3	4,9
województwo łódzkie	8,6	9,5	9,7	8,1	7,2	6,0	4,9	4,5	4,1	4,8

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

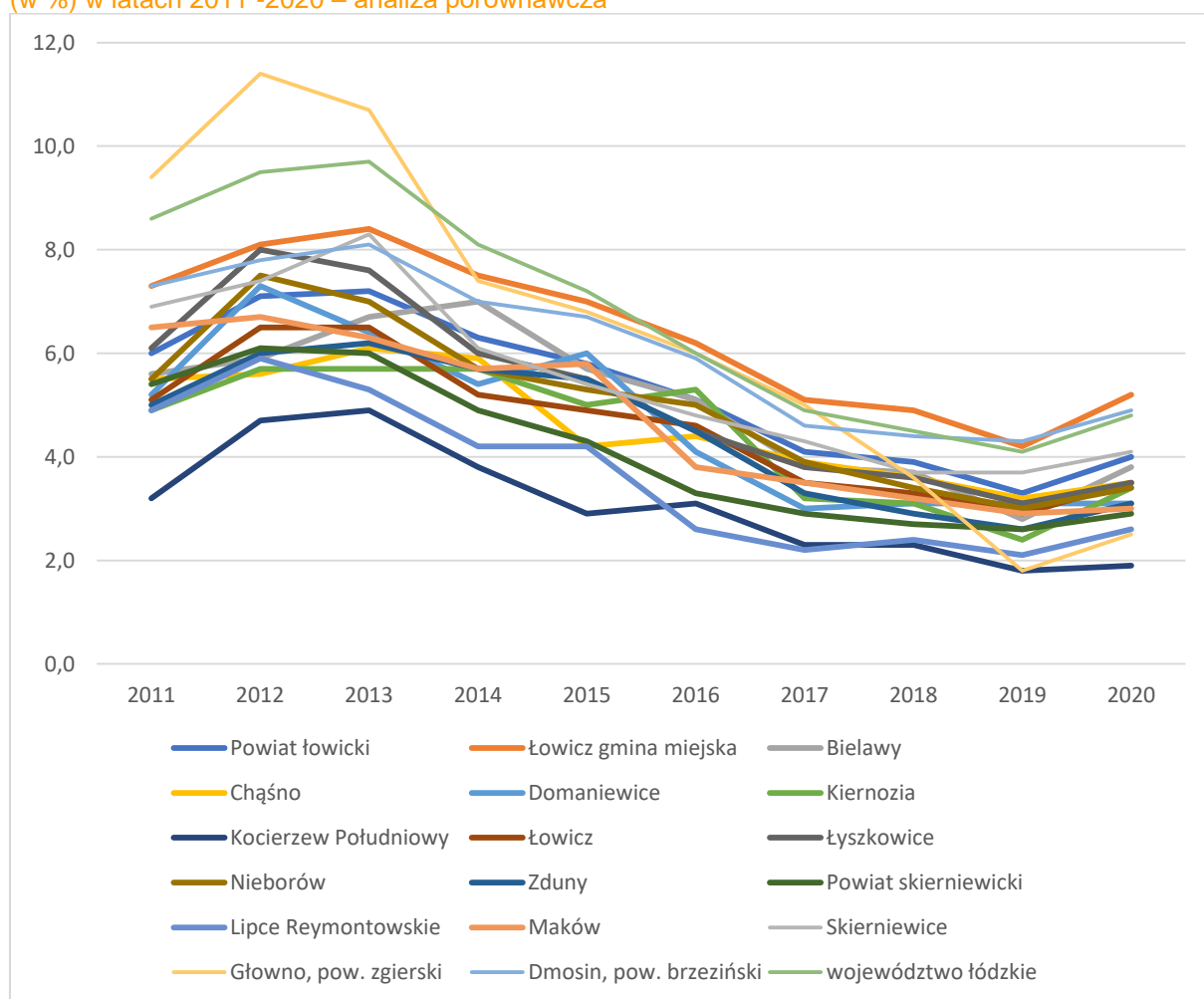
W zestawieniu gminy Łyszkowice z pobliskimi jej gminami widzimy, że wartości obrazujące udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym dla gminy są wartościami średnimi względem pozostałych JST. W tabeli powyżej kolorem niebieskim zaznaczono wartości najwyższe, a kolorem pomarańczowym wartości najniższe w poszczególnych latach. W powiecie łowickim wskaźnik ten przyjmuje najwyższe wartości w roku 2013 (7,2%).

Najwyższe wartości badanego wskaźnika na przestrzeni lat poddanych analizie, w latach 2011 – 2013 odnotowano w gminie Głowno w powiecie zgierskim. W 2014 roku najwyższą wartość zarejestrowano w gminie miejskiej Łowicz, w której to analizowany wskaźnik był najwyższy w latach 2014-2018. W latach 2019-2020 najwyższą wartość odnotowano w gminie Dmosin. Natomiast najniższe wartości analizowanego wskaźnika niezmiennie w analizowanych latach odnotowano w gminie Kocierzew Południowy, w której to wskaźnik w 2020 roku kształtował się na poziomie 1,9%.

Poziom bezrobocia w gminie wiejskiej Łyszkowice w roku 2020 jest niższy od średniej dla powiatu łowickiego i województwa łódzkiego.

Generalnie, we wszystkich gminach kształtowanie się wartości wskaźnika w latach poddanych analizie przebiegało podobnie: do 2019 roku z niewielkimi wahaniami ulegał zmniejszeniu, a w 2020 roku w prawie wszystkich gminach zauważalny jest wzrost wartości wskaźnika. Jedynie w gminie Domaniewice utrzymał się na tym samym poziomie (3,1%). Tendencja ta może się pogłębiać ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany epidemią wirusa COVID-19. Poniżej przedstawiono wykres obrazujący dynamikę zmian wskaźnika.

Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 -2020 – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wśród bezrobotnych w powiecie łowickim przeważają bezrobotni z wykształceniem zasadniczym zawodowym (27,7% - 29,6%) oraz policealnym, średnim zawodowym (23,9% - 27,1%). Najmniej bezrobotnych w powiecie odnotowuje się z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (8,5% - 10,3%) oraz wyższym (10,3% - 12,1%). Podobne tendencje obserwujemy w całym kraju.

Tabela 33 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie łowickim w latach 2011 – 2020

Poziom wykształcenia	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wyższe	11,4	10,4	10,3	11,1	12,1	11,2	11,0	10,5	11,2	11,4
policealne, średnie zawodowe	26,4	26,9	27,1	26,6	23,9	24,9	24,0	23,9	25,0	25,7
średnie ogólnokształcące	9,4	9,1	8,7	9,0	8,5	9,6	10,2	10,3	10,0	10,3
zasadnicze zawodowe/branżowe	29,6	29,1	29,3	29,0	29,5	27,7	28,5	29,5	29,1	28,7
gimnazjalne i poniżej	23,2	24,6	24,6	24,3	25,9	26,6	26,4	25,7	24,6	23,9

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Znacznym problemem powiatu łowickiego jest długotrwałe bezrobocie. Wśród ogółu zarejestrowanych bezrobotnych, osoby które pozostają bez pracy dłużej niż rok stanowią 42,8%. Odnosząc ten wskaźnik do procenta ludności aktywnej zawodowo wynosi on 2,4%. Niepokojący jest wskaźnik bezrobotni w wieku 55-64 lata pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lata ogółem, który wynosi 57,2%.

Tabela 34 Bezrobocie rejestrowane w powiecie łowickim w latach 2011 – 2020

Bezrobotni zarejestrowani pozostający bez pracy dłużej niż 1 rok	lata									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem (osoba)	997	1094	1275	1164	1196	1127	897	764	663	777
ogółem w % bezrobotnych ogółem	32,7	30,4	35,5	37,3	42,3	45,4	46,1	42,0	43,2	42,8
w % ludności aktywnej zawodowo	3,0	3,3	3,8	3,5	3,6	3,4	2,7	2,3	2,0	2,4
bezrobotni w wieku 55-64 lat pozostający bez pracy przez okres dłuższy niż 1 rok w bezrobotnych w wieku 55-64 lat ogółem (%)	48,4	47,5	47,4	47,0	56,1	61,4	58,2	57,9	61,2	57,2
Bezrobotni zarejestrowani wg płci i typu ogółem (osoba)	3048	3594	3589	3123	2827	2484	1945	1818	1534	1815

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Należy zwrócić uwagę na bezrobocie wśród kobiet, ponieważ jest to grupa bardziej podatna na bezrobocie długotrwałe. Swoją specyfikę bezrobocie kobiet zawdzięcza silnemu oddziaływaniu przesłanek natury społeczno-kulturowej, związanych z istnieniem zestawów ról społecznych tradycyjnie przypisywanych poszczególnym płciom. Wspomniane zestawy ról determinują sfery aktywności, w jakich określone osoby mogą się realizować bez narażania się na przejawy społecznej dezaprobaty. Patrząc z perspektywy historycznej możemy zauważyć, że ta tendencja w kierunku podziału pracy względem płci okazuje się niezmiernie trwała i pomimo proegalitarnych działań współczesnych społeczeństw, we wszystkich niemal wymiarach społecznej aktywności, nadal ma wpływ na dystrybucję zatrudnienia.

Pracujący

Rynek pracy tworzony jest przez następujące elementy:

- zasoby kapitału ludzkiego i jego wykorzystanie;
- podział pracowników wg pracujących, w poszczególnych sektorach gospodarki narodowej;
- wielkość i strukturę bezrobocia.

Rynek pracy pełni dwie zasadnicze funkcje w gospodarce. Dla ludzi występujących z podażą pracy stwarza on możliwość otrzymania dochodów, a dla firm zgłaszających popyt na pracę jest on źródłem tego podstawowego czynnika wytwórczego. Płace otrzymywane ze sprzedaży pracy stanowią źródło utrzymania dla ogromnej większości ludzi.

Jednym z ważnych czynników wpływających na rynek pracy jest poziom zatrudnienia. Poniżej przedstawiono dane obrazujące sytuację na rynku pracy w gminie Łyszkowice.

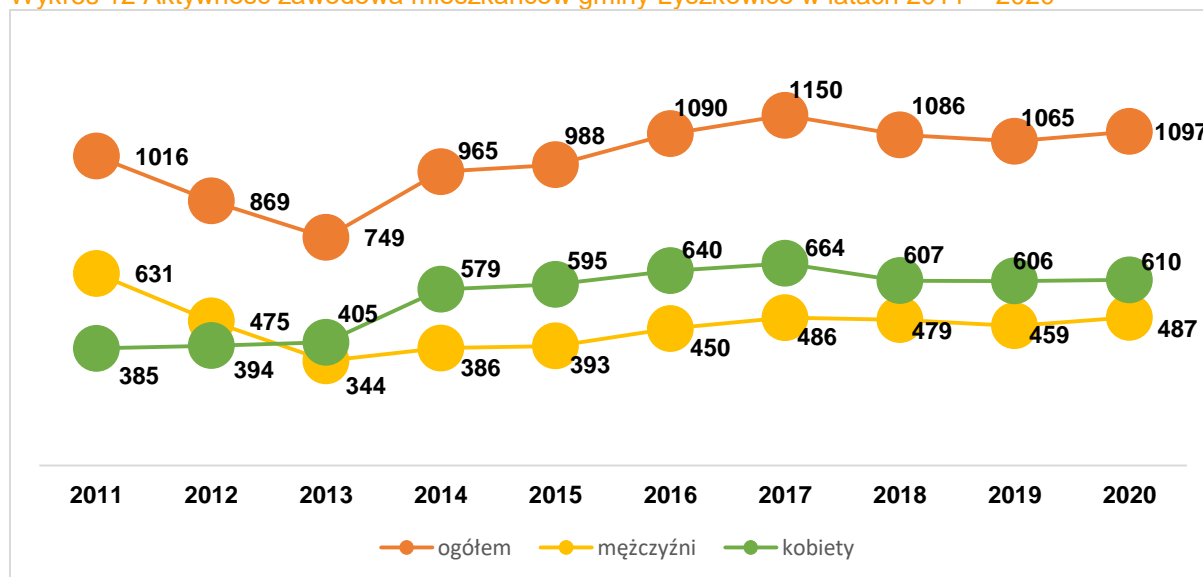
Tabela 35 Pracujący z terenu gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	1016	869	749	965	988	1090	1150	1086	1065	1097
mężczyźni	631	475	344	386	393	450	486	479	459	487
kobiety	385	394	405	579	595	640	664	607	606	610

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W 2020 roku liczba osób pracujących z obszaru gminy Łyszkowice wyniosła 1 097 osób, w tym 487 mężczyzn i 610 kobiet. Na przestrzeni badanych lat liczba pracujących zwiększyła się o 81 osób. Wśród osób aktywnych zawodowo dominują kobiety. Kobiety w 2020 roku stanowiły 55,60% ogółu zatrudnionych osób. Aktywność zawodowa mężczyzn w gminie Łyszkowice jest niższa niż kobiet i jest to tendencja niezmienna od 2013 roku, co przedstawia poniższy wykres.

Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020

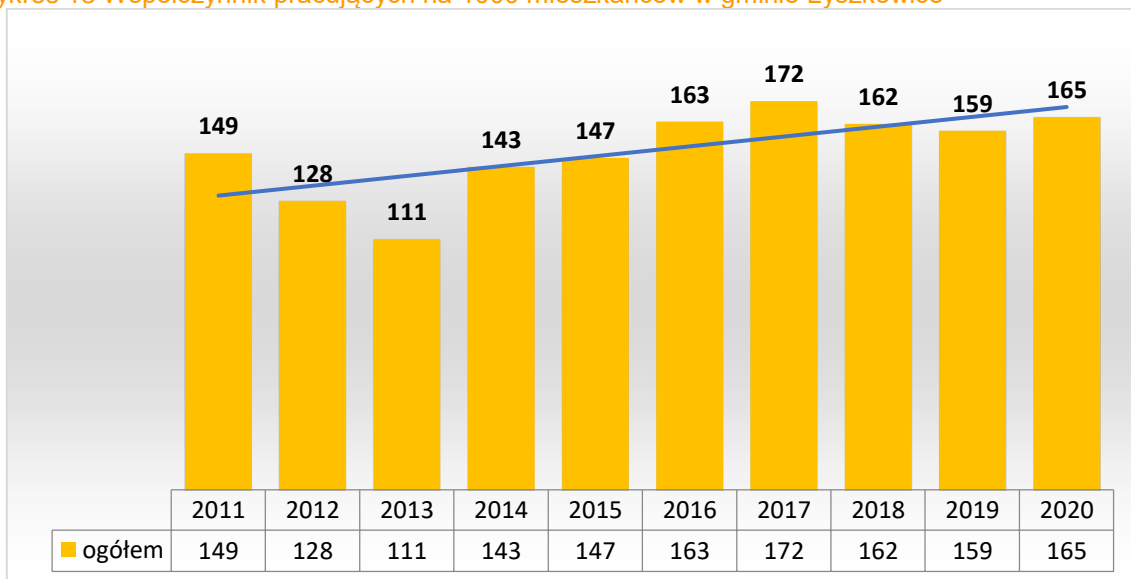

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny, wskaźnik „współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców” opracowywany jest bez uwzględniania osób pracujących w jednostkach budżetowych

działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności. Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w badanych okresach kształtował się na poziomie od 111 osób w roku 2013 do 172 osób w roku 2017, w którym to był najwyższy. W porównaniu z wartością najwyższą w 2020 roku wartość wskaźnika spadła o 7 punktów.

Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Łyszkowice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Przedstawione dane dla gminy i jej mieszkańców świadczą o nie nienajgorszym wykorzystaniu zasobów pracy w gminie. Fakt, iż od roku 2018 do 2019 wskaźnik: liczba osób pracujących oraz współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Łyszkowice zaczyna ponownie spadać może świadczyć o pogarszającej się sytuacji na rynku pracy. Gmina powinna poczynić starania zmieniające ten trend. Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Łyszkowice w roku 2020 osiągnął poziom 165, w tym samym okresie dla powiatu łowickiego kształtował się na poziomie 164. W tabeli poniżej oznaczono kolorem niebieskim wartości najniższe wśród analizowanych gmin wiejskich, a kolorem pomarańczowym wartości najwyższe.

Tabela 36 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności ogółem									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat łowicki	152	153	152	160	161	165	165	169	168	164
Łowicz gmina miejska	279	284	287	292	292	294	291	296	298	291
Bielawy	124	136	122	122	113	122	123	126	135	123
Chąśno	74	76	77	89	93	107	101	93	94	79
Domaniewice	65	69	72	65	78	78	69	72	72	62
Kierzozia	53	41	40	39	46	47	51	53	59	59

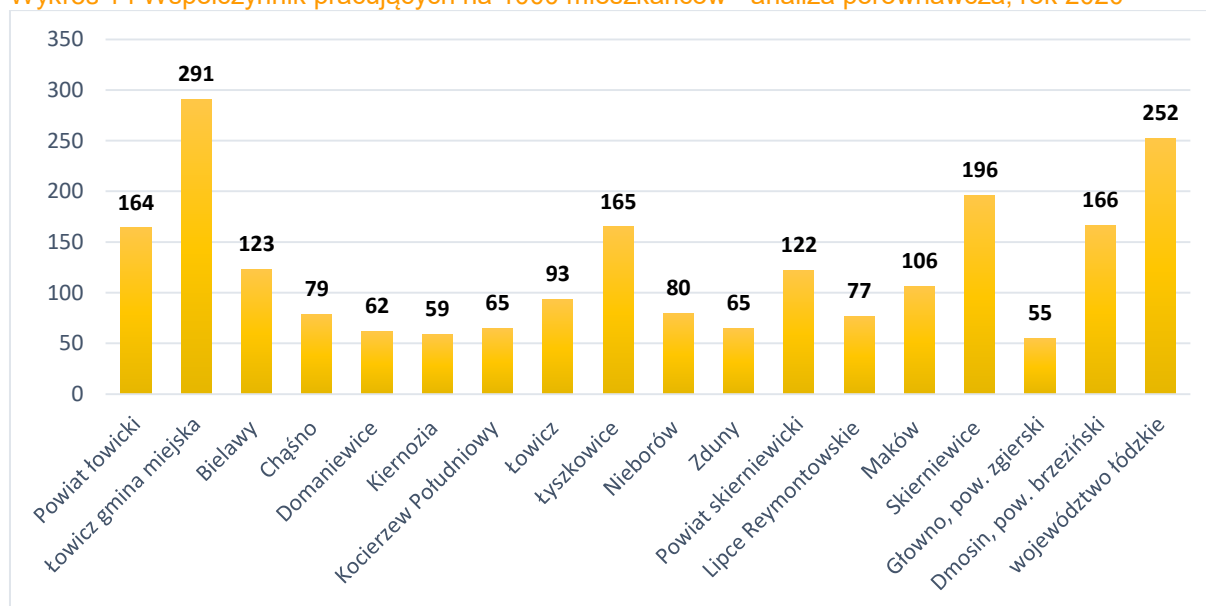
Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności ogółem									
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Kocierzew Południowy	44	43	42	47	49	55	57	59	65	65
Łowicz	47	50	64	69	75	77	79	88	85	93
Łyszkowice	149	128	111	143	147	163	172	162	159	165
Nieborów	68	66	63	81	78	81	87	96	88	80
Zduny	64	68	64	68	65	72	64	80	61	65
Powiat skierniewicki	103	102	101	101	103	107	121	129	123	122
Lipce Reymontowskie	79	88	93	100	98	123	129	124	83	77
Maków	76	75	78	81	78	84	92	118	102	106
Skierniewice	197	191	153	135	136	149	175	174	192	196
Głowno, pow. zgierski	36	40	45	38	47	43	63	55	56	55
Dmosin, pow. brzeziński	102	101	112	121	130	130	148	149	154	166
województwo łódzkie	222	220	223	228	230	237	244	250	253	252

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne),

Z dostępnych danych wynika, iż najwięcej osób pracujących przypada na rok 2011 – jest to 197 osób pracujących na 1000 ludności w gminie Skierniewice. Gmina Łyszkowice pod względem analizowanego wskaźnika wyróżnia się na tle badanych jednostek, osiągając najwyższe wartości w latach 2014-2016.

Najniższy wskaźnik wśród badanych JST przypada na rok 2011 w gminie Głowno - 36 pracujących na 1000 mieszkańców. W powiecie łowickim najmniej zatrudnionych na 1000 osób występuje w roku 2011 i 2013 – 152 pracujących.

Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Z dostępnych danych dla pozostałych JST wynika, że wartości obrazujące współczynnik pracujących na 1000 ludności są zróżnicowane i kształtują się od 55 w gminie Głowno do 291 w gminie miejskiej Łowicz. Gmina Łyszkowice z poziomem wskaźnika 165 klasyfikuje się na jednym z wyższych miejsc spośród analizowanych JST.

WNIOSKI Z ANALIZY SPOŁECZNEJ

Gmina Łyszkowice to gmina wiejska, o charakterze rolniczo-przemysłowym. Przeprowadzone analizy wykazały, że w gminie są dobre warunki do zamieszkania. Warunki mieszkaniowe systematycznie się poprawiają, średnia wielkość mieszkania w 2020 roku wyniosła 95,0 m², a średnia powierzchnia przypadająca na 1 osobę to prawie 30,5 m². Na przestrzeni ostatnich 10 lat poprawił się dostęp do infrastruktury technicznej, prawie 96,4% mieszkańców posiada dostęp do sieci wodociągowej, a do sieci kanalizacyjnej 21,9%. W gminie Łyszkowice społeczeństwo się starzeje. Gmina charakteryzuje się stosunkowo niskim bezrobociem rejestrowym, wynoszącym w 2020 roku 4,9%, stopa bezrobocia w powiecie łowickim wynosi 5,0%, w województwie łódzkim 6,2%, w Polsce również 6,2%. Należy zauważyć, że na terenie gminy występuje bezrobocie tzw. „ukryte”, związane z niezarejestrowaniem części bezrobotnych mieszkających na wsiach jako bezrobotnych.

Gmina 29 grudnia 2021 roku uchwaliła numer XXXVIII/197/2021 Rady Gminy Łyszkowice, przyjęła „Program wspierania rodziny w Gminie Łyszkowice na lata 2022 – 2024”. Podstawowym założeniem programu jest utworzenie spójnego systemu wsparcia rodzin i dzieci przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych mających na celu przywrócenie im zdolności do wypełniania tych ról, poprzez pracę z rodziną oraz zapewnienie pomocy w opiece i wychowaniu dzieci.

2.4. Sfera gospodarcza

2.4.1. Gospodarka

OTOCZENIE

Gmina Łyszkowice położona jest w południowej części powiatu łowickiego, przy węźle komunikacyjnym autostrady A2. Gmina składająca się z 21 sołectw ma charakter rolniczo-przemysłowy z liczbą gospodarstw ok. 1655, o średniej powierzchni ok. 5,5 ha. Tylko nieliczne gospodarstwa zajmują areał powyżej 30 ha, w których prowadzona jest produkcja zbożowa i roślinna na większą skalę.

W ostatnich latach można zaobserwować w gminie dynamiczny rozwój. Przejawia się on poprzez wzrost podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie gminy. Główne obszary działalności tych podmiotów to branże: budowlana, spożywcza oraz usługowa. Na terenie gminy znajduje się duży zakład przemysłu farmaceutycznego Orifarm, a także coraz lepiej prosperujące Gospodarstwo Rybackie Łyszkowice - jedno z najstarszych polskich gospodarstw karpionych - niektóre stawy istnieją już od XIV w. Na terenie gminy znajdują się tereny łowieckie szczególnie

atrakcyjne dla myśliwych polujących na kaczki i bażanty. Istnieją również stawy wędkarskie, gdzie łowić można nawet 20-kilogramowe karpie i szczupaki²².

Zlokalizowanie węzła „ Łowicz” w obrębie Gminy na autostradzie A2 to niewątpliwie czynnik wpływający na poprawę dostępności komunikacyjnej Gminy. Większa dostępność komunikacyjna wpływa na zainteresowanie tym obszarem potencjalnych inwestorów, na lokowanie zakładów produkcyjnych, magazynów i składów. Obecnie funkcjonuje w miejscowości Czatolin „A&Z Transport-Logistyka Sp. z o. o” - budynek magazynowy z częścią socjalną. W miejscowości Czatolin powstanie także Centrum logistyczne Hillwood Łowicz Południe. Inwestycja oferować będzie ponad 100 000 mkw. powierzchni magazynowej.

Fotografia 8 Budowa magazynów w Gminie Łyszkowice

Źródło: Fotografia własna

Miejscowość Łyszkowice jest najważniejszym w gminie centrum handlu i usług. Mieszkańcy okolicznych miejscowości mogą tu skorzystać z wielu punktów handlowych. Znajdują się tu rodzinne, małe punkty handlowe, ale również międzynarodowe sieci. W ostatnich latach powstały także małe punkty gastronomiczne. Co ciekawe, korzystają z nich nie tylko mieszkańcy gminy, ale również przyjezdni. Miejscowość Łyszkowice stała się ważnym punktem na mapie regionu. Krzyżują się tu drogi lokalne z regionalnymi i międzynarodowymi. Dlatego też jest to miejsce gdzie następuje szybki rozwój handlu, usług.

Atrakcyjność inwestycyjną gminy Łyszkowice podnosi jej lokalizacja w pobliżu głównych tras komunikacyjnych w postaci węzła autostrady A2, a także drogi wojewódzkiej nr 704. Ponadto, gmina leży w niedalekiej odległości od dużych centrów aglomeracji miejskich jakimi są Łódź oraz Warszawa.

²² <https://lyszkowice.pl/o-gminie>

Miasta te stanowią zarówno potencjalne (duże) rynki zbytu dla produkcji rolnej jak i ośrodki kulturalne oraz edukacyjne. Ważną inicjatywą, w której gmina Łyszkowice bierze udział i która pozytywnie powinna wpłynąć na jej atrakcyjność jest uczestnictwo w Lokalnej Grupie Działania „Gniazdo” – będącej stowarzyszeniem 9 gmin, której głównym celem jest chęć rozwoju terenów wiejskich i aktywizacja ludności wiejskiej.

PODMIOTY GOSPODARCZE

W badanym okresie ostatniej dekady liczba podmiotów gospodarczych zwiększyła się o 100. W 2020 roku zarejestrowano w gminie 424 podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon. Stanowiły one 6,64% ogółu podmiotów w powiecie łowickim (6 380).

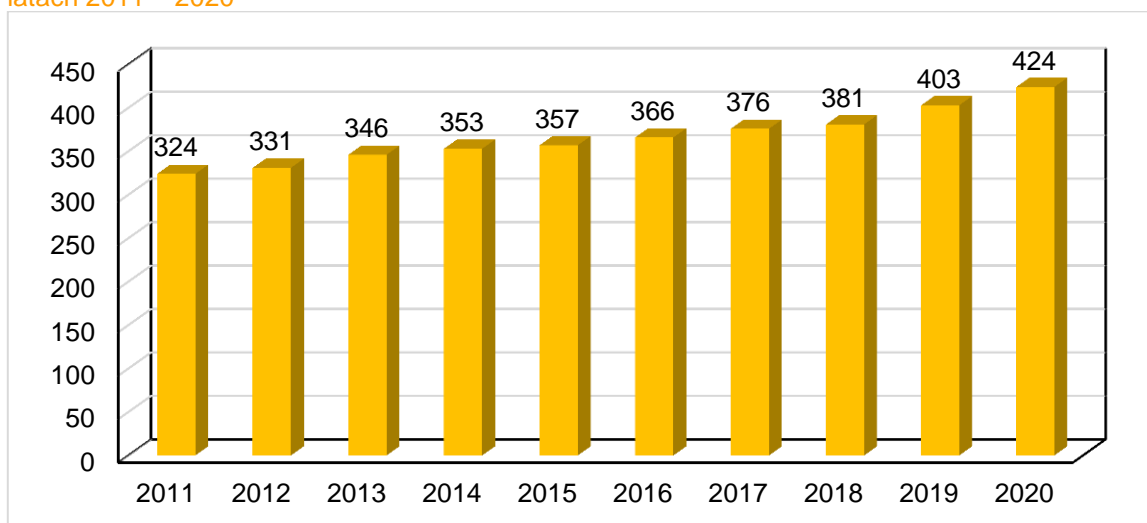
Tabela 37. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020 (stan w dniu 31 XII)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	324	331	346	353	357	366	376	381	403	424
sektor publiczny	13	13	13	13	13	13	11	11	11	11
sektor prywatny	311	318	333	340	344	353	365	370	392	413

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Badany okres to czas, w którym wartość zmiennej ulegała systematycznemu powolnemu zwiększeniu osiągając w 2020 roku najwyższy poziom – 424 podmioty.

Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W latach 2014 – 2020 zmiany w liczbie podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON wg Sekcji PKD 2007 w poszczególnych sekcjach kształtowały się łagodnie, nie odnotowano spektakularnych wzrostów oraz spadków, za wyjątkiem branży budowlanej (wzrost o 38,39% liczby podmiotów w relacji 2014 rok do roku 2020) oraz pozostałej działalności usługowej (wzrost o 41,38%), przetwórstwo przemysłowe (wzrost o 38,39%). Największy spadek odnotowano w Sekcji A: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo; (spadek o 15,79% liczby podmiotów w relacji 2014 rok do roku 2020).

Zwiększenie się liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni 7 analizowanych lat odnotowały sekcje: C, F, H, I, J, K, L, M, N, R, S i T. W tym największy wzrost:

- sekcja F- Budownictwo: + 43 podmioty (38,39%);
- sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby: + 12 podmiotów (41,38%)
- sekcja C – Przetwórstwo przemysłowe: + 5 podmiotów (38,39%);
- sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa: + 3 podmioty (15,00%).

Natomiast spadek zaobserwowano w sekcjach: A, G, w tym największy spadek przez 7 lat zanotowała:

- sekcja A: Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo: ubyły 3 podmioty (15,79%);
- sekcja G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle: ubyło 6 podmiotów (5,88%).

Tabela 38 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Łyszkowice wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)

Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII)		Wartości w latach						
		2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1.	Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	22	23	22	22	20	18	19
2.	Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	1	0	0	0
3.	Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	31	34	36	37	37	37	36
4.	Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	0	0	0	0	0	0	0
5.	Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	1	1	1	1	1
6.	Sekcja F - Budownictwo	69	69	82	85	91	100	112
7.	Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	108	109	105	101	98	99	102
8.	Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	17	16	20	19	20	20	20
9.	Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	16	17	16	18	16	17	19
10.	Sekcja J - Informacja i komunikacja	4	5	5	6	7	8	7
11.	Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	10	10	8	7	7	10	11
12.	Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4	4	4	5	6	6	6
13.	Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	8	9	7	10	12	14	17
14.	Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	6	4	4	8	8	10	9
15.	Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	11	11	11	11	11	11	11
16.	Sekcja P - Edukacja	14	12	11	10	8	8	8
17.	Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	9	9	10	9	9	10
18.	Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	6	4	4	5	6	6	7
19.	Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby	17	19	20	20	24	29	29
Ogółem		353	357	366	376	381	403	424

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

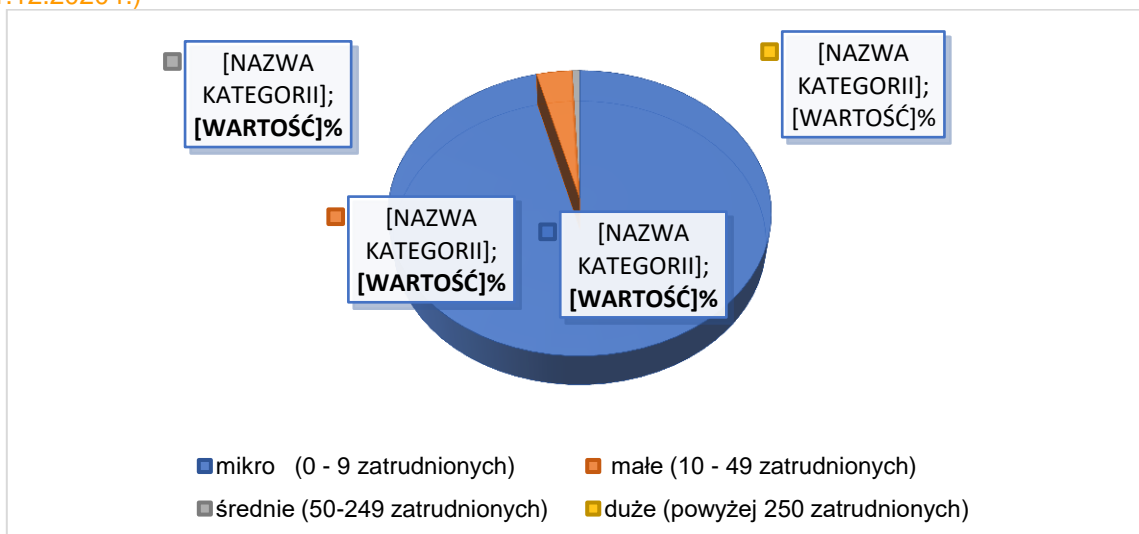
Najliczniejszy udział w całkowitym zestawieniu podmiotów gospodarczych mają podmioty zaklasyfikowane do Sekcji:

- F: Budownictwo: 112 podmiotów (26,42% ogółu),
- G: Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych: 102 podmioty (24,06% ogółu),
- C: Przetwórstwo przemysłowe: 36 podmiotów (8,49% ogółu),
- S i T: Pozostała działalność usługowa oraz gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników: 29 podmiotów (6,84% ogółu).
- H: Transport i gospodarka magazynowa: 20 podmiotów (4,72% ogółu),

Gospodarka gminna opiera się głównie na działalności budowlanej, handlu, usługach. W następnej kolejności funkcjonuje przetwórstwo przemysłowe, działalność profesjonalna oraz transport i gospodarka magazynowa. Liczba podmiotów prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi stanowi (4,48%) - 19 podmiotów, co jest dosyć wysokim wskaźnikiem. Gmina zapewnia mieszkańcom podstawowe usługi społeczne i finansowe – na terenie gminy funkcjonują placówki opieki zdrowotnej i pomocy społecznej, oświaty i edukacji, kultury, komunikacji.

Według klasy wielkości dominują mikroprzedsiębiorstwa, niewielki jest w tym udział małych firm. W gminie funkcjonują 3 średnie przedsiębiorstwa, brak dużych przedsiębiorstw.

Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Spośród wszystkich podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie gminy, najwięcej podmiotów zatrudniało od 1 do 9 osób. Na koniec 2020 roku było 407 takich jednostek. Drugą pod względem liczebności grupę stanowiły podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób. Na koniec 2020 roku było 14 takich podmiotów.

Tak jak w całym kraju, w strukturze podmiotów dominuje sektor prywatny - w 2020 roku odnotowano 413 prywatnych podmiotów gospodarczych, w tym 367 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Na terenie gminy działają głównie podmioty nie generujące dużej ilości miejsc pracy, lecz przeważnie oparte na samozatrudnieniu. W dominującej części zasięg oddziaływania prowadzonej działalności gospodarczej jest niewielki, realizowany przez małe podmioty, zarówno pod względem kapitału, jak i zatrudnienia. Udział sektora prywatnego wynosi 97,41%. Sektor publiczny reprezentowany jest zaś przez Urząd Gminy Łyszkowice, placówki oświatowe oraz instytucje kultury.

Tabela 39 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Łyszkowice w latach 2014-2020 wg rejestru REGON

Podmioty wg sektorów własnościowych	Wartości w latach						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1. podmioty gospodarki narodowej ogółem	353	357	366	376	381	403	424
2. sektor publiczny - ogółem	13	13	13	11	11	11	11
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	10	10	10	8	8	8	8
3. sektor prywatny - ogółem	340	344	353	365	370	392	413
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	299	304	311	323	328	346	367
sektor prywatny - spółki handlowe	6	7	9	9	9	11	11
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	2	2	2	2	0	0	0
sektor prywatny - spółdzielnie	0	0	0	0	1	1	1
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	11	11	11	12	12	12	12

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Gmina Łyszkowice w analizie porównawczej z innymi JST

W tabeli zaprezentowano liczbę podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON. W badanym przedziale czasowym odnotowujemy wzrost ilości podmiotów gospodarczych we wszystkich JST. Największy przyrost wystąpił w gminach wiejskich: Skierniewice (189 podmiotów), Łowicz (165), Nieborów (139), Maków (127), Łyszkowice (100), Bielawy (89), Kocierzew Południowy (77), Dmosin (74), Domaniewice (54), Głowno (52), Zduny (38), Chąšno (26), Kiernożia (23) oraz Miasto Łowicz (16). W większości przypadków obszary zaliczane do gmin miejskich i miejsko – wiejskich charakteryzują się wyższym poziomem przedsiębiorczości, korzystniejszym otoczeniem biznesowym, zatem liczba podmiotów gospodarczych jest wyższa od liczby podmiotów z terenów typowo wiejskich, w przypadku Miasta Łowicz ta zasada jednak się nie potwierdza.

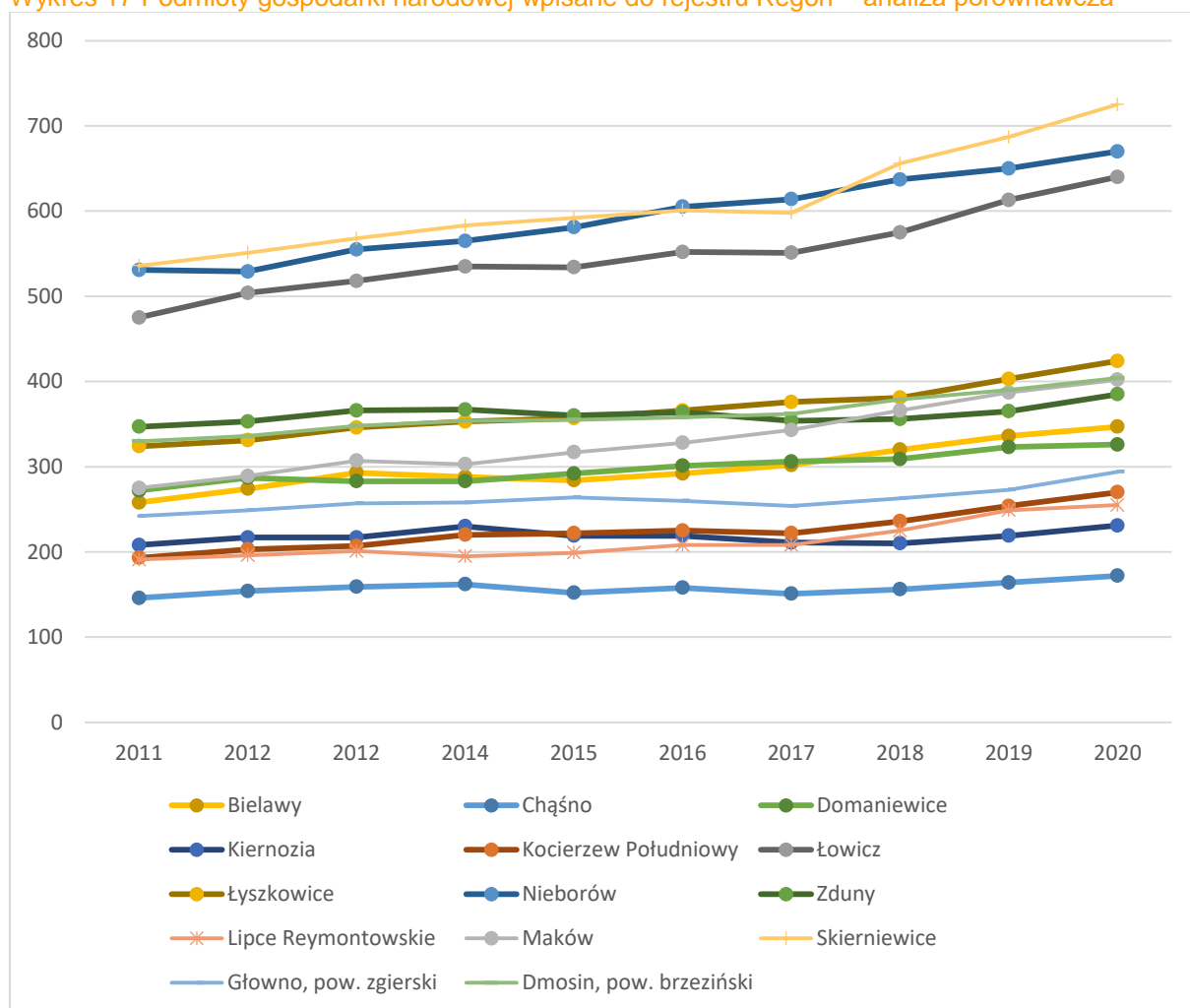
Tabela 40 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Powiat łowicki	5 653	5 778	5 904	5 953	5 905	5 968	5 956	6 022	6 188	6 380	727
Łowicz gmina miejska	2 899	2 926	2 960	2 950	2 904	2 886	2 869	2 842	2 861	2 915	16
Bielawy	258	274	293	288	284	292	302	320	336	347	89
Chąšno	146	154	159	162	152	158	151	156	164	172	26
Domaniewice	272	287	283	283	292	301	306	309	323	326	54
Kiernożia	208	217	217	230	219	219	211	210	219	231	23

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
Kocierzew Południowy	193	203	207	220	222	225	222	236	254	270	77
Łowicz	475	504	518	535	534	552	551	575	613	640	165
Łyszkowice	324	331	346	353	357	366	376	381	403	424	100
Nieborów	531	529	555	565	581	605	614	637	650	670	139
Zduny	347	353	366	367	360	364	354	356	365	385	38
Powiat skierniewicki	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lipce Reymontowskie	191	196	201	195	199	208	208	225	249	255	64
Maków	275	289	307	303	317	328	343	366	387	402	127
Skierniewice	536	551	568	583	592	601	598	656	687	725	189
Główno, pow. zgierski	242	249	257	258	264	260	254	263	273	294	52
Dmosin, pow. brzeziński	330	336	348	354	355	358	362	379	390	404	74
województwo łódzkie	228	234	237	239	241	243	245	247	254	261	32 961
	537	079	915	578	462	280	855	502	322	498	

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednym z podstawowych wskaźników najlepiej ilustrujących stan lokalnej gospodarki jest **poziom aktywizacji gospodarczej** liczony jako ilość zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 10 tys. mieszkańców. Wyraża on skłonność danej populacji do podejmowania działalności gospodarczej, jak również zaufanie do sytuacji na rynku.

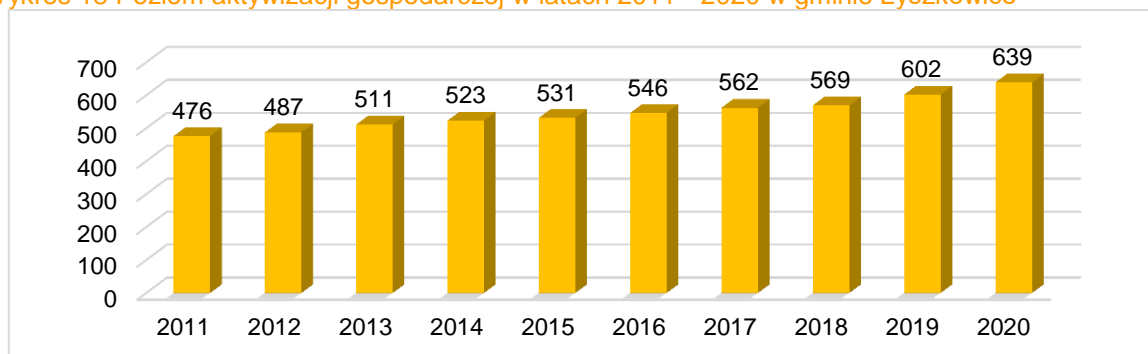
Tabela 41 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach wiejskich w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Różnica
powiat łowicki											
Łowicz gmina miejska	974	987	1 006	1 011	1 004	1 002	1 000	997	1 014	1 045	71
Bielawy	448	480	519	513	507	527	554	594	631	659	211
Chąšno	477	510	531	544	514	536	516	534	564	591	114
Domaniewice	584	618	609	608	626	646	657	663	695	701	117
Kiernožia	579	608	616	660	632	633	617	616	651	692	113
Kocierzew Południowy	435	461	471	504	512	521	518	555	604	646	211
Łowicz	629	669	684	701	698	718	715	746	795	830	201
Łyszkowice	476	487	511	523	531	546	562	569	602	639	163
Nieborów	567	563	591	600	615	644	654	678	697	716	149
Zduny	577	590	615	623	616	627	614	625	640	679	102
powiat skierniewicki											
Lipce Reymontowskie	574	593	611	594	604	631	631	683	754	778	204
Maków	460	481	507	504	529	548	573	615	647	669	209
Skierniewice	738	756	778	796	801	803	797	866	903	950	212
Głowno, pow. zgierski	499	513	525	531	544	537	524	547	568	609	110
Dmosin, pow. brzeziński	718	733	764	782	782	793	809	846	874	909	191

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Od 2011 roku poziom aktywizacji gospodarczej w gminie Łyszkowice wzrósł o 163 punkty. Wskaźnik aktywizacji gospodarczej wzrastał regularnie w badanych latach. Na przestrzeni badanych lat we wszystkich analizowanych gminach obserwowany jest wzrost wartości wskaźnika. Wśród wskazanych jednostek, najwyższą wartość wskaźnika w roku 2020 odnotowano w Mieście Łowiczu (1045), a następnie w gminach wiejskich Skierniewice (950) i Łowicz (830). Gminy miejskie i wiejskie przylegające do miast mają w większości przypadków wyższe wskaźniki aktywizacji gospodarczej, jest to związane z lepszym otoczeniem biznesowym, większymi możliwościami jakie daje bliskość miasta. Wśród analizowanych gmin największą dynamiką wzrostu charakteryzuje się gmina Bielawy oraz Kocierzew Południowy (211). Poniżej przedstawiono wykres z przebiegiem poziomu aktywizacji gospodarczej gminy Łyszkowice na przestrzeni 10 badanych lat.

Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Łyszkowice

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Jednak poziom aktywizacji gospodarczej jest tylko jednym ze wskaźników obrazujących aktywność biznesową populacji. Ważnym wskaźnikiem dodatkowym jest tzw. indeks **PEAI** (Present Economic Activity Index – wskaźnik aktualnej aktywności gospodarczej), obliczany jako procentowa zmiana ilości firm na 10 tys. mieszkańców w ostatnich trzech latach. PEAi powyżej 9% oznacza pomyślną koniunkturę, a powyżej 15% gwałtowny rozwój. Okres od roku 2011 jest okresem bardzo dużego wzrostu gospodarczego w całym kraju. W gminach wiejskich wskaźnik PEAi bardzo często jest większy niż 4%, a w gminach wiejsko – miejskich często przekracza 9%.

Warto zauważyć, że nie ma prostej korelacji między poziomem aktywizacji gospodarczej, a indeksem PEAi. Należy to interpretować następująco: poziom aktywizacji to skumulowany przez wiele lat dorobek aktywności lokalnego sektora gospodarczego, natomiast PEAi obrazuje aktualną dynamikę.

Tabela 42 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2016/2019) – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Saldo ilości firm w ostatnich trzech latach	
	Ilość nowych firm	Przyrost procentowy PEAi
Powiat łowicki	424	9,02%
Łowicz gmina miejska	46	4,55%
Bielawy	45	18,98%
Chąsno	21	14,38%
Domaniewice	20	6,67%
Kiernozia	20	12,13%
Kocierzew Południowy	48	24,71%
Łowicz	89	16,12%
Łyszkowice	48	13,77%
Nieborów	56	9,51%
Zduny	31	10,48%
Powiat skierniewicki	-	-
Lipce Reymontowskie	47	23,31%
Maków	59	16,73%
Skierniewice	127	19,19%
Głowno, pow. zgierski	40	16,25%
Dmosin, pow. brzeziński	42	12,36%
województwo łódzkie	15643	8,04%

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Według powyższych obliczeń najwyższy wskaźnik PEAi (powyżej 15%) wśród analizowanych gmin przypada w gminach: Kocierzew Południowy (24,71%), Lipce Reymontowskie (23,31%), Skierniewice (19,19%), Bielawy (18,98%), Głowno (16,25%), Łowicz (16,12%). Wskaźnik powyżej 9% (mniej niż 15%) odnotowano w gminach: Chąsno (14,38%), Łyszkowice (13,77%), Dmosin (12,36%), Kiernozia (12,13%), Zduny (10,48%), Nieborów (9,51%). Wskaźnik poniżej 9% oszacowano w gminie Domaniewice na poziomie (6,67%) oraz mieście Łowicz (4,55%). Wartość dla powiatu łowickiego ogółem to 9,02%. Dla województwa wskaźnik oszacowano na poziomie 8,04%. Większość gmin charakteryzuje się zatem pomyślną koniunkturą, a w kilku można mówić o gwałtownym rozwoju.

Należy w tym miejscu zauważyć, iż ze względu na kryzys gospodarczy spowodowany pandemią wirusa COVID-19 w całym kraju, następuje zmniejszenie liczby zakładanych przedsiębiorstw oraz obserwuje się coraz więcej takich, które zawieszają bądź zamykają prowadzoną dotychczas działalność gospodarczą.

ROLNICTWO

Gmina Łyszkowice jest gminą rolniczo-przemysłową. Użytki rolne stanowią ponad 73% ogólnego obszaru gminy i wynoszą 7915 ha. Struktura użytków rolnych w gminie w 2020 roku przedstawiała się następująco:

- grunty orne – 5845 ha,
- sady – 191 ha,
- łąki – 536 ha,
- pastwiska – 758 ha.

Ziemia uprawna należy do III, IV, V i VI klasy bonitacyjnej gleb. Według Powszechnego Spisu Rolnego 2010 – wg siedziby gospodarstwa, w gminie było 880 gospodarstw rolnych, w tym 851 prowadziło działalność rolniczą. Wśród gospodarstw rolnych przeważają te małe, tradycyjne o powierzchni od 1 do 5 ha. Najczęstszym modelem gospodarstwa jest gospodarstwo o produkcji wielokierunkowej zarówno produkcji roślinnej i produkcji zwierzęcej. W produkcji roślinnej dominuje uprawa zbóż, ziemniaków, kukurydzy, roślin pastewnych, natomiast w zwierzęcej – produkcja mleka, trzoda chlewna i hodowla bydła. Pomimo przewagi produkcji wielokierunkowej następuje specjalizacja gospodarki rolnej, co sprzyja obniżeniu kosztów i poprawie jakości. Można je zaobserwować szczególnie w produkcji warzyw pod osłonami, produkcji warzyw w uprawie polowej, uprawach sadowniczych.

Fotografia 9 Tereny rolnicze w Gminie Łyszkowice

Źródło: Fotografia własna

Zgodnie z uchwałą Nr XXXIII/185/2013 Rady Gminy Łyszkowice z dnia 28 sierpnia 2013 r. w sprawie wyznaczenia miejsc targowych na terenie Gminy Łyszkowice (Dziennik Urzędowy Województwa Łódzkiego z 2013 roku, poz. 34354) wyznaczone zostały następujące miejsca targowe:

- targowisko gminne położone w Łyszkowicach przy ul. Brzezińskiej;

- parking gminny położony w Łyszkowicach przy ul. Targowej (działka ew. nr 72) w pasie o szerokości 3 m, wzdłuż ulicy B. Głowackiego oraz w pasie o szerokości 4 m wzdłuż ulicy Targowej od strony bloków mieszkalnych.

Targowisko gminne przy ulicy Brzezińskiej ma pow. 14515 m², posiada 120 stanowisk usytuowanych pod wiatami.

PODSUMOWANIE

Zaprezentowane powyżej dane wskazują, że sfera gospodarcza w gminie Łyszkowice rozwija się stabilnie. Pomyślna koniunktura gospodarcza nie wpływa znacząco na wzrost liczby zakładanych przedsiębiorstw, zaś wartości wskaźników w analizie porównawczej z innymi gminami pozwalają wnioskować, iż gmina potrzebuje silnego akceleratora zmian.

Zdolność do kreowania polityki rozwoju na terenie gminy jest silnie uwarunkowana czynnikami zewnętrznymi. Z jednej strony, położenie geograficzne gminy może mieć znaczenie przy podejmowaniu decyzji o rozpoczęciu aktywności gospodarczej w zakresie sektora kreatywnego, kulturalnego, technologii IT, turystyki czy przemysłu czasu wolnego. Z drugiej - gmina posiada endogeniczny potencjał, który wciąż nie jest w pełni możliwości wykorzystany np. dla rozwoju turystyki.

Ponadto, planując obecnie dalsze kierunki rozwoju gminy, należy mieć na uwadze skutki pandemii, które z pewnością będą odczuwalne dla mieszkańców, a tym samym dla całej gminy Łyszkowice w długim okresie czasu. Należy wykorzystać doświadczenia, które gmina nabyła od marca 2020 roku, wykorzystać potencjał tkwiący w cyfryzacji i informatyzacji instytucji publicznych, ale również podjąć działania wspierające ochronę środowiska, jak również sferę gospodarczą.

POLITYKA FINANSOWA

Polityka finansowa gminy Łyszkowice realizowana jest w oparciu o uchwałę budżetową corocznie uchwalaną przez Radę Gminy, która określa źródła dochodów oraz kierunki wydatkowania środków. Realizacja inwestycji oparta jest o przedsięwzięcia wyszczególnione w Wieloletniej Prognozie Finansowej oraz o załącznik do uchwały budżetowej wskazujące wydatki majątkowe.

Tabela 43 Wyniki finansowe samorządu gminy Łyszkowice w latach 2016 – 2020

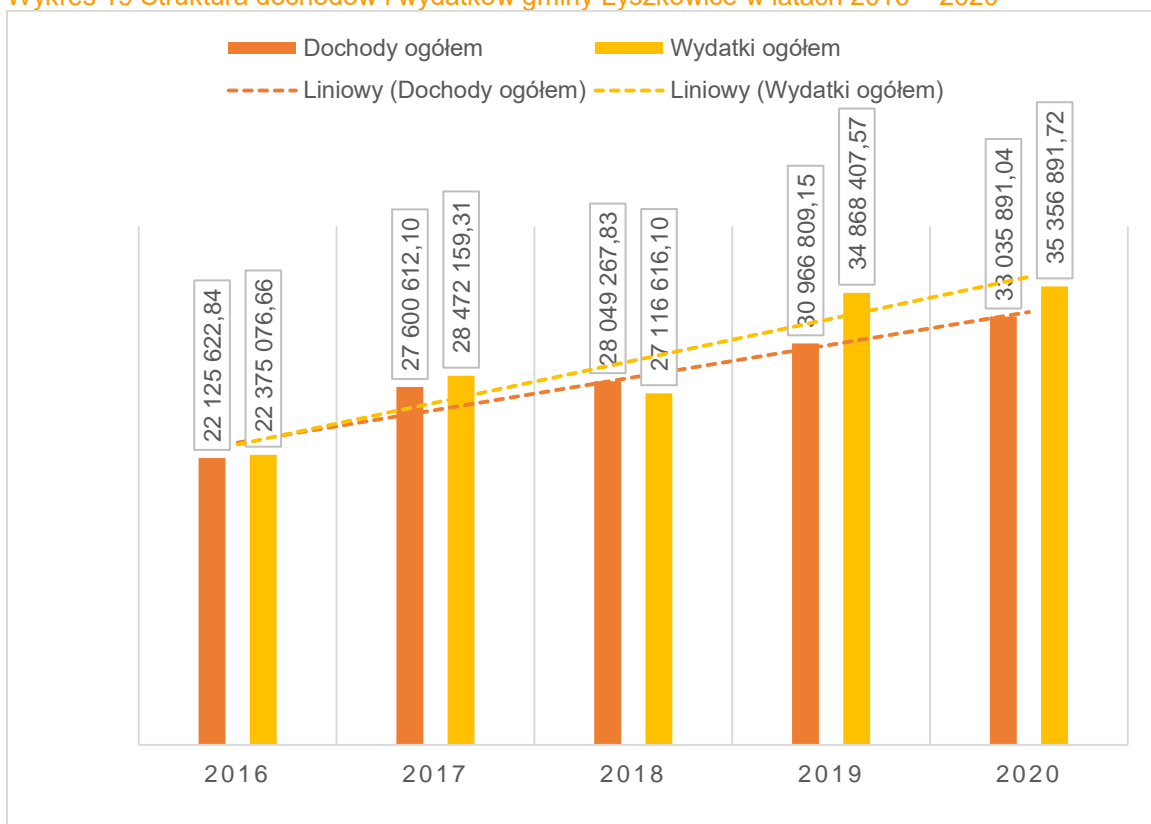
gmina Łyszkowice	2016	2017	2018	2019	2020
Dochody ogółem	22 125 622,84	27 600 612,10	28 049 267,83	30 966 809,15	33 035 891,04
Wydatki ogółem	22 375 076,66	28 472 159,31	27 116 616,10	34 868 407,57	35 356 891,72
Wynik finansowy	- 249 453,82	- 871 547,21	932 651,73	- 3 901 598,42	- 2 321 000,68
Wynik finansowy/dochody (%)	- 1,13	- 3,16	3,33	- 12,60	- 7,03

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wynik różnicy między dochodami ogółem budżetu JST, a wydatkami ogółem JST stanowi odpowiednio nadwyżkę lub deficyt budżetu. Gmina Łyszkowice w roku 2018 zamknęła budżet nadwyżką, zaś w latach 2016 -2017 oraz 2019 – 2020 wynik finansowy był ujemny, a deficyt wynosił odpowiednio (-1,13%; 3,16%) oraz (-12,60%; 7,03%). Na przestrzeni lat widoczny jest wzrost zarówno dochodów jak i wydatków gminy. Najwyższy wzrost dochodów gmina odnotowała w 2017

roku (ok. 17,6%), a wydatków w roku 2019 (wzrost prawie 22,23%) - liczone rok do roku. Linia trendu pokazuje jednakże, że znacznie szybciej rosną liczby po stronie wydatkowej niż dochodowej.

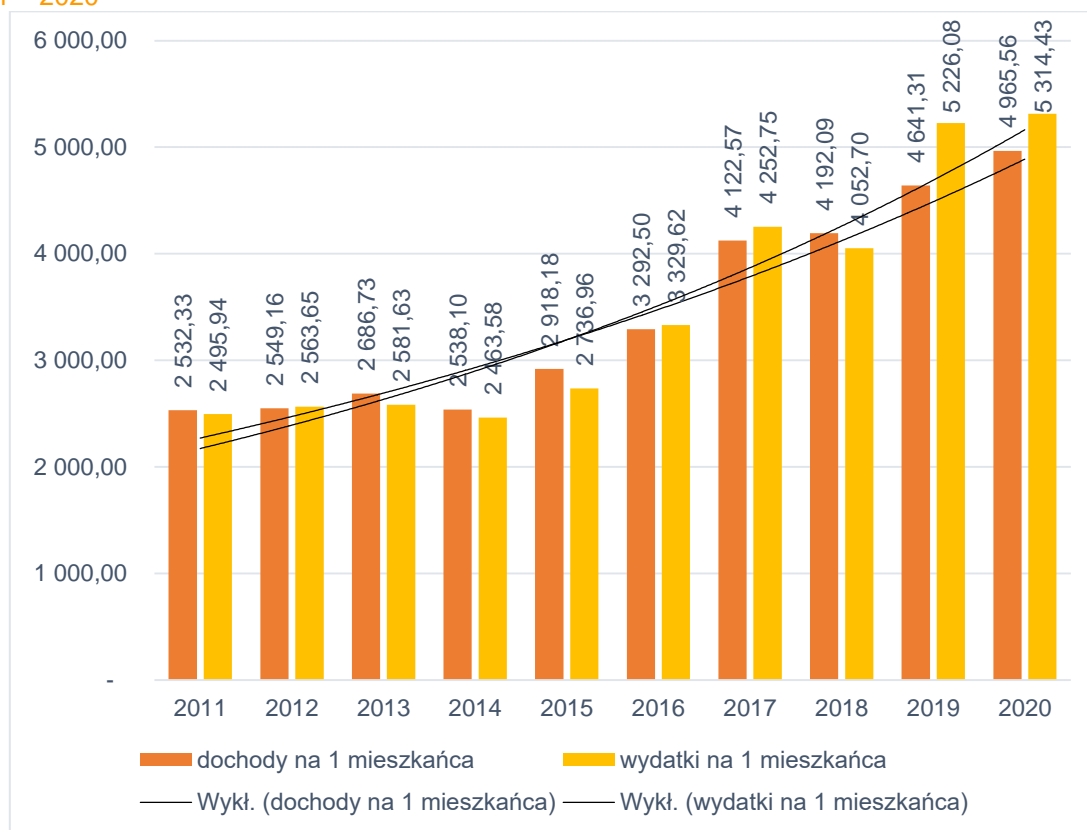
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Łyszkowice w latach 2016 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Obserwowany stały wzrost dochodów w budżecie gminy ma swoje odzwierciedlenie również w wielkości dochodu w przeliczeniu na 1 mieszkańca, co jest zgodne z zachodzącą w województwie łódzkim tendencją dochodową. Dochody gminy Łyszkowice corocznie wzrastają (w różnym tempie). Zamożność samorządu obrazuje dochód liczony na 1 mieszkańca, który sukcesywnie powiększał się począwszy od kwoty 2 532,33 zł na 1 mieszkańca w 2011 roku do 4 965,56 zł na 1 mieszkańca w 2020 roku, co oznacza wzrost o 96,09%. Wraz ze wzrostem dochodów, jeszcze szybciej rosną wydatki per capita w gminie Łyszkowice (wzrost o 112,92% w 2020 roku w porównaniu do roku 2011).

Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

W porównaniu do roku 2011 dochody na jednego mieszkańca w roku 2020 są większe o 2 433,23 zł, a wydatki zwiększyły się o 2 818,49 zł.

W tabeli poniżej przedstawiono analizę porównawczą dochodów i wydatków na jednego mieszkańca w badanych JST dla okresu 2018 – 2020. Kolorem niebieskim oznaczono najwyższe, a kolorem żółtym najniższe dochody i wydatki, w danym roku poddanych analizie.

Analizując sytuację gminy Łyszkowice, dochody i wydatki per capita kształtują się na przeciętnym poziomie wśród JST poddanych analizie w Latach 2018 – 2019 dochody na 1 mieszkańca w gminie były bardzo zbliżone do tych w całym powiecie łowickim. Wśród analizowanych gmin tylko w gminie Maków dwa lata pod rząd odnotowano najwyższe dochody na 1 mieszkańca. Poza tym nie uwidacznia się żadna inna prawidłowość.

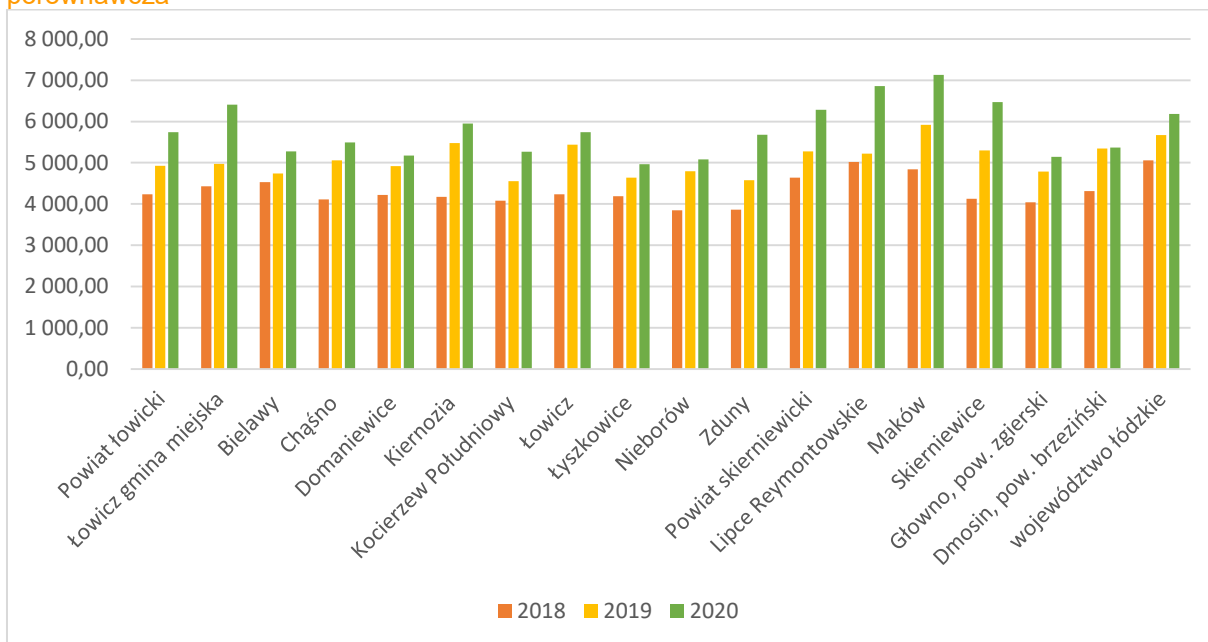
Tabela 44 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza

Jednostka terytorialna	Dochody na 1 mieszkańca			Wydatki na 1 mieszkańca		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Powiat łowicki	4 233,35	4 923,15	5 738,92	4 369,62	5 123,94	5 722,95
Łowicz gmina miejska	4 431,83	4 971,20	6 405,00	4 735,73	5 381,80	6 635,05
Bielawy	4 529,04	4 740,95	5 276,38	4 936,64	4 607,52	5 040,79
Chąsno	4 113,28	5 060,58	5 492,45	4 418,94	4 977,42	5 164,91
Domaniewice	4 216,62	4 916,64	5 175,26	4 196,18	4 769,43	5 304,30
Kiernozia	4 175,15	5 479,18	5 952,71	4 696,89	5 369,43	5 527,99
Kocierzew Południowy	4 080,77	4 556,48	5 263,87	3 893,05	4 516,42	5 119,08

Jednostka terytorialna	Dochody na 1 mieszkańca			Wydatki na 1 mieszkańca		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Łowicz	4 234,54	5 437,63	5 741,15	4 041,82	5 699,84	5 925,83
Łyszkowice	4 192,09	4 641,31	4 965,56	4 052,70	5 226,08	5 314,43
Nieborów	3 851,67	4 793,61	5 079,91	3 993,41	4 993,97	4 692,09
Zduny	3 860,54	4 580,29	5 677,47	3 716,90	4 307,72	4 941,53
Powiat skierniewicki	4 640,72	5 271,25	6 286,43	5 321,33	5 242,05	6 236,17
Lipce Reymontowskie	5 017,48	5 216,85	6 860,13	5 597,64	4 826,76	6 423,66
Maków	4 840,41	5 916,81	7 126,03	5 617,19	6 175,28	7 969,63
Skierniewice	4 126,02	5 299,72	6 468,66	4 395,95	5 331,35	6 295,44
Głowno, pow. zgierski	4 042,10	4 784,03	5 142,33	3 874,50	4 384,63	5 139,39
Dmosin, pow. brzeziński	4 316,73	5 345,25	5 366,51	4 635,16	5 533,34	5 033,79
województwo łódzkie	5 055,51	5 671,37	6 184,58	5 183,13	5 792,66	6 223,74

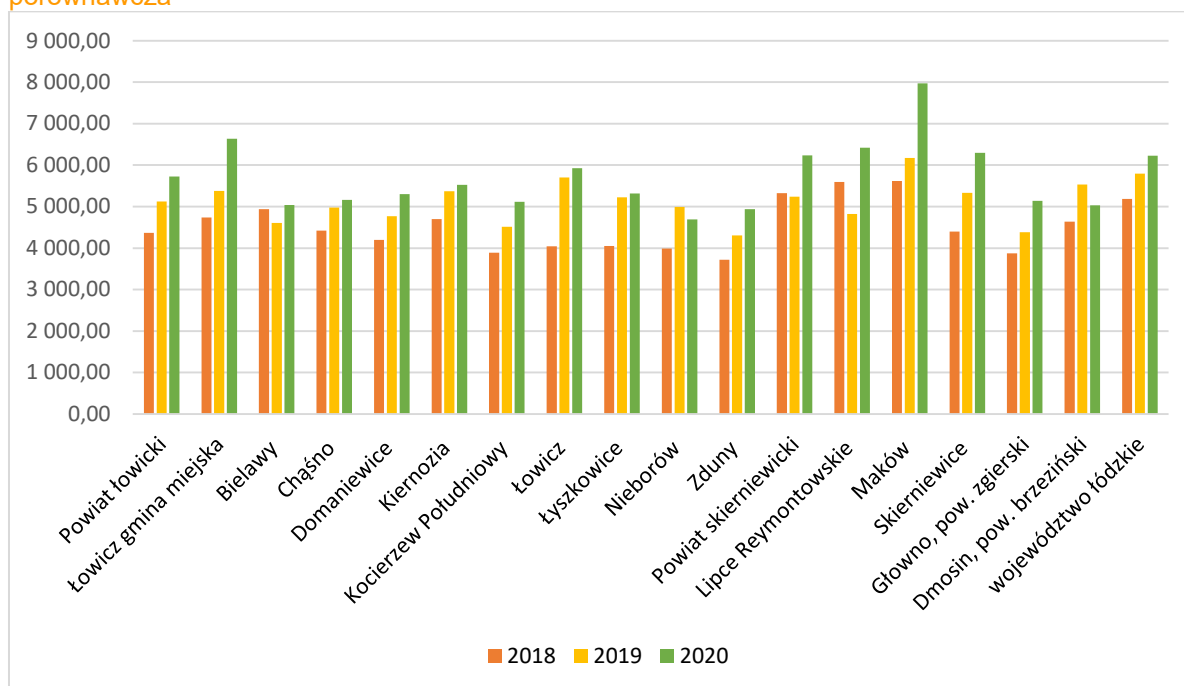
Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

Należy zauważyć, iż w każdej JST poddanej analizie, w latach 2018 - 2020 zauważalna jest tendencja do wzrostu dochodów jak i wydatków na jednego mieszkańca. W gminie Łyszkowice zarówno najwyższy poziom wydatków jak i dochodów per capita odnotowano w 2020 roku.

Struktura dochodów i wydatków

Gmina w celu realizacji zadań własnych gromadzi dochody. Zgodnie z ustawą o dochodach jednostek samorządu terytorialnego na dochody JST składają się trzy podstawowe elementy: dochody własne, subwencja ogólna, dotacje z budżetu państwa, udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych oraz z podatku dochodowego od osób prawnych. Dochodami JST mogą być także: środki pochodzące ze źródeł zagranicznych niepodlegające zwrotowi, środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej oraz inne środki określone w odrębnych przepisach.

Tabela 45 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Łyszkowice w zł w latach 2011 – 2020

dochody na 1 mieszkańca w zł	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ogółem	2532,33	2549,16	2686,73	2538,10	2918,18	3292,50	4122,57	4192,09	4641,31	4965,56
dochody własne	1091,64	1262,32	1286,19	1271,11	1446,44	1442,87	1629,77	1711,07	1996,41	2014,77
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	327,90	352,72	369,96	435,39	506,89	550,95	613,95	760,58	761,06	772,84
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	81,21	84,02	30,34	34,23	82,11	86,25	69,32	48,03	85,19	78,05

dochody na 1 mieszkańca w zł	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	376,48	402,27	395,77	528,38	433,89	412,76	565,63	495,08	521,07	528,15

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

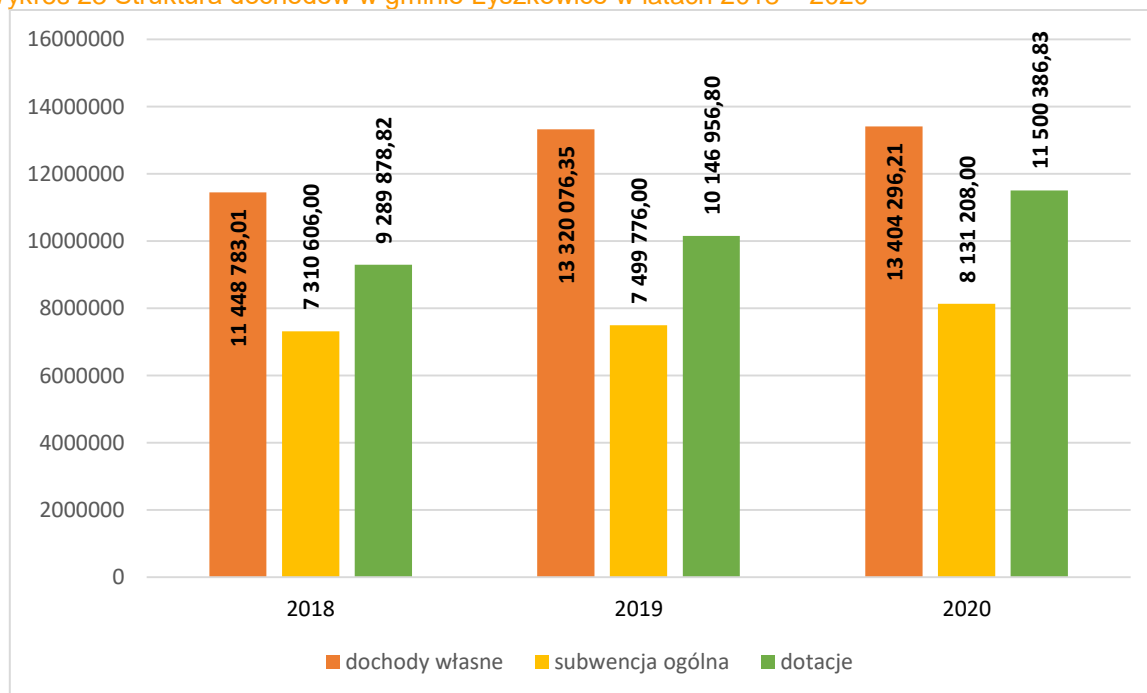
W dochodach gminy Łyszkowice na przestrzeni badanych lat widoczne są coraz większe wpływy z podatków per capita:

- podatku dochodowego od osób fizycznych - wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 135,69% w stosunku do roku 2011 - co niewątpliwie ma związek z wzrostem dochodów mieszkańców gminy;
- podatki ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw – wzrost wpływów per capita w 2020 roku o 40,29% w stosunku do roku 2011.

Podatek dochodowy od osób prawnych na przestrzeni badanych lat ulega procesom gospodarczym zachodzącym w kraju, czy na świecie i przyjmuje różne wartości – w 2013 roku odnotowany spadek wpływów z podatku CIT per capita o 63,18% w porównaniu do roku 2012, zaś w 2020 roku udział w podatku CIT spadł o 3,89% w stosunku do roku bazowego.

W budżecie gminy Łyszkowice największy udział w latach 2018 - 2019 mają dochody własne, które stanowiły odpowiednio: 40,82%, 43,01%, 40,57%. Coraz większy udział mają również dotacje, które w latach 2018 – 2019 stanowiły kolejno: 33,12%, 32,77% i 34,81% dochodów. W dochodach gminy wzrasta również poziom przyznanych subwencji, który w 2020 roku wynosił 24,61% dochodów ogółem.

Wykres 23 Struktura dochodów w gminie Łyszkowice w latach 2018 – 2020

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych (opracowanie własne)

ŚRODKI ZEWNĘTRZNE

Na finansowanie różnego rodzaju projektów inwestycyjnych jednostki samorządu terytorialnego mogą ubiegać się o pozyskiwanie środków z dotacji Unii Europejskiej. Obszarów, w których gminy mogą pozyskać fundusze jest bardzo wiele, a do najważniejszych z nich należą: infrastruktura, ochrona środowiska, informatyzacja, projekty społeczne, projekty kulturalne.

Gmina Łyszkowice realizuje/ zrealizowała następujące projekty, na które uzyskała dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej:

Tytuł projektu	Źródło dofinansowania
„Zwiększenie efektywności energetycznej budynków Zespołu Szkół w Łyszkowicach”.	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 IV.2. Termomodernizacja budynków
Utworzenie gminnego żłobka w Łyszkowicach	Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 10.1. Powrót na rynek pracy osób sprawujących opiekę nad dziećmi do lat 3
„Przebudowa i rozbudowa Szkoły Podstawowej w Stachlewie”	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi
„Budowa kanalizacji sanitarnej i tłocznej z przykanalikami, przepompowniami ścieków z zasilaniem elektrycznym w miejscowościach Wrzeczeko i Łyszkowice oraz budowa rozdzielczej sieci wodociągowej w miejscowości Bobrowa”	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020

2.4.2. Turystyka

Atrakcyjność turystyczna gminy Łyszkowice związana jest przede wszystkim z jej walorami środowiskowymi oraz krajobrazowymi.

Przez obszar gminy przebiega szlak rowerowy: "SZABLE I BAGNETY"

Długość trasy: 119 km

Trasa przebiega przez gminy: Łowicz, Nieborów, Łyszkowice, Domaniewice, Bielawy, Zduny

Trudność: średnio trudny, od nawierzchni brukowej przez asfalt, drogi gruntowe polne.

Oznakowanie: czerwone, zgodne ze standaryzacją PTTK

Przebieg szlaku: start ze Starego Rynku w Łowiczu przed gmachem Muzeum. Trasa wiedzie przez: Kompinę, Nieborów, Bełchów, Łyszkowice, Czatolin, Domaniewice, Bielawy, Walewice, Sobotę i Bocheń.

W Południowej części powiatu łowickiego wyznaczono Szlak „Szable i bagnety” o długości 119 km, w kolorze czerwonym. Miejsca na trasie nawiązują do najważniejszych wydarzeń historycznych w dziejach regionu i kraju: powstań narodowych oraz obu wojen światowych. Przebieg szlaku obejmuje Łowicz ,a także: Kompinę – miejsce zaciętych walk z hitlerowskim najeźdźcą, prowadzonych

przez 26 dywizję piechoty Armii „Pomorze”, Nieborów, Bełchów, Łyszkowice, Czatolin – miejsce pierwszego zrzutu alianckiego nad okupowaną Polską w nocy z 7 na 8 XI 1941 r., Domaniewice, Guźnię, Bielawy, Walewice, Sobotę i Bocheń.²³

Dzięki walorom krajobrazowym oraz przyrodniczym gmina szczyli się kompleksami leśnymi, stawami hodowlanymi, atrakcyjnymi terenami łowieckimi dla myśliwych polujących na kaczki i bażanty. Gmina należy do powiatu łowickiego, w którym bardzo silnie zakorzeniona jest tradycja, kultura i obrzędowość. Dodatkowe korzyści gmina może zyskać z zagospodarowania turystycznego funkcjonującego tu zalewu.

Fotografia 10 Zalew w Uchaniu Dolnym

Źródło: Fotografia własna

Konieczna jest odpowiednia promocja gminy, powiązana z promocją powiatu i województwa.

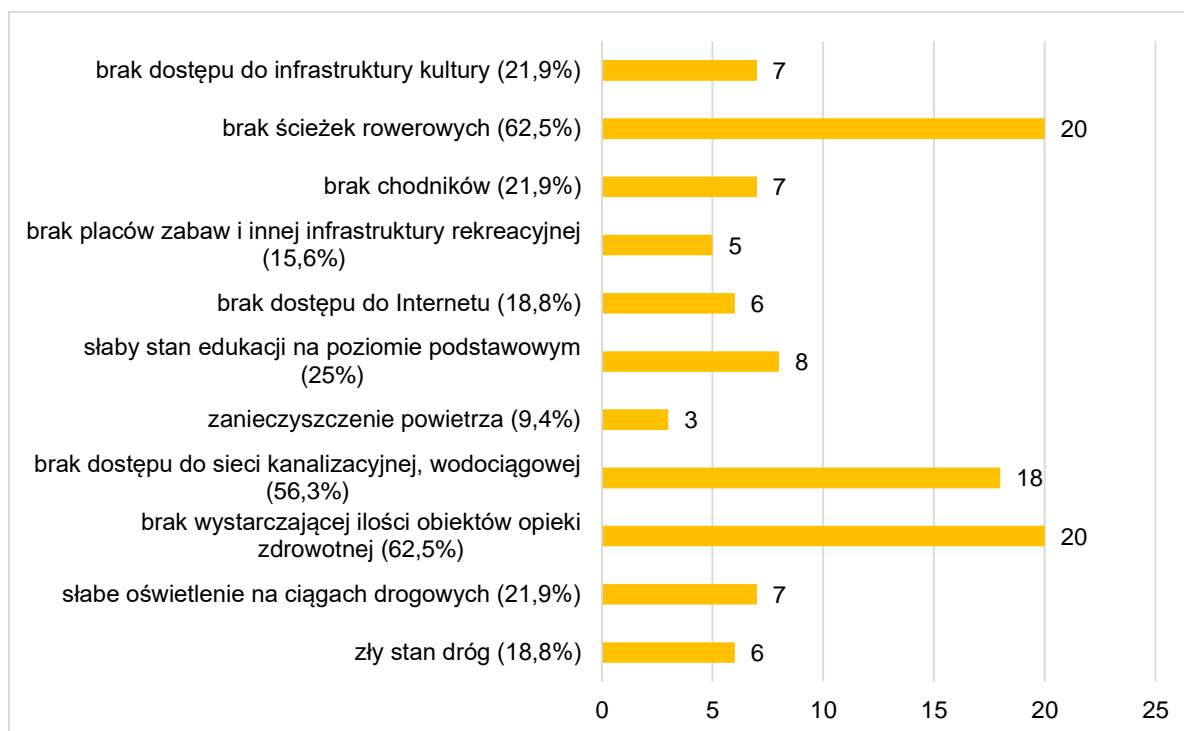
2.5. Wyniki badań ankietowych

Diagnoza została wzbogacona o ankietę dla mieszkańców. Oto odpowiedzi na poszczególne pytania:

²³ <https://www.powiat.lowicz.pl/2604,trasy-turystyczne?tresc=31036>

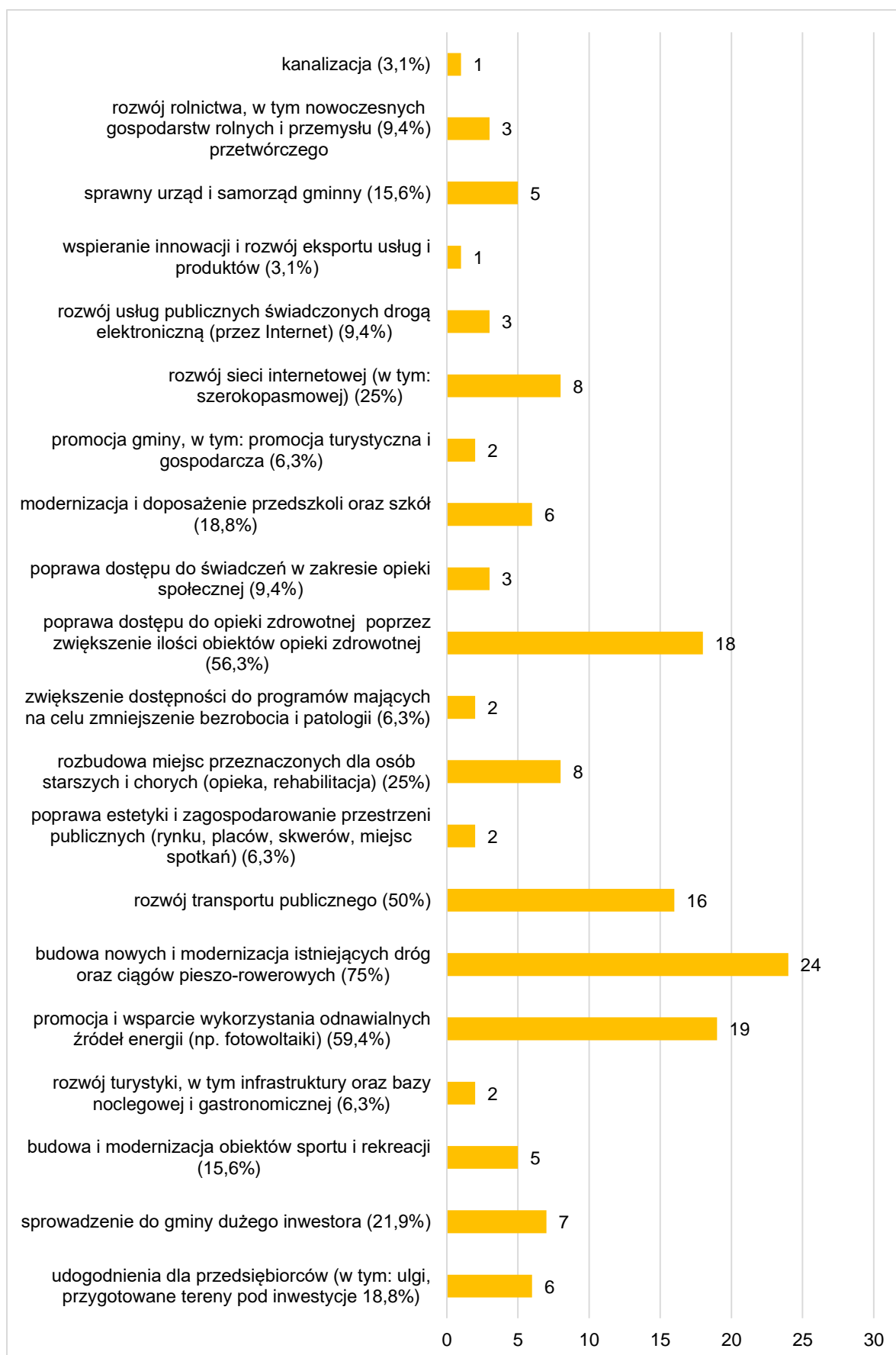
Jakie są największe problemy naszej gminy?

- Udzielono 32 odpowiedzi (jedna osoba mogła wybrać kilka problemów);

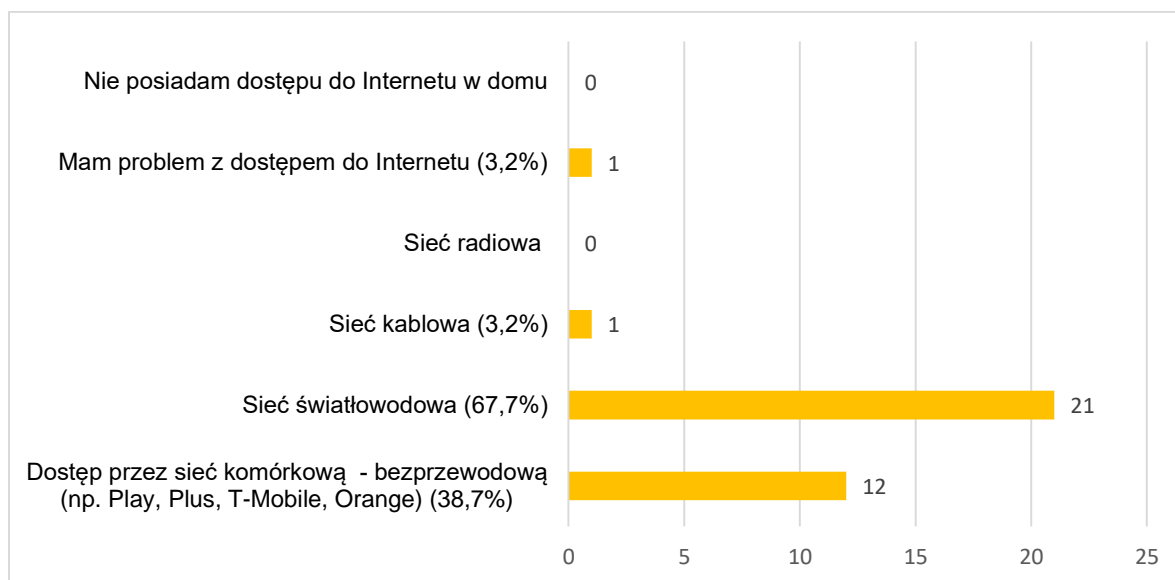
Proszę o wybranie maksymalnie 6 priorytetów, które mają lub mogłyby mieć największy wpływ na rozwój Gminy w latach 2021-2027

- Udzielono 32 odpowiedzi;

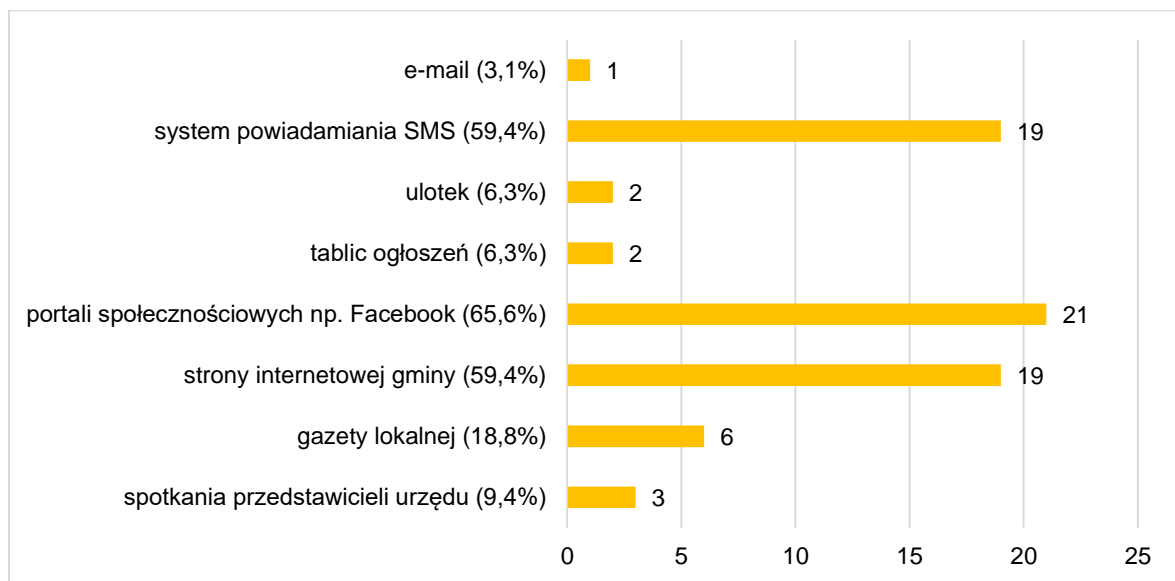
Jaki typ dostępu do Internetu Państwo posiadacie?

- Udzielono 31 odpowiedzi (istniała możliwość wybrania kilku opcji);

Z jakich źródeł chciałaby Pani/chciałby Pan otrzymywać informacje o działaniach władz Gminy i wydarzeniach lokalnych?

- Udzielono 32 odpowiedzi (istniała możliwość wybrania kilku opcji);

Wśród specyficznych problemów do rozwiązania, mieszkańcy gminy wymieniają m.in:

- Brak autobusu na trasie: Łyszkowice - Głowno – Łódź;
- Problem całorocznych podtopień we wsi Polesie, szczególnie w okresie jesienno-wiosennym oraz podczas ulewnych deszczy;
- Kamienno-piaskowe pobocza dróg we wsi Polesie, wąskie uliczki, wysoki chodnik niebezpieczny dla rowerzystów i samochodów, złe oznakowanie drogi, przecinającej drogę

z pierwszeństwem Łyszkowice – Bełchów, przy wjeździe na Stachlew i Polesie; ogólny brak ciągów pieszo-rowerowych; brak zadania wiat przystanku autobusowego;

- Wieś Polesie - brak komunikacji z dojazdem Łowicz – Skierniewice, zalewanie posesji mieszkańców, plac zabaw i boisko dla dzieci;
- Brak rowów we wsi Polesie – woda spływa na podwórka przydomowe;

2.6. Analiza SWOT

SPOŁECZEŃSTWO, SYTUACJA SPOŁECZNA	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> – Dobre położenie geostrategiczne gminy; – Silnie zakorzenione więzi kulturowe, głęboka świadomość dziedzictwa historycznego i kulturowego; – Zabytki i dziedzictwo kulturowe; – Zasoby dziedzictwa kultury łowickiej; – Przynależność do organizacji i stowarzyszeń skupiających samorządy: Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”, Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury oraz Związek Międzygminny „Bzura”. – Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łyszkowicach; – Stopniowo zmniejszająca się liczba osób bezrobotnych; – Utrudniony dostęp do narkotyków; – Dobre warunki mieszkaniowe; – Coraz mniejsza liczba osób korzystających ze wsparcia pomocy społecznej; – Funkcjonujący „Program współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz programy społeczne”; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> – Zmniejszająca się liczba ludności; – Ujemny przyrost naturalny; – Ujemny bilans salda migracji; – Niekorzystne prognozy demograficzne; – Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; – Problem ubóstwa i marginalizacji osób ubogich oraz niepełnosprawnych; – Występowanie problemu patologii społecznych; – Niewystarczające środki na pomoc dla osób potrzebujących; – Niewystarczająca liczba atrakcyjnych miejsc spotkań ludzi młodych, ale również dorosłych i turystów; – Zbyt małe możliwości rozwoju zawodowego i podwyższania kwalifikacji zawodowych; – Ostatnim dostępnym szczeblem kształcenia jest poziom podstawowy;

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> – Usuwanie azbestu z obszaru gminy; – Brak zakładów przemysłowych emitujących znaczne zanieczyszczenia do powietrza; – Najwyższy wskaźnik lesistości wśród gmin powiatu łowickiego; – Znaczne kompleksy leśne w południowej części gminy z rezerwatem przyrody „Bukowiec”; – Występowanie dolin rzecznych, stawów rybackich; – Występowanie form ochrony krajobrazu; – Wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> – Wskaźnik lesistości niższy od średniej dla województwa łódzkiego; – Niewystarczająco rozwinięta sieć kanalizacyjna oraz gazowa; – Zbyt niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla produkcji energii elektrycznej i ciepłej; – Niska efektywność energetyczna budynków prowadząca do zwiększonego zużycia paliw; – Zanieczyszczenie powietrza szczególnie przy głównych ciągach komunikacyjnych oraz w miesiącach zimnych w miejscach o zagęszczonej

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	
<ul style="list-style-type: none"> - Stosunkowo niskie zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego na terenach oddalonych od ciągu komunikacyjnych; - Występowanie udokumentowanych i potencjalnych złóż kruszyw naturalnych; 	<ul style="list-style-type: none"> zabudowie; - Zanieczyszczenie wód powierzchniowych; - Słaba świadomość ekologiczna społeczeństwa;

TURYSTYKA, SPORT, REKREACJA	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobra dostępność komunikacyjna – korzystne położenie względem ciągów drogowych; - Bogata historia i tradycja regionu (folklor łowicki); - Funkcjonowanie klubów sportowych; - Występowanie obiektów zabytkowych; - Występowanie podmiotów prowadzących działalność związaną z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi - Funkcjonowanie obiektów bazy sportowej, stref aktywności, boisk sportowych, altan i placów zabaw; - Występowanie szlaku turystycznego rowerowego; - Istnienie warunków naturalnych o wysokich walorach sprzyjających rozwojowi rekreacji; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niewystarczający poziom rozwinięcia bazy sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, w tym brak ścieżek rowerowych oraz infrastruktury służącej rozwojowi elektromobilności; - Niewystarczająca liczba miejsc spotkań dla dzieci, młodzieży i dorosłych; - Niedostateczne wykorzystanie bogactwa zasobów krajobrazowych gminy i walorów przyrodniczych;

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I ROLNICTWO	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stabilizacja gospodarcza Gminy; - Korzystne położenie geograficzne i komunikacyjne dla rozwoju przedsiębiorczości; - Bliskie położenie względem Łowicza, Skierniewic, Brzezin, korzystne położenie względem Łodzi; - Położenie pomiędzy Łodzią i Warszawą – bliskość dużych rynków zbytu; - Zwiększająca się świadomość, co do możliwości wykorzystania funduszy unijnych; - Stopniowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych; - Przynależność do organizacji i stowarzyszeń skupiających samorządy: Lokalna Grupa Działania „Gniazdo”, Stowarzyszenie Powiatów i Gmin Dorzecza Bzury oraz Związek Międzygminny „Bzura”. - Rozwinięte rolnictwo; - Dobrze rozwinięta sieć rzeczna, umożliwiająca rozwój gospodarki rybackiej na stawach rybnych; - Znaczne kompleksy zmeliorowanych gleby dobrych i b. dobrych skoncentrowane w środkowej części gminy; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Niska innowacyjność; - Brak większej ilości dużych inwestycji; - Stosunkowo niski poziom wykształcenia zawodowego rolników; - Niskie kwalifikacje zawodowe osób bezrobotnych - trudności w dostosowaniu się do potrzeb lokalnego rynku pracy; - Niewystarczająca umiejętność w pozyskiwaniu rynków zbytu; - Brak instytucji otoczenia biznesu; - Rozdrobnienie gospodarstw rolniczych, a przy tym niska ich dochodowość; - Niewielki udział gospodarstw nowoczesnych w ogóle; - Niski udział upraw ekologicznych w ogóle produkcji rolniczej; - Występowanie obszarów o bardzo niskiej jakości rolniczej przestrzeni produkcyjnej;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dobrze rozwinięta sieć wodociągowa; - Prawidłowo rozwinięta sieć połączeń drogowych; - Dostęp do połączeń kolejowych; - Dobrze rozwinięta sieć elektroenergetyczna; - Funkcjonowanie segregacji odpadów u źródła; - Istnienie przydomowych oczyszczalni ścieków; - Dostęp do sieci gazowej; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej i gazowej; - Głównym źródłem ciepła jest węgiel kamienny - Niski poziom wykorzystania odnawialnych źródeł energii; - Budynek wymagają termomodernizacji; - Brak ścieżek rowerowych, chodników; - Niska efektywność energetyczna budynków; - Zbyt mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków;

EDUKACJA I SPOŁECZEŃSTWO INFORMACYJNE	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dostęp do biblioteki publicznej; - Dostęp do bazy kultury, bogate tradycje i historia; - Dobra baza szkolnictwa; - Wykorzystywanie funduszy zewnętrznych dla realizacji projektów społecznych; 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stosunkowo niski poziom wykształcenia mieszkańców; - Zbyt mała liczba osób posiadających wykształcenie w kierunku rolno- spożywczym, które ułatwiłoby zoptymalizowanie i unowocześnienie pracy gospodarstw rolniczych; - Nierówny dostęp do kształcenia; - Marginalizacja dzieci i młodzieży, a także osób starszych o niższym statusie społecznym; - Brak szkoły średniej w gminie;

POMOC SPOŁECZNA I OCHRONA ZDROWIA	
<p>MOCNE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej; - Dostęp do bezpłatnych badań profilaktycznych; - Działalność Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łyszkowicach; - Funkcjonowanie gminnych programów służących społeczeństwu, np. dotyczących problemów alkoholowych i narkotyków - Działalność jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, Policji - Zmniejszająca się liczba osób korzystających z pomocy społecznej; - Zabezpieczenie w budżecie gminy środków na realizację zadań z zakresu wspierania rodziny. - Działanie Punktu Konsultacyjnego i fachowej pomocy psychologa. 	<p>SŁABE STRONY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zbyt mała ilość bezpłatnych badań profilaktycznych; - Problem ubóstwa, bezrobocia, alkoholizmu, niepełnosprawności; - Niekorzystna sytuacja osób niepełnosprawnych oraz dotkniętych długotrwałą lub ciężką chorobą; - Coraz większe zagrożenia dla zdrowia młodych ludzi, wynikające ze zmiany stylu życia; - Brak szybkiego i bliskiego dostępu do specjalistycznej pomocy lekarskiej; - Niedostateczne środki finansowe na realizację zadań i zaspakajanie potrzeb społeczeństwa korzystającego z pomocy społecznej; - Brak wolontariatu - Brak chętnych osób do pełnienia funkcji asystenta rodziny oraz rodzin wspierających.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - Przynależność do rozwijającego się województwa; - Wykorzystanie przynależności do powiatu łowickiego; - Wykorzystanie walorów przyrody; - Promowanie regionu przez jednostki zewnętrzne; - Wykorzystanie funduszy strukturalnych z Unii Europejskiej; - Łatwiejszy dostęp do kredytów na rozwój działalności gospodarczej; - Rozwój możliwości w zakresie edukacji i pracy na odległość; - Moda na zdrowy styl życia i aktywność sportową; - Nastawienie polityki UE na wykorzystanie endogenicznych, unikalnych potencjałów regionów; - Dogodne połączenia PKP z aglomeracją łódzką - Łódzka Kolej Aglomeracyjna; - Dobre warunki dla rozwoju odnawialnych źródeł energii; 	<ul style="list-style-type: none"> - Wyludnianie się obszarów wiejskich; - Odływ wykształconej młodzieży do większych miast; - Większa aktywność negatywnych zjawisk pogodowych; - Problemy w krajowym systemie ochrony zdrowia; - Zanieczyszczenie środowiska spowodowane emisją niską oraz ruchem samochodowym; - Brak środków na rozwój firm; - Duża konkurencja wśród wnioskujących o wsparcie ze środków Unii Europejskiej; - Rosnąca inflacja; - Pandemia Covid-19; - Niestabilna sytuacja polityczna – nieprzewidywalność decyzji władz rosyjskich; - Wzrost cen paliw; - Bezrobocie strukturalne; - Spadek szybkiego tempa wzrostu gospodarczego; - Słaby rozwój małych i średnich firm spowodowany dużymi kosztami pracy – podatki, ZUS; - Skomplikowane procedury i wysokie wymagania instytucji pomocowych udzielających wsparcia finansowego; - Niska opłacalność – duże koszty produkcji rolnej; - Rozpowszechniony handel produktami przez sieć Internet oraz duża dostępność produktów o niskiej jakości i cenie np. z Chin, na czym mogą tracić lokalni przedsiębiorcy; - Złożoność problemów rodzin; - Niespójne przepisy prawa; - Degradacja relacji rodzinnych; - Niewystarczająca ilość ośrodków zdrowia; - Gmina nie posiada Izby Pamięci.

2.7. Identyfikacja najważniejszych problemów występujących na danym terenie

Do najważniejszych problemów występujących na obszarze Gminy Łyszkowice zaliczają się:

BRAKI W INFRASTRUKTURZE DROGOWEJ I OKOŁODROGOWEJ, ZŁY STAN POSZCZEGÓLNYCH DRÓG

Problemy w zakresie przemieszczania się:

- Brak przystanku PKP przy DW 704;
- Brak ścieżek rowerowych;

- Brak chodników lub wymagają one przebudowy/modernizacji;
- Braki w oświetleniu dróg;
- Drogi wymagają przebudowy / modernizacji;

ZBYT MAŁO PRZYGOTOWANYCH TERENÓW INWESTYCYJNYCH

Gmina upatruje szans rozwoju w pozyskaniu inwestorów, dzięki którym powstałyby nowe miejsca pracy, a tym samym nastąpiłoby zmniejszenie poziomu bezrobocia wśród mieszkańców i podwyższenie jakości ich życia. Istniejące braki w infrastrukturze utrudniają jednak te działania i dalszy rozwój obszaru.

EKSTREMALNE ZJAWISKA POGODOWE

Gmina nie ma wpływu na występujące anomalie pogodowe, jednak musi starać się zapobiegać skutkom ewentualnych susz, podtopień, ograniczać ryzyko powodziowe.

BRAKI W INFRASTRUKTURZE SŁUŻĄCEJ MIESZKAŃCOM

- Braki w sieci kanalizacyjnej, brak rowów;
- Infrastruktura związana z siecią wodociągową wymaga rozbudowy i modernizacji;
- Niewystarczająca liczba placów zabaw, miejsc integracji społecznej;

NIEZAGOSPODAROWANE OBSZARY ZMNIEJSZAJĄCE ATRAKCYJNOŚĆ GMINY

- Niezagospodarowany obszar przy zbiorniku wodnym w Łyszkowicach, który można byłoby wykorzystać w celach wypoczynkowo-rekreacyjnych;
- Infrastruktura sportowo-rekreacyjna wymagająca modernizacji;
- Nieuporządkowane tereny zielone;

ZANIECZYSZCZENIE POWIETRZA

- Funkcjonowanie przestarzałych źródeł ciepła;
- Niewystarczające wykorzystanie możliwości, jakie dają odnawialne źródła energii;
- Braki w edukacji ekologicznej mieszkańców;

ROSNĄCE CENY ENERGII

Rosnące ceny energii stanowią problem i dotyczą wszystkich mieszkańców naszego kraju. Widoczne są nie tylko na rachunkach za energię elektryczną, ale także ciepłą, odczuwamy je pośrednio poprzez inflację i ogromny wzrost cen wszystkich produktów.

3. Trendy rozwojowe

Realizacja Strategii musi być skorelowana z trendami rozwojowymi. Chodzi tu o trendy w gospodarce światowej, które bezpośrednio wpływać będą na rozwój gminy w okresie programowania. Coraz bardziej pogłębia się integracja Polski z krajami europejskimi i światem. Tereny wiejskie również czerpią z tej otwartości, a rozwój gospodarki światowej bezpośrednio wpływa na rozwój gospodarki lokalnej. Wskazane trendy są zgodne ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030. Wzięto również pod uwagę zmiany w światowej gospodarce spowodowane pandemią koronawirusa COVID – 19 i prognozowane zmiany, które dotyczyć będą całego okresu realizacji Strategii.

Mieszkańcy gminy Łyszkowice coraz częściej korzystają będą z globalizacji. Swoboda przemieszczania się wewnątrz Unii Europejskiej (i nie tylko) spowoduje, że mieszkańcy coraz częściej korzystają będą ze wspólnego rynku. Ostatnie lata to etap otwierania się przedsiębiorstw i mieszkańców na kontakty międzynarodowe. Kolejne lata to dalsza integracja i tworzenie powiązań korporacyjnych z firmami spoza naszego kraju. Rozwój technologii informatycznej i konieczność korzystania z nowych środków komunikacji spowoduje, że kontakty z Europą i światem staną się łatwiejsze, tańsze, a co za tym idzie bardziej dostępne dla mieszkańców gminy. Zamknięcie gospodarek spowodowane COVID – 19 w latach 2020 – 2021 nauczyło wielu przedsiębiorców działać, pomimo utrudnień w przemieszczaniu się. Jednak należy zwrócić szczególną uwagę na fakt, że nie wszyscy mieszkańcy, firmy z terenu gminy potrafią przystosować się do zmian. Ostatnie lata pokazały, że firmy opierają swoją konkurencyjność na szybkim wprowadzaniu zmian w procesie produkcyjnym i organizacyjnym. Dlatego też, aby rozwijać gospodarkę gminy należy szczególną uwagę poświęcić edukacji firm i przyszłych przedsiębiorców. O ile to możliwe, należy skupić się na budowaniu potencjału nowoczesnej, innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy i kontaktach międzynarodowych. Wprowadzenie ruchu bezwizowego pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi pozwala w kolejnych latach budować nowe rynki zbytu. To szansa dla lokalnych przedsiębiorców, którą trzeba wykorzystać.

Kolejne lata to szybki wzrost przepustowości połączeń internetowych. Nastąpi szybki rozwój sieci 5G, co spowoduje nową erę w cyfryzacji naszego życia. Szybki transfer danych otworzy możliwości dla rozwoju nowych firm i rozwój już istniejących nie tylko w branży informatycznej. W kolejnych latach w naszych domach, gospodarstwach zagospodarczą nową technologię. Połączenie ich z siecią informatyczną spowoduje, że samodzielnie podejmować będą decyzje, sterować systemem grzewczym, energetycznym. Już dzisiaj coraz częstsze w gminie są samobieżne odkurzacze czy kosiarki do trawy. Sterować możemy kamerami, piecami. Już niedługo zegarek zmierzy nam tętno, puls i prześle wyniki do ośrodka zdrowia. To duże ułatwienie, szczególnie dla ludzi starszych, gdzie konieczne jest częste monitorowanie stanu zdrowia. Rewolucja następuje również w kulturze i naszych przyzwyczajeniach. Telewizje zastępują platformy streamingowe, muzyka jest łatwo dostępna w Internecie. Przykłady można mnożyć, jednak kolejne lata to szybkie zmiany, które należy monitorować i wykorzystywać do rozwoju. Szczególnie chodzi o firmy, które mogą wyznaczać nowe

zmiany w gospodarce lokalnej. Rozwój kosiarek automatycznych wymaga stworzenia ich serwisu, a rozwój e-handlu powoduje, iż warto pomyśleć o stworzeniu sklepu internetowego. Jednak w gminie ujawnia się jeden problem, na który zwrócić muszą władze gminy w kolejnych latach. Jest to pełny dostęp do technologii informacyjnej oraz szybkiego, taniego Internetu. Może więc dojść do sytuacji, iż dostęp do szybkiego Internetu warunkować będzie rozwój gospodarczy. Należy dołożyć wszelkich starań, aby jak najszybciej umożliwić wszystkim mieszkańcom dostęp do szybkiej sieci internetowej. Jak pokazują doświadczenia roku 2020/2021 (nauka zdalna w szkołach), w dalszym ciągu występują poważne problemy z dostępem do urządzeń i Internetu w gospodarstwach domowych. Chodzi głównie o osoby o niższych dochodach. Dlatego wyzwaniem staje się stworzenie programu pełnego dostępu do podstawowych usług cyfrowych.

Innym, silnym trendem w gospodarce, powiązany z turystyką będzie rozwój elektromobilności. Szacuje się, że samochody, autobusy i inne pojazdy elektryczne będą stawały się coraz tańsze, a co z tym związane również coraz częściej wykorzystywane w gospodarstwach domowych. Do rozwoju elektromobilności z pewnością przyczynią się decyzje podejmowane przez lokalne władze, które mogą zachęcać mieszkańców, ale również dawać dobry przykład w tym zakresie. Należy w tym miejscu zaznaczyć, że dla rozwoju elektromobilności w gminie niezbędna jest odpowiednia infrastruktura, która stanie się bodźcem dla miejscowej ludności do wprowadzenia zmian.

Trend w rozwoju elektromobilności wiązał się będzie bezpośrednio ze zmianami w lokalnej i regionalnej gospodarce. Nastąpi wzrost popytu na zakłady mechaniki pojazdowej dostosowane do obsługi pojazdów elektrycznych. Zmieni się specyfika tych zakładów. Wykonywanych będzie coraz mniej prac mechanicznych, coraz więcej z zakresu zaawansowanej elektroniki i informatyki. Pojazdy elektryczne posiadają zaawansowane systemy elektroniczne, które już za kilka lat umożliwią np. jazdę autonomiczną. Konieczne jest więc przekwalifikowanie mechaników pojazdowych i przygotowanie kadr do obsługi pojazdów napędzanych przez silniki elektryczne.

Problemem gminy i całego województwa będzie dostęp do wody i okresowe susze. Zjawisko suszy jest złożonym procesem zachodzącym w środowisku przyrodniczym. Prowadzi do zmniejszenia zasobów wodnych i powolnego wyczerpywania się wód w zlewni. Dalszy brak opadów prowadzi do suszy rolniczej, negatywnie wpływającej na produkcję roślinną. Susza to złożony proces, którego konsekwencją jest zmniejszenie ilości wody w danym ekosystemie. Główną przyczyną tego zjawiska jest długotrwały brak opadów atmosferycznych, połączony często z wyższą temperaturą powietrza, a także cyrkulacją powietrza (wiatry), która znacząco zwiększa wysuszenie. Przesuszenie gleby, obniżenie poziomu wód gruntowych oraz zmniejszenie przepływów rzecznych stwarza bezpośrednie zagrożenia gospodarczo-społeczne i ekonomiczne dla człowieka. Szczególnie narażone jest rolnictwo, gdyż zmniejszają się plony roślin uprawnych a zwiększają straty ekonomiczne. Występuje wówczas tzw. „susza „gospodarcza”. Całe województwo łódzkie jest w kolejnych latach zagrożone strukturalnym deficytem wody. Widać to również w Gminie Łyszkowice. Niedobór opadów atmosferycznych (niska - średnioroczna suma dni z opadem, a także wysoka częstotliwość występowania ciągów bezopadowych (okresów posusznych)) oraz wysoka wartość rocznej sumy parowania terenowego są

również przyczyną okresowych deficytów wody w glebie. Na polach uprawnych występuje problem niedoboru wody. W całym województwie susze prowadzić będą do zmian gospodarczych i demograficznych. Należy się liczyć z obniżaniem poziomów wód podziemnych i zamieraniem ekosystemów na powierzchni. Największym wyzwaniem staje się zapewnienie nieprzerwanych dostaw wody dla wszystkich mieszkańców, poprzez budowę studni głębinowej przy wykorzystaniu istniejących Stacji Ujęć Wody oraz budowa nowych Stacji Ujęć Wody.

4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy został zawarty w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łyszkowice*. Studium przedstawia poglądy i deklaracje na temat kierunków działań podejmowanych przez Samorząd dla rozwoju gminy. Przyjmuje się zrównoważony rozwój obszaru gminy jako podstawę do formułowania kierunków zasad i warunków zagospodarowania. Polityka przestrzenna określona w dokumencie odpowiada zasadom ustanowionym przepisami prawa, a jednocześnie posiada charakter wytycznych do sporządzenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łyszkowice podaje co następuje:

Przyjmuje się szczegółowe zasady zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do gospodarowania przestrzenią:

- racjonalizacja wykorzystania przestrzeni i oszczędna gospodarka zasobami poprzez intensyfikację użytkowania terenów w ośrodku gminnym i w istniejących pasmach zabudowy wsi,
- utrzymanie dolin rzek jako ekologicznych pasm decydujących o jakości środowiska,
- minimalizacja konfliktów funkcjonalno-przestrzennych, a w szczególności wywołujących negatywne skutki środowiskowe między innymi poprzez drogi o znacznym natężeniu ruchu,
- dążenie do wielofunkcyjności poszczególnych obszarów zabudowy wsi, zmniejszającej potrzeby transportowe i integrującej przestrzenie, społecznie i kulturowo,
- łączenie funkcji komplementarnych w celu racjonalizacji gospodarki zasobami materialnymi i energią.

Nie przewiduje się zasadniczych zmian w strukturze przestrzennej gminy jako całości. Obszar gminy będzie utrzymany w przeważającej części jako sfera produkcji rolniczej. W obszarze sfery rolniczej zabudowa będzie ograniczona wyłącznie do istniejących pasm o dominującej zabudowie zagrodowej.

Zmiany struktury przestrzennej ośrodka gminnego oraz wsi Wrzeczek i Polesie będą znaczne i wynikać będą z następujących przesłanek:

- usytuowanie w Łyszkowicach węzła drogowego na autostradzie A2,
- ekspansja terenowa w sektorze mieszkalnictwa w Łyszkowicach oraz obszarów produkcyjno-usługowych we Wrzeczku,
- ekspansja terenowej w sektorze mieszkalnictwa w Polesiu jako naturalnego rozwoju osiedla zabudowy mieszkaniowej w Bełchowie (gmina Nieborów).

W strukturze przestrzennej gminy jako całości zarysowuje się tendencja:

- do stworzenia znaczących ofert pod kompleks techniczno-produkcyjny bazujący na dogodnym połączeniu z autostradą A2, usytuowany wzdłuż drogi wojewódzkiej Nr 704,
- do zalesiania enklaw i pół-enklaw gruntów rolnych w użytkach leśnych,
- rozwoju zabudowy mieszkaniowej w ośrodku gminnym oraz w Polesiu,
- rozwoju zabudowy mieszkaniowo-rekreacyjnej w Kalenicach i Bobrowej.

Podstawowym zadaniem Samorządu jest zabezpieczenie interesów publicznych społeczności, którą reprezentuje. Duża część tych działań jest osadzona w gospodarce przestrzennej, jak chociażby:

- zapewnienie terenów dla inwestycji, w tym inwestycji publicznych,
- budowa systemów transportu i infrastruktury technicznej oraz obiektów infrastruktury społecznej,
- ochrona wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych,
- restrukturyzacja użytkowania terenów i ich zagospodarowanie,
- likwidacja terenów zdegradowanych.

Rolą Samorządu jest określenie przedmiotu, rozmiaru i stopnia ochrony lokalnych interesów publicznych. Przewodnią myślą polityki przestrzennej, realizowanej na terenie gminy będzie dążenie do „równowagi rozwoju” a następnie do zachowania „równowagi rozwoju”. Pod pojęciem równowagi rozwoju należy rozumieć:

- wyrównywanie zaniedbań w rozbudowie systemów transportu w stosunku do poziomu motoryzacji i ruchliwości mieszkańców,
- likwidowanie luki infrastrukturalnej wyrażającej się tym, że więcej jest terenów zabudowanych niż uzbrojonych (szczególnie w kanalizację sanitarną),
- oczyszczanie takiej samej ilości ścieków i utylizacji takiej samej ilości odpadów, jaka jest produkowana,
- poprawianie proporcji w strukturze terenów zurbanizowanych poprzez: intensyfikację wykorzystywania terenów a tym samym zmniejszanie tempa ich przyrostu i rozproszenia,
- ograniczenie wpływu na komponenty krajowego (OCHK) i międzynarodowego (Natura 2000) systemu ekologicznego na terenach sąsiadujących z obszarem gminy.

W ramach aktywnej polityki przestrzennej będą podejmowane inicjatywy i przedsięwzięcia służące poprawie jakości przestrzeni oraz uzyskania mocnej pozycji konkurencyjnej gminy, względnie utrzymanie takowej.

W *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030* Gmina Łyszkowice została zaliczona do Obszaru Strategicznej Interwencji - Obszaru Zielonej Gospodarki. Obszar obejmuj teren całej Gminy Łyszkowice, a powiązania przedstawiono w rozdziale 13 niniejszej Strategii.

W Strategii nie wytyczono OSI gminnych.

5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie

Polityka przestrzenna powinna stanowić płaszczyznę negocjacji pomiędzy potrzebami a realnymi możliwościami. Nadrzędną zasadą polityki przestrzennej jest zasada zachowania zrównoważonego rozwoju. Według norm i dokumentów Organizacji Narodów Zjednoczonych: „Zrównoważony rozwój Ziemi to rozwój, który zaspokaja podstawowe potrzeby wszystkich ludzi oraz zachowuje, chroni i przywraca zdrowie i integralność ekosystemu Ziemi, bez zagrożenia możliwości zaspokojenia potrzeb przyszłych pokoleń i bez przekraczania długookresowych granic pojemności ekosystemu Ziemi.”

Należy utrzymać dotychczasowe funkcje obszarów wyróżnionych w ramach działań polityki przestrzennej. Gmina jest gminą wiejską o charakterze rolniczo-przemysłowym, co potwierdza struktura użytkowania gruntów. Przewiduje się rozwój Łyszkowic, jako centrum wielofunkcyjnego z promocją nowych terenów pod rozwój sfery mieszkaniowo-usługowej, rozwój terenów produkcyjno-usługowych położonych w zbliżeniu do węzła na autostradzie A2 (Wrzeczko, Czatolin), rozwój terenów eksploatacji złóż kruszyw w obrębie Wału Domaniewickiego (Kalenice, Czatolin, Uchań Górny) oraz we wsi Seroki, a także utrzymanie rolnictwa jako podstawowej funkcji gminy „ziemskiej” z zabudową wielofunkcyjną, ograniczoną do istniejących pasm historycznie ukształtowanych.

Rekomendacje dla Gminy Łyszkowice odnoszą się m.in. do wytyczonych w *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030* OSI regionalnych, a zatem do Obszaru Zielonej Gospodarki, który obejmuje obszar całej Gminy Łyszkowice. Szczególnie istotne będą działania związane z ochroną i poprawą jakości środowiska oraz wzmocnieniem odporności obszaru gminy na zmiany klimatu i zagrożenia naturalne.

Rekomendacje do obszaru objętego strategią to:

- w związku z faktem, że na terenie całej gminy rozwija się funkcja mieszkalna, kompleksowych rozwiązań wymaga całość gospodarki wodno-ściekowej oraz zapewnienie wszystkim mieszkańcom dostępu do podstawowych usług publicznych;

- na terenach do wykorzystania na potrzeby turystyki krajobrazowej, należy rozwijać funkcję turystyczną. Ważnym elementem może stać się rozwój turystyki weekendowej i jednodniowej dla mieszkańców: Łowicza, Skierniewic, ale również Łodzi;
- kształtowanie zieleni m.in. poprzez powiązanie z usługami sportu i rekreacji;
- ochrona środowiska, w tym ochrona gleb wysokiej jakości i użytków leśnych, których przeznaczenie na cele nierolnicze i nieleśne wymaga szczególnego uzasadnienia i spełnienia przepisów szczególnych;
- ochrona obszarów cennych przyrodniczo oraz walorów krajobrazu;
- ochrona krajobrazu kulturowego gminy Łyszkowice, w szczególności poprzez: harmonijne ukształtowanie przestrzeni gminy traktowanej jako całość, uporządkowane relacje uwarunkowań i wymagań funkcjonalnych, społeczno-gospodarczych, środowiskowych, kulturowych oraz kompozycyjno-estetycznych oraz ograniczenie kształtowania terenów zabudowy z wyjątkiem ośrodka gminnego do terenów położonych wzdłuż istniejących dróg;
- ochrona obiektów zabytkowych;
- podporządkowanie nowej zabudowy mieszkalnej historycznej kompozycji przestrzennej szczególnie w tradycyjnych miejscowościach wiejskich;
- zwiększenie udziału zieleni w centrach miejscowości;
- podnoszenie jakości życia i zamieszkania;
- dążenie do poprawy dostępności infrastruktury społecznej (infrastruktura sportowo-rekreacyjna, szkoły, skwery) i możliwie pełnej dostępności infrastruktury technicznej;
- uspokajanie ruchu poprzez: priorytet komunikacji pieszej, rowerowej i zbiorowej, ograniczanie ruchu samochodowego, dążenie do powiększania powierzchni przeznaczonej do ruchu pieszego i rowerowego;
- rozwój wydzielonych dróg i pasów dla rowerów w całej gminie;
- dobra organizacja miejsc parkingowych przy kluczowych obiektach;
- kształtowanie struktury przestrzennej uwypuklające i wzmacniające znaczenie istniejących obiektów o ważnych funkcjach lokalnych i ponadlokalnych;
- rozwój stref inwestycyjnych;
- opracowanie systemu komunikacyjnego wspierającego transport niskoemisyjny (również elektromobilność);
- ochrona i pielęgnacja centrum miejscowości (zachowanie kultury regionu);
- tworzenie stref rozwoju energetyki odnawialnej (elektrownie solarne, wiatrowe);
- wyznaczenie miejscowości celem stworzenia tzw. wiosek energetycznych.

Wszystkie projekty inwestycyjne zostały zamieszczone i opisane w rozdziale 7.

6. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym

Strategia to dokument bazowy, który wspiera i wpływa na realizację celów i działań sprecyzowanych w innych dokumentach planistycznych i strategicznych gminy. Strategia oddziałuje na ożywienie społeczno-gospodarcze oraz rozwój gminy w sferze społecznej, kulturalnej, przestrzennej, a także turystyczno-rekreacyjnej. Wszystkie te sfery są ze sobą powiązane, dlatego strategia ma charakter kompleksowy. Tworzona jest z myślą o mieszkańcach i z ich udziałem, ponieważ to lokalna społeczność tworzy Gminę. Bez mieszkańców nie byłoby potrzeby dalszego rozwoju obszaru, chyba że byłby sterowany odgórnie na wniosek władz rządowych. Dlatego tak ważna jest rola Samorządu, który może pokierować dalszym przekształcaniem się tego obszaru, mając na celu dobro mieszkańców.

W oparciu o dostępne dokumenty gminne, statystyczne, a także przeprowadzoną wizję lokalną i konsultacje z władzami Gminy, przeprowadzono diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Łyszkowice. Diagnoza ta została uzupełniona o wyniki badania ankietowego, dzięki czemu wyznaczono obszary działalności Gminy, które wymagają poprawy bądź dodatkowego impulsu rozwojowego. Poniżej przedstawiono mapę strategii, ukazującą wyznaczone cele strategiczne i operacyjne. W dalszej części zostały one scharakteryzowane, a także przedstawiono działania, których realizacja pomoże w osiągnięciu założonych celów.

Katalog działań jest otwarty i może być aktualizowany w miarę występujących potrzeb, dostępnych środków finansowych oraz pojawiających się pomysłów na rozwój gminy.

OBSZAR: GOSPODARKA	OBSZAR: PRZESTRZEŃ	OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO
CELE STRATEGICZNE		
1	2	3
Rozwój Gminy w oparciu o zwiększenie przedsiębiorczości mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru	Zachowanie i ochrona środowiska oraz ład przestrzenny Gminy Łyszkowice	Polepszenie warunków zamieszkania oraz budowa kapitału społecznego Gminy Łyszkowice
CELE OPERACYJNE		
1.1 Rozwój infrastruktury komunikacyjnej oraz poprawa funkcjonowania systemu infrastruktury technicznej;	2.1 Ochrona przyrody. Zagospodarowanie terenów i poprawa ich stanu;	3.1 Rozwój kompetencji zawodowych oraz umiejętności społecznych mieszkańców;
1.2 Stworzenie oferty dla inwestorów oraz promocja gospodarcza gminy;	2.2 Utrzymanie dobrego stanu powietrza na obszarze Gminy Łyszkowice;	3.2 Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej – rekreacyjnej, sportowej, kulturowej, opiekuńczej;
1.3 Optymalne zagospodarowanie terenów i budynków na obszarze gminy;	2.3 Racjonalne wykorzystywanie zasobów wodnych dla zmniejszania skutków suszy. Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych;	3.3 Aktywizacja osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, starszych;
		3.4 Wzrost poziomu usług administracyjnych, edukacyjnych, opiekuńczych, zdrowotnych i społecznych

OBSZAR: GOSPODARKA**CEL STRATEGICZNY 1****Rozwój Gminy w oparciu o zwiększenie przedsiębiorczości mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru**

Cel strategiczny 1 skupia się wokół gospodarki – przedsiębiorczości mieszkańców oraz przyciągnięciu do gminy nowych inwestorów.

Efektom działań podejmowanych w najbliższych latach powinny być dogodne warunki dla zakładania i rozwoju działalności gospodarczej oraz aktywna promocja Gminy służąca pozyskiwaniu nowych inwestorów. Niezbędne są zatem inwestycje w infrastrukturę techniczną, optymalne wykorzystanie zasobów infrastrukturalnych gminy, ale także działania, które umożliwią prowadzenie zorganizowanej promocji gospodarczej gminy.

W ramach celu strategicznego 1 i przyporządkowanych mu celów operacyjnych proponuje się następujące działania:

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
1.1 Rozwój infrastruktury komunikacyjnej oraz poprawa funkcjonowania systemu infrastruktury technicznej;	Przebudowa dróg na terenie gminy Łyszkowice
	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Łyszkowice
	Budowa szlaków, ścieżek i dróg rowerowych
	Budowa odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych
	Budowa efektywnego i sprawnego systemu oświetlenia na drogach publicznych w gminie
	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych
	Modernizacja budynków stacji uzdatniania wody, w tym wykonanie monitoringu obiektu i studni
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
	Budowa i rozbudowa ujęć wody na wyznaczonym obszarze
1.2 Stworzenie oferty dla inwestorów oraz promocja gospodarcza gminy;	Adaptacja terenów na funkcje sportowe, rekreacyjne, kulturalne, turystyczne
	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych
	Przygotowanie planów zagospodarowania przestrzennego
	Informatyzacja usług publicznych w gminie
1.3 Optymalne zagospodarowanie terenów i budynków na obszarze gminy;	Promocja gospodarcza gminy Łyszkowice
	Adaptacja części budynku „Mydlarni” na funkcje publiczne
	Przebudowa stadionu gminnego w Łyszkowicach
	Budowa ośrodka zdrowia
	Budowa odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych
	Rewitalizacja zbiornika wodnego w Łyszkowicach
	Adaptacja terenów na funkcje sportowe, rekreacyjne, kulturalne, turystyczne
	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych
	Unowocześnienie obiektów edukacyjnych wraz z przystosowaniem na potrzeby osób niepełnosprawnych
	Przebudowa przedszkola w Łyszkowicach
	Dostosowanie budynku Urzędu Gminy do potrzeb mieszkańców i personelu
	Budowa nowej pełnowymiarowej Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łyszkowicach
	Modernizacja budynków stacji uzdatniania wody, w tym wykonanie monitoringu obiektu i studni
	Dostosowanie gminnego systemu realizacji zadań oświatowych do niekorzystnych zmian demograficznych
Wykonanie boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Stachlewie	
Zagospodarowanie zbiornika wodnego w miejscowości Polesie na potrzeby zbiornika retencyjnego	

OBSZAR: PRZESTRZEŃ**CEL STRATEGICZNY 2****Zachowanie i ochrona środowiska oraz ładu przestrzennego Gminy Łyszkowice**

Cel strategiczny 2 skupia się na przestrzeni - ochronie środowiska, zachowaniu ładu przestrzennego. Poprawa jakości powietrza, wód oraz zagospodarowanie przestrzeni z uwzględnieniem jej estetyki i ochrony terenów zielonych to najważniejsze wyzwania, które wpływają nie tylko na rozwój i atrakcyjność gminy, ale także na jakość życia mieszkańców (aspekty zdrowotne, podwyższenie warunków życia). Należy też zwrócić szczególną uwagę na kwestie rekreacji i turystyki z poszanowaniem środowiska naturalnego. Wytyczono zatem następujące działania sprzyjające realizacji celu 2:

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
2.1 Ochrona przyrody. Zagospodarowanie terenów i poprawa ich stanu;	Lokalizacja zalesień i zadrzewień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
	Umieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich zapisów chroniących cenne przyrodniczo tereny przed przeinwestowaniem, a także zasad ochrony krajobrazu
	Umieszczanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego odpowiednich zapisów chroniących przed nadmierną i chaotyczną urbanizacją
	Rozwój i bieżąca ochrona obszarów i obiektów cennych przyrodniczo
	Budowa szlaków, ścieżek i dróg rowerowych
	Budowa efektywnego i sprawnego systemu oświetlenia na drogach publicznych w gminie
	Adaptacja terenów na funkcje sportowe, rekreacyjne, kulturalne, turystyczne
	Regulacja koryt cieków naturalnych
	Przygotowanie planów zagospodarowania przestrzennego
	Adaptacja gminy do zmian klimatu poprzez tworzenie terenów zielonych, przepuszczalnych
	Wykonanie boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Stachlewie
Zagospodarowanie zbiornika wodnego w miejscowości Polesie na potrzeby zbiornika retencyjnego	
2.2 Utrzymanie dobrego stanu powietrza na obszarze Gminy Łyszkowice;	Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych na terenie gminy Łyszkowice
	Przebudowa dróg na terenie gminy Łyszkowice
	Budowa szlaków, ścieżek i dróg rowerowych
	Budowa odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych
	Realizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest
2.3 Racjonalne wykorzystywanie zasobów wodnych dla zmniejszania skutków suszy. Poprawa jakości i ochrona zasobów wód powierzchniowych i podziemnych;	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Łyszkowice
	Rewitalizacja zbiornika wodnego w Łyszkowicach
	Modernizacja budynków stacji uzdatniania wody, w tym wykonanie monitoringu obiektu i studni
	Regulacja koryt cieków naturalnych
	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków
	Budowa i rozbudowa ujęć wody na wyznaczonym obszarze
	Ochrona wód przed zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, poprzez promowanie wdrażania i przestrzegania zasad Dobrej Praktyki Rolniczej, np. nawożenie, składowanie nawozów i kiszzonek w pobliżu cieków
	Promowanie działań służących zwiększaniu retencji wodnej na terenach rolniczych, leśnych i zurbanizowanych poprzez: prawidłowe użytkowanie rolnicze gleb, prowadzenie prac przeciwoerozyjnych, zalesianie, tworzenie stref buforowych wzdłuż cieków, ochronę i odtwarzanie oczek wodnych i mokradeł.
Zagospodarowanie zbiornika wodnego w miejscowości Polesie na potrzeby zbiornika retencyjnego	

OBSZAR: SPOŁECZEŃSTWO**CEL STRATEGICZNY 3****Polepszenie warunków zamieszkania oraz budowa kapitału społecznego Gminy Łyszkowice**

Cel strategiczny 3 skupia się na mieszkańcach, warunkach pracy, nauki, rekreacji, edukacji, opieki zdrowotnej i działalności społecznej.

Podjęte działania będą sprzyjać wzrostowi poziomu i jakości życia mieszkańców, stanowiąc inwestycje w kapitał ludzki, niezbędny w tworzeniu warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju gminy. Planuje się działania z zakresu zwiększania dostępu i podwyższania jakości edukacji, wsparcia osób bezrobotnych, niepełnosprawnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym. Konieczne są inwestycje zarówno w programy jak i infrastrukturę służącą realizacji działań społecznych. Zaplanowano zatem następujące działania:

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
3.1 Rozwój kompetencji zawodowych oraz umiejętności społecznych mieszkańców;	Rozwinięcie i utrzymywanie wysokich standardów partycypacji społecznej z wykorzystaniem zróżnicowanych kanałów i narzędzi komunikacji – wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego
	Program wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych
	Tworzenie punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą i uzależnieniami
	Promocja zdrowia - realizacja zespołu programów dla poszczególnych grup wiekowych
	Program edukacji przez całe życie dla osób dorosłych
	Tworzenie innowacyjnych programów edukacyjnych wspierających dzieci i młodzież z terenu gminy
3.2 Budowa i modernizacja infrastruktury społecznej – rekreacyjnej, sportowej, kulturowej, opiekuńczej;	Tworzenie świetlic socjoterapeutycznych
	Adaptacja obiektu na lokal terapii zajęciowej
	Adaptacja części budynku „Mydlarni” na funkcje publiczne
	Przebudowa stadionu gminnego w Łyszkowicach
	Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych na terenie gminy Łyszkowice
	Budowa szlaków, ścieżek i dróg rowerowych
	Rewitalizacja zbiornika wodnego w Łyszkowicach
	Adaptacja terenów na funkcje sportowe, rekreacyjne, kulturalne, turystyczne
	Dostosowanie budynku Urzędu Gminy do potrzeb mieszkańców i personelu
	Budowa nowej pełnowymiarowej Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łyszkowicach
Wykonanie boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Stachlewie	
3.3 Aktywizacja osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, starszych;	Program edukacji przez całe życie dla osób dorosłych
3.3 Wzrost poziomu usług administracyjnych, edukacyjnych, opiekuńczych, zdrowotnych i społecznych	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi
	Tworzenie świetlic socjoterapeutycznych
	Adaptacja obiektu na lokal terapii zajęciowej
	Program wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych
	Adaptacja części budynku „Mydlarni” na funkcje publiczne
	Tworzenie punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą i uzależnieniami
Promocja zdrowia - realizacja zespołu programów dla poszczególnych grup wiekowych	

Cel operacyjny	Działania/zadanie/projekt
	Budowa ośrodka zdrowia
	Tworzenie innowacyjnych programów edukacyjnych wspierających dzieci i młodzież z terenu gminy
	Unowocześnienie obiektów edukacyjnych wraz z przystosowaniem na potrzeby osób niepełnosprawnych
	Przebudowa przedszkola w Łyszkowicach
	Informatyzacja usług publicznych w gminie
	Dostosowanie budynku Urzędu Gminy do potrzeb mieszkańców i personelu
	Budowa nowej pełnowymiarowej Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łyszkowicach
	Dostosowanie gminnego systemu realizacji zadań oświatowych do niekorzystnych zmian demograficznych
	Wykonanie boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Stachlewie

7. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych

W okresie programowania Gmina planuje zrealizować następujące strategiczne zadania inwestycyjne. Jest to lista, którą można modyfikować i rozszerzać w miarę dostępnych środków finansowych oraz potrzeb i pomysłów.

Lp.	Tytuł	Lata realizacji	Szacunkowy koszt [zł]	Planowana dotacja [zł]	Wkład własny gminy [zł]
1	Tworzenie świetlic socjoterapeutycznych	2024-2027	2 000 000,00	1 700 000,00	300 000,00
2	Program współpracy z organizacjami pozarządowymi	2022-2030	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00
3	Adaptacja obiektu na lokal terapii zajęciowej	2022-2030	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00
4	Program wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych	2022-2030	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00
5	Adaptacja części budynku „Mydlarni” na funkcje publiczne	2025-2028	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
6	Tworzenie punktów konsultacyjnych dla osób dotkniętych przemocą i uzależnieniami	2023-2025	500 000,00	425 000,00	75 000,00
7	Promocja zdrowia - realizacja zespołu programów dla poszczególnych grup wiekowych	2023-2030	500 000,00	425 000,00	75 000,00
8	Przebudowa stadionu gminnego w Łyszkowicach	2025-2027	3 000 000,00	2 550 000,00	450 000,00
9	Budowa ośrodka zdrowia	2025-2027	8 000 000,00	6 800 000,00	1 200 000,00
10	Kompleksowa termomodernizacja obiektów publicznych na terenie gminy Łyszkowice	2024-2030	15 000 000,00	12 750 000,00	2 250 000,00

Lp.	Tytuł	Lata realizacji	Szacunkowy koszt [zł]	Planowana dotacja [zł]	Wkład własny gminy [zł]
11	Program edukacji przez całe życie dla osób dorosłych	2023-2030	2 000 000,00	1 700 000,00	300 000,00
12	Tworzenie innowacyjnych programów edukacyjnych wspierających dzieci i młodzież z terenu gminy	2023-2030	3 000 000,00	2 550 000,00	450 000,00
13	Przebudowa dróg na terenie gminy Łyszkowice	2023-2030	14 000 000,00	11 900 000,00	2 100 000,00
14	Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie gminy Łyszkowice	2023-2030	22 000 000,00	18 700 000,00	3 300 000,00
15	Budowa szlaków, ścieżek i dróg rowerowych	2024-2028	6 000 000,00	5 100 000,00	900 000,00
16	Budowa odnawialnych źródeł energii na obiektach publicznych	2023-2030	15 000 000,00	12 750 000,00	2 250 000,00
17	Budowa efektywnego i sprawnego systemu oświetlenia na drogach publicznych w gminie	2023-2027	7 000 000,00	5 950 000,00	1 050 000,00
18	Rewitalizacja zbiornika wodnego w Łyszkowicach	2025-2028	8 000 000,00	6 800 000,00	1 200 000,00
19	Adaptacja terenów na funkcje sportowe, rekreacyjne, kulturalne, turystyczne	2024-2028	5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00
20	Kompleksowe przygotowanie terenów inwestycyjnych	2023-2028	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
21	Unowocześnienie obiektów edukacyjnych wraz z przystosowaniem na potrzeby osób niepełnosprawnych	2025-2030	5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00
22	Przebudowa przedszkola w Łyszkowicach	2024-2026	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
23	Przygotowanie planów zagospodarowania przestrzennego	2023-2025	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00
24	Informatyzacja usług publicznych w gminie	2024-2028	3 000 000,00	2 550 000,00	450 000,00
25	Dostosowanie budynku Urzędu Gminy do potrzeb mieszkańców i personelu	2025-2027	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
26	Budowa nowej pełnowymiarowej Sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Łyszkowicach	2026-2030	15 000 000,00	12 750 000,00	2 250 000,00
27	Promocja gospodarcza gminy Łyszkowice	2024-2030	2 000 000,00	1 700 000,00	300 000,00
28	Modernizacja budynków stacji uzdatniania wody, w tym wykonanie monitoringu obiektu i studni	2025-2029	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
29	Realizacja Programu usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest	2022-2030	2 000 000,00	1 800 000,00	200 000,00
30	Regulacja koryt cieków naturalnych	2022-2031	1 000 000,00	850 000,00	150 000,00
31	Adaptacja gminy do zmian klimatu poprzez tworzenie terenów zielonych, przepuszczalnych	2023-2025	6 000 000,00	5 100 000,00	900 000,00
32	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	2023-2027	4 000 000,00	0,00	4 000 000,00

Lp.	Tytuł	Lata realizacji	Szacunkowy koszt [zł]	Planowana dotacja [zł]	Wkład własny gminy [zł]
33	Dostosowanie gminnego systemu realizacji zadań oświatowych do niekorzystnych zmian demograficznych	2023-2027	2 000 000,00	1 700 000,00	300 000,00
34	Budowa i rozbudowa ujęć wody na wyznaczonym obszarze	2025-2029	4 000 000,00	3 400 000,00	600 000,00
35	Wykonanie boiska szkolnego przy Szkole Podstawowej w Stachlewie	2024-2025	1 500 000,00	1 275 000,00	225 000,00
36	Zagospodarowanie zbiornika wodnego w miejscowości Polesie na potrzeby zbiornika retencyjnego	2025-2027	5 000 000,00	4 250 000,00	750 000,00

8. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Poniżej odniesiono się do dokumentów gminnych, wskazując w jaki sposób zachodzi zgodność ze strategią.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łyszkowice

Podstawowymi ustaleniami Studium w zakresie kierunków rozwoju przestrzennego jest przyjęcie:

- rozwoju Łyszkowic, jako centrum wielofunkcyjne z promocją nowych terenów pod rozwój sfery mieszkaniowo-usługowej,
- rozwoju terenów produkcyjno-usługowych położonych w zbliżeniu do węzła na autostradzie A2 (Wrzeczko, Czatolin),
- rozwoju terenów eksploatacji złóż kruszyw w obrębie Wału Domaniewickiego (Kalenice, Czatolin, Uchań Górny) oraz we wsi Seroki,
- utrzymania rolnictwa jako podstawowej funkcji gminy „ziemskiej” z zabudową wielofunkcyjną, ograniczoną do istniejących pasm historycznie ukształtowanych,
- rozwoju funkcji leśnictwa poprzez ochronę istniejących kompleksów leśnych oraz zalesianie gruntów porolnych i rolnych o najniższej bonitacji,
- modernizacji sieci dróg w tym dostosowanie drogi wojewódzkiej Nr 704 do parametrów drogi głównej,
- rozbudowy systemów infrastruktury technicznej,
- ochrony środowiska,
- ochrony zabytków, dóbr kultury współczesnej i krajobrazu kulturowego z wprowadzeniem do planów miejscowych wymogów i warunków zagospodarowania.

Zachodzi zatem spójność pomiędzy dokumentami.

**Program Ochrony Środowiska dla Gminy Łyszkowice
na lata 2018 - 2021 z perspektywą na lata 2022-2025**

Dokumenty są ze sobą zgodne. Przewidują działania w zakresie ochrony przyrody, klimatu i powietrza, zmniejszania skutków suszy, gospodarki wodno-ściekowej oraz gospodarki odpadami.

Zachodzi zatem spójność pomiędzy dokumentami. Cele Programu pokrywają się z celami strategii rozwoju gminy. POŚ traktuje szczegółowo zagadnienia związane z ochroną środowiska gminy, stanowi uszczegółowienie zapisów strategii rozwoju..

**Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu gminy Łyszkowice na lata 2011 –
2014 (z uwzględnieniem perspektywy do 2032)**

Dokumenty są ze sobą zgodne. Strategia przewiduje realizację zapisów Programu. Zachodzi spójność pomiędzy dokumentami.

9. Oczekiwane rezultaty planowanych działań

W celu sprawnego monitorowania postępów we wdrażaniu Strategii, poniżej zaproponowano wskaźniki dzięki którym można śledzić postępy w wykonaniu poszczególnych zadań i celów strategicznych.

- Długość wybudowanych dróg [km]
- Długość zmodernizowanych dróg [km]
- Długość wybudowanych chodników [km]
- Długość zmodernizowanych chodników [km]
- Długość wybudowanych ścieżek rowerowych [km]
- Długość zmodernizowanych ścieżek rowerowych [km]
- Liczba opracowanych dokumentów koncepcyjnych z zakresu komunikacji publicznej [szt.]
- Liczba powstałych miejsc parkingowych [szt.]
- Powierzchnia dostępnych gminnych terenów inwestycyjnych [ha]
- Liczba inwestycji z zakresu zagospodarowania turystycznego miejsc np. przy ciekach i zbiornikach wodnych [szt.]
- Liczba wydarzeń promujących sprzedaż bezpośrednią na rynku lokalnym [szt.]

- Liczba zamontowanych lamp w przestrzeni publicznej [szt.]
- Liczba zainstalowanych kamer monitoringowych [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania [zł]
- Liczba budynków gminnych z zainstalowaną infrastrukturą do pozyskiwania energii odnawialnej lub budynków prywatnych, które otrzymały dofinansowanie [szt.]
- Liczba budynków gminnych objętych termomodernizacją [szt.]
- Kwota przeznaczona na dofinansowania do wymiany pieców [zł]
- Liczba gospodarstw domowych, które otrzymały dofinansowanie do wymiany pieców [szt.]
- Długość wybudowanej sieci wodociągowej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci wodociągowej [szt.]
- Długość wybudowanej sieci kanalizacyjnej [km]
- Liczba nowych gospodarstw domowych przyłączonych do sieci kanalizacyjnej [szt.]
- Liczba wprowadzonych rozwiązań z zakresu małej retencji [szt.]
- Liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych [szt.]
- Liczba przeprowadzonych kampanii edukacyjnych w tematyce zapyłaczy [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów szkolnych i przedszkolnych [szt.]
- Liczba budowanych, rozbudowanych lub zmodernizowanych obiektów sportowych [szt.]
- Liczba wybudowanych obiektów kulturalnych [szt.]
- Liczba zmodernizowanych obiektów kulturalnych [szt.]

Poniżej przedstawiono wskaźniki efektów realizacji Strategii:

Nazwa wskaźnika	Opis wskaźnika	Wartość wskaźnika do osiągnięcia na koniec realizacji strategii
Liczba przedsiębiorstw na obszarze Gminy	Dane można zweryfikować na stronach Głównego Urzędu Statystycznego. Dodatkowo można uzyskać informację, w jakich branżach nastąpił wzrost, a w jakich zmniejszenie się liczby przedsiębiorstw. Dane należy skorelować z poziomem bezrobocia, wykształcenia oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	+ 2,7%
Liczba osób bezrobotnych	Dane można uzyskać na stronach GUS, również Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu. Dane z PUP pozwolą na bardziej szczegółową analizę zarejestrowanych osób bezrobotnych. Wskaźnik należy porównać z poziomem wykształcenia mieszkańców, liczbą przedsiębiorstw oraz średnimi dochodami gospodarstw domowych.	- 4%
Średni dochód gospodarstw domowych	Jest to wskaźnik o szczególnym znaczeniu dla rozwoju obszaru Gminy. Dochody determinują jakość życia, ich wzrost w większości przypadków świadczy zatem o podniesieniu pewnych standardów. Należy zauważyć, że możliwość nabywania dóbr i usług napędza gospodarkę, a zatem większe zarobki znajdują odzwierciedlenie we wzroście gospodarczym. Dane można uzyskać w GUS.	+ 2,5%
Liczba nowych mieszkańców Gminy	Wskaźnik ten pokaże, czy podjęte działania stworzyły bezpieczny i atrakcyjny dla życia obraz Gminy Łyszkowice. Dane dostępne są w GUS. Można je skorelować ze średnimi dochodami gospodarstw domowych, poziomem wykształcenia oraz bezrobocia mieszkańców.	+ 1,1%

10. Źródła finansowania

W związku z możliwościami finansowania poszczególnych projektów, planuje się pozyskanie dofinansowania na ich realizację m.in. ze środków: Funduszy Europejskich dla Łódzkiego 2021-2027, Europejskiego Funduszu Odbudowy, ale również Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w ramach Funduszu Elektromobilności. Oczywiście będą brane pod uwagę wszystkie dostępne i akceptowalne dla gminy źródła finansowania, poniższy katalog źródeł finansowania, a także zakres inwestycji może być rozszerzany i korygowany w miarę udostępnianych środków pomocowych oraz potrzeb gminy. Koszty poszczególnych inwestycji oszacowano w rozdziale 7 niniejszej strategii.

Zasadnicze znaczenie dla sfinansowania inwestycji zawartych w strategii ma przede wszystkim katalog środków publicznych, w tym:

- środki własne gminy,
- środki z budżetu województwa łódzkiego,
- środki z budżetu Unii Europejskiej,
- Krajowe Programy Operacyjne,
- środki budżetu państwa,
- inne środki publiczne.

Ważnym elementem finansowania interwencji rozwojowych będą również środki prywatne, które mogą zostać wykorzystane do współfinansowania projektów realizowanych w ramach programów operacyjnych lub w formule partnerstwa publiczno-prywatnego.

11. System wdrażania Strategii

Strategia jest dokumentem ponadkadencyjnym, określającym cele i programy działań na kilka lat oraz wymagającym ciągłej pracy nad podnoszeniem jej jakości. Proces jej wdrażania jest złożonym przedsięwzięciem, wymagającym dobrego przygotowania informacyjnego i stałej komunikacji z otoczeniem. Wdrożeniu Strategii towarzyszyć będzie jej ewaluacja, która będzie się opierać na pozyskiwaniu obiektywnej informacji o jej przebiegu, skutkach i publicznym odbiorze. Strategia gminy jest warunkiem koniecznym rozwoju danej jednostki terytorialnej. Sam dokument nie jest jednak receptą na sukces. Aby mógł przynieść zaplanowane efekty, konieczne jest sukcesywne jego wdrażanie, czuwanie nad jego realizacją i kontrolowanie przebiegu.

Właściwy proces wdrażania Strategii wymaga połączenia wysiłków wielu instytucji, organizacji i osób. Przedkładana Strategia jest "własnością" społeczności lokalnej - dla niej przede wszystkim była budowana. Udział lokalnych liderów i lokalnej społeczności będzie czynnikiem wspierającym procesy implementacyjne. Niezwykle istotne jest partnerstwo ponadgminne. Wdrażanie wytyczonych planów zakłada potrzebę animacji od podstaw, która wiąże się z głębszymi kwestiami, takimi jak: zmiana mentalności, stosunki społeczne oraz kultura lokalna, których ewolucja jest procesem rozłożonym na wiele lat.

Realizacja Strategii uzależniona jest od wysokości pozyskanych środków zarówno krajowych jak i z funduszy strukturalnych. Biorąc pod uwagę prognozę dopuszczalnej wysokości zobowiązań w poszczególnych latach i wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane bezpośrednio z budżetu, możliwości finansowe Gminy wskazują, że na realizację przyjętych celów Jednostka zabezpieczy 15 – 50% wkładu w stosunku do uzyskanych środków wspólnotowych.

Za wdrażanie Strategii odpowiedzialny będzie Urząd Gminy w Łyszkowicach.

1. Zarządzanie

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii będzie pełnił specjalnie powołany zespół pracowników. Zakres zadań Instytucji Zarządzającej obejmuje m.in.:

- zapewnienia zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu, w tym w szczególności w zakresie zamówień publicznych, zasad konkurencji, ochrony środowiska, jak też zagwarantowanie przestrzegania zasad zawierania kontraktów publicznych;
- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- przygotowanie rocznych raportów na temat wdrażania Strategii;
- zbieranie informacji do rocznego raportu o nieprawidłowościach;
- dokonanie oceny po zakończeniu realizacji Strategii.

2. Instytucja wdrażająca Strategię Gminy.

Urząd Gminy w Łyszkowicach, jako instytucja wdrażająca Strategię, odpowiedzialna będzie za:

- opracowanie i składanie wniosków o finansowanie zewnętrzne;
- bezpośrednią realizację działań przewidzianych w Strategii w zakresie przygotowania przetargów, gromadzenia dokumentacji bieżącej, nadzoru nad wykonawcą pod kątem terminowości i jakości wywiązania się z zobowiązania;
- zapewnienie informowania o współfinansowaniu przez UE realizowanych projektów.

W przypadku Strategii, kluczową postacią w procesie jej realizacji i monitoringu jest Wójt. Kierując bieżącą działalnością, ma największy wpływ zarówno na sam proces opracowywania Strategii, jej

wdrażania, jak również oceny jej realizacji. Do najważniejszych zadań Wójta w zakresie zarządzania i monitoringu należałby bezpośredni nadzór nad wdrażaniem strategii oraz wyznaczenie koordynatora jej realizacji.

Ważną rolę w procesach wdrożeniowych Strategii odgrywać powinien koordynator strategii jako osoba zaangażowana bezpośrednio w realizację zadań wyznaczonych w Dokumencie i dobrze zorientowana w istniejących realiach, mająca jednocześnie bezpośredni wpływ na procesy gospodarcze i społeczne zachodzące w gminie.

Główne zadania koordynatora polegałyby na:

- bieżącej analizie stanu realizacji Strategii;
- obserwacji uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych wpływających lub mogących wpłynąć na realizację strategii;
- prowadzeniu bazy informacji;
- wypracowaniu kryteriów oceny stanu realizacji Strategii;
- aktywnym poszukiwaniu źródeł finansowania.

Wdrażanie na każdym etapie podlega weryfikacji i aktualizacji. Opierać powinno się ono na odpowiednim rozdziale zadań realizacyjnych w ramach struktury organizacyjnej Urzędu. Pozwala to na koncentrowanie się na konkretnym przedsięwzięciu, a tym samym zwiększa jego efektywność.

12. Sposoby monitorowania, oceny i komunikacji społecznej Strategii

12.1. System monitorowania

Monitorowanie jest procesem, który ma na celu analizowanie stanu zawansowania projektu, czy strategii i jej zgodności z postawionymi celami. Istotą monitorowania jest wyciąganie wniosków z tego, co zostało i nie zostało zrobione. Jest nią także modyfikowanie dalszych poczynań w taki sposób, aby osiągnąć zakładany cel w przyszłości. Istotnym elementem monitorowania jest wypracowanie technik zbierania informacji oraz opracowanie odpowiednich wskaźników, które będą odzwierciedlały efektywność prowadzonych działań.

Monitorowania wdrażania Strategii oraz jej poszczególnych elementów dokonywać będzie Komitet Monitorujący. Aby zachować ciągłość procesu przygotowania Strategii i jej realizacji, w skład Komitetu Monitorującego wchodzić będą członkowie grupy roboczej, zaangażowanej w sporządzanie Strategii.

Zebrania Komitetu Monitorującego odbywać się będą raz na dwa lata. Istnieje możliwość częstszych spotkań po uprzednim zawiadomieniu członków Komitetu przez Sekretariat Komitetu. Funkcję Sekretariatu Komitetu Monitorującego pełnić będzie sekretariat Urzędu. Obowiązkiem Sekretariatu będzie zawiadamianie członków Komitetu o terminach posiedzeń oraz przygotowywanie na w/w posiedzenia szczegółowych informacji na temat postępów w realizacji Strategii w formie standardowego raportu monitorującego. Obowiązkiem Sekretariatu będzie także przygotowywanie protokołów z posiedzeń Komitetu Monitorującego, zawierających ustalenia w/w posiedzeń i przesyłanie ich do członków Komitetu. Komitet Monitorujący analizować będzie ilościowe i jakościowe informacje na temat wdrażanych projektów i całej Strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym. Celem takiej analizy jest zapewnienie zgodności realizacji projektów i Strategii z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Jeśli w raportach monitoringowych ujawnione zostaną problemy związane z wdrażaniem Strategii, Komitet Monitorujący powinien podjąć działania mające na celu wyeliminowanie pojawiających się trudności wdrożeniowych.

Na koniec każdego podokresu planowania Komitet Monitorujący sporządzi raport końcowy, obrazujący faktycznie zrealizowane zadania w kontekście założeń Strategii. Wszelkie rozbieżności pomiędzy ustaleniami Strategii, a jego rzeczywistym wykonaniem będą w w/w raporcie szczegółowo wyjaśnione. Raport końcowy będzie dostępny do wglądu w Sekretariacie Urzędu.

12.2. Sposób oceny

W procesie monitorowania Strategii przewidziano następujące fazy:

OCENA WSTĘPNA

Rozpoczęcie strategii i wchodzących w jej skład projektów poprzedzone zostanie ustaleniem wszelkich parametrów ilościowych i jakościowych (wskaźniki określające wyniki realizowanych zadań). Zostaną również wyraźnie określone etapy cząstkowe realizacji poszczególnych zadań (termin rozpoczęcia i zakończenia). Przyjęte raz parametry powinny być stosowane przez cały czas realizacji strategii i projektów.

MONITORING STERUJĄCY

Dotyczy całego okresu wdrażania strategii. Zadaniem prowadzonego monitorowania będzie wykrycie wszelkich odchyłeń, jakie mają miejsce w trakcie realizacji strategii.

KONTROLA KOŃCOWA - EWALUACJA EFEKTÓW

Ewaluacja zaczyna się w już procesie planowania/programowania. Można powiedzieć, że planowanie ukierunkowuje ewaluację i ewaluacja ukierunkowuje planowanie przyszłych działań. Jest to bardzo ważna funkcja ewaluacji, gdyż pozwala na zbadanie wewnętrznej logiki strategii/projektu. Logika strategii/projektu opisuje relacje pomiędzy wszystkimi jego elementami: potrzebami, strategią, celami, nakładami, działaniami, produktami, rezultatami i wpływem. Ewaluacja,

badając wewnętrzną spójność strategii/projektu, weryfikuje w jaki sposób nakłady programu przekształcane są w produkty, jak produkty prowadzą do uzyskania rezultatów i oddziaływania, a więc i zaspokojenia potrzeb grup docelowych.

Ogólnym celem ewaluacji jest podwyższanie stopnia adekwatności, efektywności i znaczenia rezultatów wynikających z programów finansowanych przez Unię Europejską. Głównym zadaniem jest, zatem dążenie do stałego ulepszania skuteczności i efektywności interwencji publicznej, rozumiane nie tylko jako pozytywne efekty społeczne lub gospodarcze związane bezpośrednio z programem, lecz także jako zwiększenie przejrzystości i promowania działań podejmowanych przez władze publiczne.

Główne zastosowania ewaluacji:

- identyfikacja słabych i mocnych stron,
- oszacowanie możliwości i ograniczeń,
- usprawnienie zarządzania,
- wskazanie kierunków rozwoju i priorytetów działalności sektora publicznego,
- poprawianie błędów dla celów odpowiedzialności,
- wsparcie alokacji zasobów finansowych,
- ulepszenie procesu decyzyjnego.

W szczególności zadaniem ewaluacji jest dostarczenie odpowiednim odbiorcom dokładnych ocen stanu wdrożenia programów w zakresie:

- działania strategii;
- wydajności i trwałości w stosunku do założonych celów;
- wpływu na problemy, do których odnoszą się projekty;
- wyciągniętych wniosków w celu poprawy wdrożenia strategii i wyznaczania nowych projektów;
- identyfikacji dobrych praktyk o potencjalnym szerszym zastosowaniu.

Jednym z celów ewaluacji jest również zapewnienie przejrzystości wykorzystania środków publicznych poprzez przekazywanie i upowszechnianie informacji o powodzeniu lub niepowodzeniu przedsięwzięć finansowanych z programów pomocowych. Ewaluacja ma również wymiar edukacyjny. Uczy bowiem rejestrować i stymulować zmianę, analizować i rozumieć złożoność zjawisk.

Ocena końcowa powinna określić na ile zakładane w Strategii cele zostały osiągnięte oraz ustalić przyczyny wszelkich odchyień w realizacji. Ewaluacja posłuży za podstawę sprawdzenia czy planowane efekty są zgodne z przyjętymi celami i ich miarami. W trakcie ewaluacji zostanie również dokonana analiza podejmowanych działań korygujących. Wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w trakcie realizacji kolejnych, podobnych projektów w przyszłości.

13. Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Poniższy rozdział przygotowano w oparciu o *Strategię rozwoju województwa łódzkiego 2030* - Załącznik do Uchwały Nr XXXI/414/21 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 6 maja 2021 r.. Podkreślono aspekty szczególnie istotne z punktu widzenia niniejszej *Strategii Rozwoju Gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2030*.

Cytując dokument: „Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030 jest odpowiedzią władz województwa na zmieniające się uwarunkowania i wyzwania, przedstawia spójny plan powiązanych i przemyślanych działań w perspektywie najbliższej dekady, stanowiący punkt wyjścia do szerokiej współpracy, której efektem będzie podniesienie jakości życia mieszkańców województwa łódzkiego. (...)

Strategia 2030 jest odpowiedzią na wyzwania wewnętrzne i globalne, jakie stoją przed województwem łódzkim. Podejmowane w ramach strategii działania będą służyły ograniczaniu negatywnych skutków procesów demograficznych związanych z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa, podnoszeniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, w tym transformacji w kierunku Przemysłu 4.0. Niezbędnym warunkiem tych przemian będzie rozwój cyfryzacji i całego sektora e-usług. Dla zapewnienia spójności społecznej podejmowane będą działania zmierzające do zwiększenia dostępności do wysokiej jakości usług w zakresie ochrony zdrowia, polityki społecznej, edukacji, kultury, sportu i turystyki. Kompleksowa poprawa dostępności województwa sprzyjać będzie budowaniu spójności terytorialnej. Niezmiernie istotne będą również działania związane z adaptacją do zmian klimatu oraz poprawą jakości powietrza. Województwo łódzkie dostrzega potencjał sektora energetycznego, jak również potrzebę jego transformacji. Sprawiedliwa i włączająca transformacja ma kreować nowy model rozwoju dla obszaru górniczego przy jednoczesnym zapobieganiu regresowi gospodarczemu i społecznemu.

Rok 2020 przyniósł całkowicie nowe wyzwanie związane z ograniczaniem skutków kryzysu wywołanego przez pandemię COVID-19. Zarząd Województwa podjął zdecydowane działania mające na celu odbudowę gospodarki oraz przeciwdziałanie zwiększaniu się bezrobocia. W celu zapobiegania i ograniczania wpływu kolejnych zagrożeń, które mogą się pojawić w przyszłości, niezwykle istotna jest kontynuacja podjętych działań, również w obszarze ochrony zdrowia i rozwoju cyfryzacji, w tym rozwijania kompetencji cyfrowych wszystkich grup społecznych.

Zaproponowane w Strategii 2030 działania koncentrują się na przeciwdziałaniu negatywnym zjawiskom, jak również na wzmacnianiu wewnętrznych potencjałów. Wymiar terytorialny interwencji będzie kontynuowany, dostosowany do potrzeb i możliwości rozwojowych poszczególnych terytoriów, w tym Obszarów Strategicznej Interwencji wskazanych z poziomu krajowego i regionalnego.

Koncentracja interwencji na tych obszarach będzie służyła wyrównywaniu szans rozwojowych poszczególnych obszarów województwa i budowaniu jego spójności terytorialnej.

Osią działań będzie jak najlepsze wykorzystanie wszelkich dostępnych zasobów. W kręgu szczególnego zainteresowania samorządu województwa będzie rodzina i stworzenie godnych warunków życia dla wszystkich mieszkańców województwa łódzkiego.”²⁴

Niniejsza *Strategia Rozwoju Gminy Łyszkowice na lata 2022 – 2030* wpisuje się w wizję oraz w cele określone w SRWŁ 2030. WIZJA ROZWOJU zawarta w SRWŁ 2030 brzmi:

„Wizja regionu odzwierciedla pożądaną stan województwa w perspektywie 2030 roku, w trzech strategicznych wymiarach rozwoju tj. gospodarczym, społecznym i przestrzennym, który jest odpowiedzią na sformułowane wyzwania rozwojowe. Uwzględnia zachodzące w świecie zmiany i globalne megatrendy, które będą w najbliższych latach kształtować społeczeństwa i gospodarki.

HARMONIJNIE ROZWIJAJĄCE SIĘ WOJEWÓDZTWO W CENTRUM POLSKI, PRZYJAZNE RODZINOM, MIESZKAŃCOM MIAST I OBSZARÓW WIEJSKICH. REGION, W KTÓRYM NOWOCZESNA GOSPODARKA IDZIE W PARZE Z OCHRONĄ WALORÓW KULTUROWYCH I PRZYRODNICZYCH.

(...) W Strategii wskazano trzy cele strategiczne w ramach trzech sfer gospodarczej, społecznej i przestrzennej:

1. Nowoczesna i konkurencyjna gospodarka
2. Obywatelskie społeczeństwo równych szans
3. Atrakcyjna i dostępna przestrzeń.

(...) Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region.

Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju poprzez wzmocnienie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców regionu łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiągnięcie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie odbywało się z poszanowaniem walorów przestrzeni.”

²⁴ Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

TERYTORYALNY WYMIAR STRATEGII

Obszary Strategicznej Interwencji

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obszar strategicznej interwencji to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne. W Strategii wskazano OSI dwojakiego rodzaju: krajowe oraz regionalne.”

W ramach OSI regionalnych gmina Łyszkowice została zakwalifikowana jako:

- Obszar walorów turystyczno-środowiskowo-rolnych, który w wyniku strategicznej interwencji przekształci się w Obszar Zielonej Gospodarki.

Poniżej przedstawiono opisy zaczerpnięte z SRWŁ 2030:

„OBSZAR ZIELONEJ GOSPODARKI

Rysunek 6 Obszar Zielonej Gospodarki

Źródło: SRWŁ 2030 [za:] dane BPPWŁ

„W gminach, w których potencjał rolnictwa jest wysoki, grunty rolne powinny być chronione, a wiodąca funkcja rozwijana. Istotne będą działania związane z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej,

w tym m.in. właściwym doбором upraw dostosowanych do warunków środowiskowych, wykorzystaniem potencjału produkcyjnego trwałych użytków zielonych dla produkcji zwierzęcej, racjonalnym stosowaniem nawożenia i środków ochrony roślin. W zakresie zwiększania opłacalności produkcji rolnej istotne będzie polepszanie struktury gospodarstw rolnych, wprowadzanie nowych technologii i innowacji, inwestycje we wzrost produktywności, rozwijanie współpracy rolników między sobą i branżą przetwórstwa, rozwój rynków lokalnych i targowisk. Ważnym kierunkiem działań będzie wspieranie przetwórstwa rolno-spożywczego. Na obszarze gmin położonych w sąsiedztwie obszarów chronionych i cennych przyrodniczo wskazaniem dla gospodarowania będzie system rolnictwa zrównoważonego, produkcja żywności wysokiej jakości, w tym rozwój produkcji ekologicznej.

Istotne będzie również wspieranie działań umożliwiających dywersyfikację gospodarczą tych obszarów związanych m.in. z rozwojem turystyki aktywnej, wspieraniem bazy turystycznej (w tym ekoturystyki i agroturystyki), rozbudową szlaków turystycznych i infrastruktury rowerowej, kreowaniem marki i popytu na usługi balneologiczne, uzdrowiskowe i rehabilitacyjne, budowaniem zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych i przyrodniczo-krajobrazowych oraz kultywowaniu tradycji, wykreowaniem wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie, które będą sprzyjać budowaniu rozpoznawalnej marki turystycznej województwa.

Zarówno dla rozwoju funkcji rolniczej, jak i turystycznej ważne będą działania związane z ochroną i poprawą jakości środowiska oraz wzmocnieniem odporności OSI na zmiany klimatu i zagrożenia naturalne. Wymagać to będzie interwencji z zakresu m.in. zwiększania zdolności retencyjnych zlewni (m.in. wprowadzania zalesień, zakrzewień, zadrzewień, budowy i modernizacji zbiorników wodnych, rozwoju systemów melioracyjnych, odtwarzania oczek wodnych i mokradeł) oraz rozwiązań ukierunkowanych na ochronę środowiska (m.in. poprawę czystości wód, w tym tworzenie wysokoefektywnych stref ekotonowych, renaturalizację siedlisk i cieków wodnych, zwiększanie powierzchni obszarów objętych ochroną prawną), a także inwestycji w infrastrukturę przeciwwązrożeń (m.in. przeciwpowodziową, przeciwpożarową). Ważną rolę w Obszarze Zielonej Gospodarki odgrywać będą miasta – ośrodki wsparcia dla funkcji rozwijanych na terenach wiejskich.”

CELE SRWŁ 2030 W UKŁADZIE MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Gmina Łyszkowice jest obszarem wiejskim. Z tego powodu poniżej przedstawiono zapisy odnoszące się do tych terenów:

„Obszary wiejskie województwa łódzkiego prezentują bogate spektrum typów funkcjonalnych począwszy od rolniczych gmin wiejskich skończywszy na gminach o przemysłowym, usługowym bądź wielofunkcyjnym charakterze. Istnieje też znaczna liczba gmin, położonych głównie w sąsiedztwie średnich i dużych miast, mająca funkcje typowo mieszkaniowe. Pomimo tak dużej różnorodności posiadają one wspólny mianownik barier i problemów rozwojowych: są to różnego rodzaju problemy transportowe, począwszy od braków w infrastrukturze komunikacyjnej na wykluczeniu z transportu publicznego skończywszy. Słabą stroną większości gmin wiejskich jest niski potencjał gospodarczy, którego wzmocnienie będzie wymagało wsparcia i modernizacji rolnictwa, rozwój funkcji

pozarolniczych, inwestycji w kapitał ludzki i społeczny. Kolejnym problemem gmin wiejskich jest stan środowiska naturalnego, w szczególności w zakresie niskiej jakości wód i powietrza oraz niewystarczającej ochrony obszarów cennych pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych. Negatywnym zjawiskiem, zwłaszcza w gminach położonych w otoczeniu średnich i dużych miast, jest presja urbanizacyjna, której efektem jest chaos przestrzenny, rosnące koszty społeczne i niewystarczający rozwój infrastruktury technicznej w stosunku do potrzeb rosnącej populacji.

Wdrażanie modelu wielofunkcyjnego wsi będzie wiązało się z rozwijaniem branż komplementarnych dla rolnictwa bazujących na lokalnych zasobach. Ponadto zróżnicowanie działalności gospodarczej i wzrost liczby nowych podmiotów gospodarczych oferujących profesjonalne usługi naukowe i techniczne będą skorelowane ze wzrostem innowacyjności w rolnictwie oraz rozwojem nowych sektorów gospodarki specyficznych dla takich obszarów jak: biogospodarka, zielona gospodarka, OZE. W perspektywie najbliższych lat w związku z ekologizacją sektorów i branż w krajowej gospodarce oraz społeczną świadomością w zakresie ochrony środowiska wzrośnie zapotrzebowanie na produkty i usługi w sektorze zielonej gospodarki.

Na obszarach wiejskich wzrośnie również zapotrzebowanie na świadczenie usług społecznych (opiekuńczych, terapeutycznych, integracyjnych) w efekcie starzejącego się społeczeństwa, co pozwoli na urzeczywistnienie w praktyce idei rolnictwa społecznego oraz zwiększenie i dywersyfikację dochodów gospodarstw. Włączenie obszarów wiejskich w procesy rozwojowe będzie następowało za sprawą wykorzystania środowiskowego i turystycznego potencjału obszarów wiejskich; dynamicznie będzie rozwijał się również sektor usług czasu wolnego (m.in. turystyka 3E)²⁵.

Niski poziom przedsiębiorczości i kwalifikacji mieszkańców obszarów wiejskich wskazuje na konieczność wsparcia podnoszenia kwalifikacji zawodowych, umożliwienia zdobywania kwalifikacji rynkowych oraz szkoleń w kierunku reorientacji zawodowej i tworzenia warunków do rozwoju edukacji, a także wyrównywania szans w dostępie do usług edukacyjnych. Dużą rolę w realizacji tych celów odgrywać będzie zwiększenie dostępności transportowej obszarów wiejskich oraz likwidowanie deficytów w infrastrukturze telekomunikacyjnej i dostępie do Internetu.

Ze względu na nowe możliwości tworzenia miejsc pracy oraz konieczność poprawy jakości życia na wsi istotne będzie wdrażanie koncepcji Inteligentnych wsi (Smart Villages) – tj. nowej koncepcji w zakresie kształtowania polityki UE. Idea Smart Villages dotyczy różnych obszarów życia wsi i stwarza nowe możliwości, np. poprawy mobilności, rozwoju przedsiębiorczości, innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska, korzystania z szans, jakie daje biogospodarka i gospodarka o obiegu zamkniętym (w tym krótkie łańcuchy dostaw żywności, energia odnawialna, Rolnictwo 4.0), zapewnienia wysokiej jakości edukacji i usług zdrowotnych lub zapobiegania wykluczeniu społecznemu.

Zrównoważonemu rozwojowi obszarów wiejskich sprzyjać będzie działalność Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich (KSOW) oraz Lokalnych Grup Działania.

²⁵ Turystyka 3E (Entertainment – rozrywka, Excitement – ekscytacja, Education – edukacja), inaczej zwana turystyką kreatywną.

Dla poprawy jakości życia mieszkańców Łódzkiego kluczowe będzie zapewnienie jak najlepszej jakości środowiska przyrodniczego. Jednym z głównych jego elementów są tereny zielone, stanowiące miejsca rodzinnego wypoczynku, rekreacji i indywidualnej aktywności fizycznej. Dla zapewnienia ochrony terenów o największych walorach przyrodniczo-krajobrazowych i zachowania różnorodności biologicznej konieczne będzie prowadzenie racjonalnej polityki zarówno na szczeblu regionalnym, jak i lokalnym. Wyrazem tej polityki mogą być preferencje dla gmin. Na obszarach objętych ochroną prawną (w myśl art. 6 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody) lub na terenach gmin z największym udziałem obszarów chronionych mogą być dodatkowo premiuwane działania i kierunki działań określone w strategii związane z ochroną środowiska, wykorzystaniem potencjału cennych walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, poprawy jakości i zagospodarowania wód powierzchniowych, sportem, turystyką, polityką społeczną, zdrowiem, edukacją, rozwojem gospodarstw ekologicznych, produkcją żywności ekologicznej i tradycyjnej.”

Spis tabel

Tabela 1 Sołectwa oraz miejscowości zlokalizowane w gminie Łyszkowice.....	12
	137

Tabela 2 Zbiorcze zestawienie danych dotyczących gruntów, stan na dzień 1 stycznia 2020 roku (powierzchnia geodezyjna)	12
Tabela 3 Złoże kopalin na terenie Gminy Łyszkowice	16
Tabela 4 Lesistość gmin w % – analiza porównawcza	24
Tabela 5 Drogi powiatowe przebiegające przez gminę Łyszkowice	41
Tabela 6 Zestawienie dróg gminnych na terenie gminy Łyszkowice	41
Tabela 7 Zabytki wpisane do rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków.....	49
Tabela 8 Ludność faktycznie zamieszkała na obszarze gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020	52
Tabela 9 Dynamika liczby ludności w latach 2011 - 2020 - analiza porównawcza	52
Tabela 10 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na terenie gminy Łyszkowice (stan w dniu 31XII) w latach 2011 – 2020	54
Tabela 11 Przyrost naturalny, urodzenia, zgony na 1000 ludności na terenie gminy Łyszkowice (stan w dniu 31 XII) w latach 2011 – 2020	54
Tabela 12 Przyrost naturalny w gminach ościennych, powiecie łowickim i skierniewickim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	55
Tabela 13 Migracje wewnętrzne i zagraniczne w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	55
Tabela 14 Saldo migracji ogółem w gminach ościennych, powiecie łowickim, skierniewickim oraz województwie łódzkim w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	57
Tabela 15 Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	59
Tabela 16 Ludność wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r. – analiza porównawcza.....	59
Tabela 17 Prognoza liczby ludności w gminie Łyszkowice	62
Tabela 18 Prognoza liczby ludności z 2017 roku na lata 2020 – 2030 – analiza porównawcza.....	62
Tabela 19 Zasoby mieszkaniowe w 2020 roku – analiza porównawcza	64
Tabela 20 Wielkości oraz stanu technicznego budynków komunalnych gminy.....	66
Tabela 21 Zasoby mieszkaniowe w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020	67
Tabela 22 Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań w 2020 roku – analiza porównawcza	67
Tabela 23 Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	70
Tabela 24 Uczniowie w placówkach oświatowych w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	70
Tabela 25 Gospodarstwa domowe oraz ilość osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020	73
Tabela 26 Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej w 2020 roku – analiza porównawcza	74
Tabela 27 Wydatki z budżetu gminy Łyszkowice w roku 2020 (w zł).....	75
Tabela 28 Udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem w gminie Łyszkowice w latach 2013 – 2020	75
Tabela 29 Wydatki ogółem oraz na pomoc społeczną, udział wydatków na pomoc społeczną w wydatkach ogółem – analiza porównawcza w 2020 roku.....	76
Tabela 30 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020	78
Tabela 31 Udział % bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Łyszkowice	79
Tabela 32 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 - 2020 – analiza porównawcza	79
Tabela 33 Odsetek bezrobotnych zarejestrowanych wg poziomu wykształcenia (%) w powiecie łowickim w latach 2011 – 2020.....	81
Tabela 34 Bezrobocie rejestrowane w powiecie łowickim w latach 2011 – 2020	81
Tabela 35 Pracujący z terenu gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020	82
Tabela 36 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza	83
Tabela 37. Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020 (stan w dniu 31 XII).....	87
Tabela 38 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Łyszkowice wpisane do rejestru Regon wg sekcji PKD 2007 (stan w dniu 31.XII).....	88
Tabela 39 Podmioty gospodarki narodowej w gminie Łyszkowice w latach 2014-2020 wg rejestru REGON.....	90
Tabela 40 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza	90
Tabela 41 Poziom aktywizacji gospodarczej w gminach wiejskich w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza.....	92
Tabela 42 Saldo ilości firm w ostatnich 3 latach (2016/2019) – analiza porównawcza.....	93
Tabela 43 Wyniki finansowe samorządu gminy Łyszkowice w latach 2016 – 2020.....	95
Tabela 44 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w latach 2018 – 2020 – analiza porównawcza	97
Tabela 45 Struktura dochodów na 1 mieszkańca w gminie Łyszkowice w zł w latach 2011 – 2020.....	99

Spis map

Mapa 1 Mapa administracyjna województwa łódzkiego, powiat łowicki.....	6
Mapa 2 Mapa administracyjna województwa łódzkiego – przybliżenie, Gmina Łyszkowice.....	7
Mapa 3 Gmina Łyszkowice - sieć dróg.....	9
Mapa 4 Mapa gminy Łyszkowice.....	10
Mapa 5 Złoża kopalin na terenie Gminy Łyszkowice.....	15

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba mieszkańców w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	52
Wykres 2 Przyrost naturalny ludności w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	54
Wykres 3 Saldo migracji w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	56
Wykres 4 Saldo migracji ogółem w 2020 roku – analiza porównawcza.....	58
Wykres 5 Podział ludności wg ekonomicznych grup wieku w 2020 r w gminie Łyszkowice.....	60
Wykres 6 Liczba mieszkańców w gminie Łyszkowice w latach 2020-2030 – prognoza.....	62
Wykres 7 Liczba ludności – analiza porównawcza wg stanu na rok 2020 oraz prognozy na rok 2030.....	63
Wykres 8 Budynki mieszkalne w 2020 roku w gminach – analiza porównawcza.....	64
Wykres 9 Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	74
Wykres 10 Bezrobotni zarejestrowani z obszaru gminy Łyszkowice z podziałem na płeć w latach 2011 – 2020..	78
Wykres 11 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym (w %) w latach 2011 – 2020 – analiza porównawcza.....	80
Wykres 12 Aktywność zawodowa mieszkańców gminy Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	82
Wykres 13 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców w gminie Łyszkowice.....	83
Wykres 14 Współczynnik pracujących na 1000 mieszkańców - analiza porównawcza, rok 2020.....	84
Wykres 15 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	87
Wykres 16 Rozkład podmiotów gospodarki narodowej według klasy wielkości (stan na dzień 31.12.2020 r.).....	89
Wykres 17 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru Regon – analiza porównawcza.....	91
Wykres 18 Poziom aktywizacji gospodarczej w latach 2011 - 2020 w gminie Łyszkowice.....	92
Wykres 19 Struktura dochodów i wydatków gminy Łyszkowice w latach 2016 – 2020.....	96
Wykres 20 Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminie Łyszkowice w latach 2011 – 2020.....	97
Wykres 21 Dochody w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza.....	98
Wykres 22 Wydatki w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2018 – 2020 - analiza porównawcza.....	99
Wykres 23 Struktura dochodów w gminie Łyszkowice w latach 2018 – 2020.....	100

Spis rysunków

Rysunek 1 Złoża kopalin na terenie Gminy Łyszkowice.....	15
Rysunek 2 Obszary chronione w gminie Łyszkowice.....	22
Rysunek 3 Herb Gminy Łyszkowice.....	30
Rysunek 4 Trasy Łódzkiej Kolei Aglomeracyjnej – przystanek Grudze.....	42
Rysunek 5 Sieć gazowa Łyszkowice.....	44
Rysunek 6 Obszar Zielonej Gospodarki.....	134

Spis fotografii

Fotografia 1 Węzeł Łowicz na autostradzie A2.....	8
Fotografia 2 Tereny leśne – Uchań Dolny.....	24
Fotografia 3 Miejscowość Łyszkowice, boisko.....	32
Fotografia 4 Centrum miejscowości Łyszkowice.....	37
Fotografia 5 Miejscowość Łyszkowice - zagospodarowanie.....	38
Fotografia 6 Węzeł Łowicz na Autostradzie Wolności.....	40
Fotografia 7 Kościół w Łyszkowicach.....	50
Fotografia 8 Budowa magazynów w Gminie Łyszkowice.....	86
Fotografia 9 Tereny rolnicze w Gminie Łyszkowice.....	94
Fotografia 10 Zalew w Uchaniu Dolnym.....	102

